

**T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**18. YÜZYIL OSMANLI TARİHİNE BİR KAYNAK
OLARAK EL-HÂC İBRAHİM EDHEM'İN TARİHÇESİ
(1799-1803)**

Hazırlayan
Adem AYVALI

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof. Dr. Songül ÇOLAK

TOKAT- 2019

18. YÜZYIL OSMANLI TARİHİNE BİR KAYNAK OLARAK EL-HÂC
İBRAHİM EDHEM'İN TARİHÇESİ
(1799-1803)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 08 / 08 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Mustafa Arslan

Üye : Prof. Dr. Sırrı Çelebi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Arslan

İmza

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 11 / 07 / 2019 tarih ve 39-17 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:

Prof. Dr. İlhan EROĞLU
Enstitü Müdürü

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

[08/07/2019]

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Adem AYVALI

İmzası

.....

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinde ve yazım aşamasında yol gösterici olarak sunduğu fikirlerle tez danışmanlığı görevini fazlası ile yerine getiren saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Songül ÇOLAK'a içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Lisans ve Lisansüstü eğitimim boyunca ders aldığım Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK, Prof. Dr. Ali AÇIKEL, Prof. Dr. Alpaslan DEMİR, Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN, Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇAVDAR, Dr. Öğr. Üyesi Murat HANİLÇE başta olmak üzere Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyelerine ve Arş. Gör. Metin AYDAR'a gelişimime yaptıkları katkılardan dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca zor şartlarda dahi maddi-manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli eşime, aileme ve dostlarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

Yazma eserler, bilimsel ve sanatsal yönleriyle kültürel mirası geçmişten günümüze taşımasıyla, tarihi gerçeklerin anlaşılmasında bize öncülük eden ana kaynaklardır. Birincil kaynak kabul edilmesinden dolayı yazma eserlerin özellikle sosyal bilimlerde çalışan araştırmacılar için büyük önemi vardır. Böylesine önemli eserlerden azami derecede faydalanabilmenin yolu onları doğru tespit ve tertip ile hizmete sunmaktan geçmektedir.

Bu tez çalışmasında 18. Yüzyıl Osmanlı siyasi tarihi literatürüne ait ve Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung'da (Berlin Milli Kütüphanesinde) yer almakta olup, Hs. Or. Oct. 851 numarada kayıtlı olan Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait iki kısımdan oluşan elyazmanın birinci kısmının transkripsiyonu yapılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümü, müellif hakkındaki tespitlere, eserin tanıtımına ve III. Selim döneminde Binbaşızâde İbrahim Edhem tarafından kaleme alınmış yazma eserin transkribe edilerek dönemin siyasi olaylarından Fransız ordusunun Mısır'dan çıkarılması meselesine ayrılmıştır. İkinci bölümde, hacc-ı şerîf yapılan mekânların tanıtımına ve hacc ritüeline ait bilgiler verilmiştir. Sonuç kısmında eser hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca transkripsiyonun anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla bir lügatçe eklenmiştir. Son olarak eserin transkribe edilmiş metni, tıpkıbasımı ve eklere yer verilmiştir.

El-Hâc Binbaşızâde İbrahim Edhem'e ait iki kısımdan oluşan yazmanın birinci kısmı, 18. yüzyılda Osmanlı Fransız ilişkilerini anlatan, o günün şartlarında kaleme alınmış birincil kaynaklardan olması hasebiyle önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Elyazma, Fransız Ordusu, Mısır

ABSTRACT

Manuscripts are the main sources leading us in the understanding of historical facts by carrying the cultural heritage from the past to the present with its scientific and artistic aspects. Since the primary source is accepted, manuscripts are especially important for researchers working in the social sciences. The way to make the most of such important works is to provide them with the right fixation and arrangement. In this thesis, 18th century Ottoman political history literature and Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung (Berlin National Library) is located, Hs. Or. Oct. The first part of the manuscript consisting of two parts belonging to Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem, which is registered at 851, was evaluated by transcription. The first part of the study, the determination of the author, the introduction of the work and III. During the reign of Selim I, the manuscript written by Major İbrahim Edhem was transcribed and devoted to the issue of expulsion of the French army from Egypt. In the second part, the information about the places where the pilgrimage is made and the pilgrimage ritual is given. In the conclusion part, a general evaluation is made about the work. In addition, a vocabulary was added to facilitate understanding of transcription. Finally, the transcribed text of the work, just as its printing and annexes are included. The first part of the manuscript, which consists of two parts belonging to Al-Hâb Binbaşızâde İbrahim Edhem, is important because it is one of the primary sources that wrote Ottoman-French relations in the 18th century.

Keywords: Ottoman State, Written, French Army, Egypt

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	i
Teşekkür.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
İçindekiler.....	v- vi
Kısaltmalar.....	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	
18. YÜZYIL OSMANLI TARİHİNE BİR KAYNAK: EL-HÂC İBRAHİM EDHEM'İN TARİHÇESİ	
1.1. Eserin Tanıtılması	6
1.1.1. Müellife Dair.....	6
1.1.2. Eser Dair.....	8
1.1.3. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri.....	11
II. BÖLÜM	
2.1. Eserin Muhtevası	11
2.1.1. Ordu-yı Hümâyunda Hazırlık.....	11
2.1.2. Mısır'a Azîmetin Ardından Hazırlık ve Münasebetler	13
2.1.3 Fransızların Mısır'dan Çıkarılması ve Hac Farızası.....	15
III. BÖLÜM	
3.1.ÇEVİRİYAZI METİN	22
3.1.1. Ordu-yı Hümâyunda Hazırlık ve Mısır'a Geçmesi.....	29
3.1.2. Mısır'a Azîmetin Ardından Hazırlık ve Münasebetler.....	31
3.1.3. Fransızların Mısır'dan Çıkarılması	33
3.1.4. Düzenlenmiş Haracın Açıklaması.....	34
3.1.5. Mısır Memleketleri	35
3.1.6. Vâsf-ı Mekke-i Mükerreme Şeref-hâ Allah-ı Te'âla.....	39

3.1.7. Vâsf-ı Miftâh-ı Şerîf.....	40
3.1.8. Vâsf-ı Zemzem-i Şerîf.....	41
3.1.9. Vâsf-ı Ziyâretü'l Nebî Aleyhisselâm An Ahâli-i Mekke'den Cânib-i Medine-i Münevvere.....	41
3.1.10. Ve Mevlidî'l Nebî Aleyhisselâmdan Vakt-i Kırâ'at.....	41
3.1.11. Vâsf-ı Ramazan-ı Şerîf.....	42
3.1.12. Vâsf-ı Edâ-yı Salavât-ı Terâvih-i Şerîf.....	42
3.1.13. Vâsf-ı Vakt-i İmsâk.....	42
3.1.14. Vâsf-ı 'Aydı Fıtr.....	43
3.1.15. Vâsf-ı Gasl-i ve Derûn-ı Beyt-i Şerîf ve İhrâm.....	43
3.1.16. Vâsf-ı Vürûd-ı Hüccâc.....	44
3.1.17. Vâsf-ı Vefât.....	45
3.1.18. Mekke-i Mükerreme'de Ba'zı Adetler.....	45
3.1.19. Harem-i Şerîf ve Ka'be-i Şerîf.....	45
SONUÇ	48
KAYNAKÇA	50
LÜGATÇE	51
TIPKIBASIM	61
ÖZGEÇMİŞ	145

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

ev. : Çeviren

Ed. : Editör

hzl. : Hazırlayan

İ.Ü : İstanbul Üniversitesi

S. : Sayı

s. : Sayfa

sad. : Sadeleřtiren

sr : Satır

TTK : Türk Tarih Kurumu.

İEE : İbrahim Edhem Elyazması

vr. : Varak

vs. : Vesair

GİRİŞ

Tarih, geçmişi bilme, bugünü anlama, yarını planlama yeteneğini kazandıran bilimdir. Bireyi ve toplumu her yönüyle irdeler, tanır, tanıtır ve birikim oluşmasını sağlar. Aynı zamanda nesiller ve toplumlar arası iletişimi sağlama, birikimi aktarma sorumluluğu olan bilimdir. Buradan hareketle geçmişte yaşanan durum ve olayları ne kadar sağlıklı öğrenirsek bu günü o kadar doğru anlar ve yarınımızı planlarken yanlışla düşmeyiz.

Geçmiş öğrenmenin yolu kaynak eserlere ulaşmaktan geçmektedir. Tarihi verilerin yaşandığı günlerde bulunmuş, olaylara şahit olmuş şahısların anlatımları kaynak eserlerimizi oluşturmaktadır. Bunları objektif bakışla değerlendirmek bizi doğru bilgiye ulaştırır. Dönemin diğer kaynaklarıyla karşılaştırma metodunu kullanarak yapacağımız çalışmalar bize tarafsızlık ilkesi gözetilerek edinilmiş bilgiler sunar.

Osmanlı tarihinde birincil kaynak olarak kullanılan eserler arşivlerden temin edilmektedir. Çalıştığımız eser de *Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung'da* (Berlin Milli Kütüphanesi) yer almakta olup, Hs. Or. Oct. 851 numarada kayıtlıdır¹. Elyazmalar Osmanlı Türkçesi ile kaleme alındığından istifade edebilmek için ilk aşamada transkripsiyonunun yapılması zorunludur. Biz de El-Hâc İbrahim Edhem'e ait eserin² transkripsiyonunu yaparak çalışmamıza başladık. Eser iki kısımdan oluşmaktadır. Biz ilk kısmı tez olarak çalıştık. Müellif, eserde 18. yüzyılda Fransa-Osmanlı ilişkilerini ve hac takririni anlatmaktadır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmuştur. Tezin birinci bölümünde Napolyon Bonapart'ın Mısır üzerine hareket etmeden önceki süreçten, sonra Mısır'daki faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Napolyon, İtalya Seferi'ndeki başarısından sonra Mısır üzerine sefere çıkmış ve burayı istila etmişti. Osmanlı Devleti Fransa'dan böyle bir istila hareketi beklediği için şaşkınlık yaşamıştı. Bu istila İngiltere ve Rusya'nın da menfaatlerine ters düşmüştü. Bundan dolayı İngiltere müdahil olarak Bonapart'ın donanmasını yok etmişti. Sonrasında Napolyon Akka'da Cezzar Ahmed Paşa tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Durumun kötüye gittiğini gören Napolyon kaçarak ülkesine dönmüştü. Yerine bıraktığı Kleber Osmanlı, İngiltere ve Rusya ittifakı karşısında başarı sağlayamayacağını anlayınca Mısır'ı teslim etmek durumunda kalmıştı. Tezin ikinci bölümünde, El-Hâc İbrahim Edhem'in Hac vazifesini ifa etmek için gittiği Haremeyn bölgesinden bahsedilmiştir. Burada Hacc ibadetinin ifası, ibadet mekânları

¹ Barbara Flemming, *Türkische Handschriften*, C. XIII, Wiesbaden, 1968. vr. 3a, sr. 1-8.

² *İbrahim Edhem Elyazması*, ileride *İEE* kısaltması ile kullanılacaktır.

ve ilginç adetler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Çeviriyazı Metin verilmiştir.

Genel olarak Osmanlı-Fransız ilişkileri ticari merkezli ve aktif olmuştur. XVII. Yüzyıl başlarından itibaren Osmanlı gerilemeye başlarken Fransa'nın Avrupa'da kudreti artmaya başlamıştır. 1789 'da Osmanlı kroniklerine Fransız *ihtilal-i Kebiri* olarak geçen olaydan sonra krallık bitmiş, 1792' de Fransa Cumhuriyet yönetimine geçmiştir³.

18. yüzyılın sonuna kadar Osmanlı Devleti Fransa ile sınırı olmayan, coğrafi olarak birbirinden uzak iki ülke idi. Napolyon'un Kuzey İtalya'yı işgal etmesinin ardından 17 Ekim 1797'de imzalanan Campo Formio antlaşması Fransa'yı Osmanlı'nın sınır komşusu durumuna getirmişti.⁴ Venedik Cumhuriyeti'ne bağlı Yediada ve Arnavutluk kıyılarındaki bazı limanlar Fransa'nın eline geçmiş, Fransa ile Osmanlı Devleti tarihte ilk kez ortak sınıra sahip olmuştur.⁵

Napolyon Bonapart'ın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı izlediği politika farklılıklar içeriyordu. Madalyonun bir tarafında dostluk, diğerinde tehdit vardı. Napolyon yeni general olduğu sıralarda ve bir aralık işsiz kalması üzerine, İstanbul'a gitmek, Osmanlı ordusunda eğitim görevi alarak şöhret sağlamak arzusundaydı. Bu görevi almak için ihtilal hükümetine sunduğu dilekçesinde Fransa'nın çıkarları için; "Osmanlı'nın ayakta kalmasının gerekli olduğunu belirtmişti. Bonapart'ın Mısır'ı istilasını sırasında da Osmanlı aleyhine tek kelime söylememesi ve kendisini III. Selim'in vekili gibi göstermesi de dikkate şayandır.⁶ Ancak Babıâli'nin kendisine gönderdiği bu konuda müspet cevaplar olmamıştır. O Mısır'da İslam âleminin gönlünü alacak nutuklar atarak, Müslümanlara muhabbet göstererek gayesi meçhul olan bir politika gütmekte idi. Bir taraftan uzak doğudaki İngiliz hâkimiyetine son vermek amacıyla Mısır'ı ele geçirmeyi düşünüyordu. Diğer taraftan Mısır'ın işgaliyle Osmanlı'nın güvenini kaybediyordu.⁷ 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki en önemli mesele Mısır sorunu idi. Fransa'nın Mısır'ı işgalini anlatan birçok eser kaleme alınmıştır. Bununla birlikte tez olarak çalıştığımız eser o günleri yaşayan, o günün dilini, duygusunu yansıtan bir kâtibin kaleminden çıkmıştır. Müellif dini hassasiyeti olan bir şahsiyet olduğu için Fransa'nın Mısır'ı işgalini İslam beldelerine yapılan haksız bir saldırı olarak

³ İsmail, Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s. 14-17.

⁴ Coşkun Üçok, *Siyasal Tarih*, Ankara 1967, s. 99

⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, c. II, 1. bs, İlgü Kültür Sanat Yayıncılık 2008, s. 278-279.

⁶ Alan Palmer, *Osmanlı İmparatorluğu Son Üçyüz Yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi*, (Çev. Belkis Ç. Dişbudak), İstanbul 1994, s. 62.

⁷ Tarih-i Cevdet, c. II, s. 288.

görmüştür. Napolyon Bonapart'ın şahsi hırslarının bir sonucu olarak yorumlamıştır. Avrupa ülkelerinin işgal amaçlarına genelde iktisadi ve siyasi sebepler gerekçe gösterilirken burada müellif konuyu dini sebebe bağlayarak farklı bir açıdan değerlendirmiştir. Avrupa'nın emperyalist yaklaşımıyla birlikte İnanç farklılığından kaynaklı işgal hareketi olduğuna dikkat çekmiştir. İşgal yıllarını yaşayan El-Hâc İbrahim Edhem eserinde bilgileri günlük tutar gibi güncel vermiştir. Bu da Mısır sorununda taraflardan birisi olan Osmanlı hakkında ilk elden bilgi edinme fırsatı sunmuştur.

El-Hâc İbrahim Edhem Mısır'ın işgali üzerine Osmanlı'nın İstanbul'dan Mısır'a yardıma gidişini ayrıntılı olarak anlatmıştır. Eserde kronolojiye dikkat etmiştir. Yüksek makamda birisi olmadığından ama yüksek makamlardaki şahıslara görevi icabı yakın olmasından kaynaklı, eser bilgi yönünden zengin dil yönünden sade anlatıma sahiptir. Müellifin anlatımını üç başlıkta toplayabiliriz. İlk olarak Mısır'ın işgalinin gerekçelerini anlatmıştır. Daha sonra Osmanlı'nın işgale karşı harekete geçmesini ve siyasi olarak da İngilizlerle ve Ruslarla yapılan çalışmalarını aktarmıştır. Osmanlı ordusu içerisindeki işleyiş hakkında da bilgi vermiştir. Ordu içerisinde başarı kazananların görevde yükseltilmesinden başarısız olanların azlinden bahsetmiştir. Fransızların Mısır'daki faaliyetlerini de kapsamlı şekilde anlatmıştır. Bonapart'ın işgalden sonra bir kaçak gibi memleketine gitmesini ve geride kalanların Kleber komutasında yaptıklarını anlatmıştır. Sonunda Mısır'ın düşman askerinden temizlenmesi ve orada tesis edilen Osmanlı düzeniyle bu konuya ilişkin anlatımını tamamlamıştır.

Müellif konunun devamında bizim ikinci bölüm olarak çalıştığımız kısımda ifa etmiş olduğu hac ibadetini anlatmıştır. Bu anlatımda amacının dostların duasını almak ve ilgilileri bilgilendirmek olarak belirtmiştir. Yazar hac ritüelini ayrıntılı olarak anlatmıştır. Anlatımını Mekke Şerif'inin hacıları karşılamasından başlatmış ihramdan çıkmak, kurban kesmek, tıraş olmak ve bayram namazını eda etmekle tamamlamıştır. Zemzem suyunun kuyudan çıkarılması ve hacıların istifadesine sunulması hac ibadetinin içerisinde değındiğı diğeri bir konudur. Bu anlatıların yanında Mekke'deki nikâh merasimi ve çocuğun doğumundaki adetleri de anlatarak eserini tamamlamıştır.

Hac ibadetini anlatan birçok eser bu ibadetin genel ilkelerinden, kurallarından bahseder. El-Hâc İbrahim Edhem'in anlatımı Osmanlı dönemindeki hac ibadetinin nasıl yapıldığıyla ilgili bilgiler vermesiyle farklılık arz eder. Hacı adaylarının hangi güzergâh üzerinden Mekke'ye ulaştıkları ve güzergâh üzerindeki menziller hakkında detaylı bilgiler

sunmuştur.

Çalışmanın Konusu ve Önemi

Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem tarafından 1799 tarihinde yazılmaya başlanan, 1803’ de birinci kısmının tamamlandığı belirtilen ve bir “takrir” özelliği de taşıyan elyazması eserin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Eserde genel olarak, 1 Temmuz 1798 tarihinde Fransa’nın Napolyon Bonaparte öncülüğünde Mısır’ı işgali anlatılmıştır. Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem eserde, Ordu-yı Hümâyûn’un hazırlıklarını tamamlayıp bu işgale karşı mücadele etmek için Mısır’a hareketi, Fransa’nın Mısır’dan çıkarılması ve Mısır memleketleri hakkında bilgi vermiştir. 1798 yılında Fransa Cumhuriyetinin Başkonsolosu olan Bonapart’ın öteden beri bilâd-ı İslâm’iyeye sû-i kasdî düşüncelere sahip olduğundan bahsetmiştir. Konuya bu çerçeveden bakan yazar Mısır’ın işgalini ekonomik veya sosyal yönden değil dini açıdan değerlendirmiş, İslam memleketlerine yapılan saldırı olarak görmüştür.

Müellif, seferden sonra hac farızasını yerine getirmek üzere Mekke ve Medine’ye gitmiştir. Burada yapılan ibadetler ve mekânlar hakkında da bilgiler vermiştir. Bu belgelerdeki yerel adetleri anlatarak eserin birinci kısmını tamamlamıştır.

18. Yüzyılın sonu itibariyle Osmanlı-Fransa arasındaki temel sorun Napolyon’un Mısır’ı işgali olmuştur. Bu çalışmaya konu olan eser, 18. Yüzyıl sonlarında Fransızları Mısır’dan çıkarma çalışmalarını o günün diliyle anlatan kaynaklardandır.

Çalışmanın Amacı

Osmanlı Devleti’nin 18. yüzyıl siyasi, askeri, sosyal ve kültürel tarihiyle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı Batı düşüncesiyle kaleme alınan eserlerden oluşmaktadır. Bu eserler bize olayları dış gözlemcilerin nasıl değerlendirdiğini görme fırsatı sunmuştur. Kendi arşiv birikimimize baktığımızda ise daha öznel bir tarih birikimi karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte tarihi gerçeklerin doğru anlaşılmasında kaynak eserlerin çok önemli bir yeri vardır. Osmanlı çağdaşı olan kaynak eserlerden karşılaştırma metodunu kullanarak ve nesnelliği yakalayarak istifade etmek ise elimizdeki bilgilerin güvenilirliğini

artırmıştır. Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem 18. Yüzyılda Fransa'nın Mısır'ı işgali günlerinde yaşamış ve devletlerarası ilişkilerdeki birikimi ile de eserini kaleme almıştır. Eserde birikimini ve görevi gereği bulunduğu Mısır Seferi'nde şahit olduklarını anlatmıştır. Osmanlı yazısı ile kaleme alınmış olan bu eserin Latin harfleri ile günümüz Türkçesine aktarılmamış olması bize bu eseri çalışma imkânı sundu. Çalışmamızın amacını Osmanlı siyasi tarihine ait bu yazma eserin transkripsiyonunu gerçekleştirerek bir değerlendirmeye tabi tutmak olarak belirledik. Çalışmamızın Mısır'ın Fransa tarafından işgal edilmesi meselesinin aydınlatılmasına katkı sunacağı kanaatindeyiz.

Müellif, seferden sonra hac farızasını yerine getirmek üzere Mekke ve Medine'ye gitmiştir. Burada yapılan ibadetler ve mekânlar hakkında da bilgiler vermiştir. Bu beldelelerdeki yerel adetleri anlatarak eserin birinci kısmını tamamlamıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma öncesinde literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Tarama sonunda Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait iki kısımdan oluşan elyazmanın neşrinin yapıldığı bir çalışmaya tesadüf edilmemiştir. Böylece yazmanın birinci kısmının çalışma konusu olarak seçilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

Çalışmada izlenen ilk yol Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait iki kısımdan oluşan elyazmanın birinci kısmını günümüz Türkçesine transkribe etmek olmuştur. Eserin transkripsiyonu yapılırken orijinalliğinin korunmasına gayret gösterilmiştir. Metnin günümüz alfabesi ile yazımı esnasında basit transkripsiyon kuralları uygulanmıştır. Ayın ('), hemze (') ve uzun sesli harfler (^) işaretleri ile gösterilmeye çalışılmıştır. Metnin transkripsiyonu sırasında okunamayan kelimelerin "(...)" içerisinde orijinali verilmiştir. Herhangi bir kelimedede rastlanılan harf eksikliği ise "[...]" içerisinde belirtilmiştir. Eserin transkripsiyon aşaması sona erdikten sonra araştırmacılara kolaylık sağlaması yönünden metnin muhtevasını anlaşılır kılabilmek için kısa bir özet hazırlanmıştır. Bunun dışında elyazması içerisinde yer alan günümüzde pek kullanılmayan kelimelere lügatçede yer verilmiştir.

Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmanın esas konusu Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait iki kısımdan

oluşan elyazmanın birinci kısmının günümüz Türkçesine transkripsiyonunun yapılması ve değerlendirilmesidir. Bununla beraber okuyuculara faydalı olabileceğini düşünerek elyazmanın birinci kısmını iki bölüm olarak çalıştık. Birinci bölümde elyazmasının içeriğinden hareketle 18. yüzyılda Osmanlı-Fransız ilişkilerinde sorun teşkil eden Fransa'nın Mısır'ı işgali değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise İbrahim Edhem'in hac takriri değerlendirilmektedir.

I. BÖLÜM

18. YÜZYIL OSMANLI TARİHİNE BİR KAYNAK OLARAK EL-HÂC İBRAHİM EDHEM'İN TARİHÇESİ

1.1 Eserin Tanıtılması

1.1 1. Müellife Dair

Binbaşızâde İbrahim Edhem'in kim olduğu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Bununla beraber eserinden yola çıkarak kendisine özellikle de mesleki hayatına dair bazı çıkarımlarda bulunduk. Öncelikle müellif kendisini eserinde Binbaşızâde İbrahim Edhem olarak zikretmektedir. Ve yazmada geçen:

“Bin iki yüz sene-i Hicriyyesi Zilhiccesi evâsıtında başmuhâsebe kalemine müdâvemet ve fen-i kalemi tahsîl ile istihdâmı kesb-i liyâkat etmeye cedd ve cehd ve gayretim esnâsında ekseriye Der-i aliyye'ye tevârüd eden âhâli-yi Haremeyn ile mülâkat vâki' oldukta ol mahâll-i müteberrikenin evsâfi ve âhâlinin ahvâli ve ef'âli yâd ve tez-kâr olunarak onların ekserîsi ilm-i kitâbette bî behre olup her sene Der-sa'adet'e gönderdikleri mekâtiblerini içlerinde fen-i kitâbete âşinâ olanlara hezâr gûna ricâ ve minnet ile tahrîr ettirdikleri mesmû'-ihakîrâne olmuştu.”⁸ İfadesinden anlaşıldığına göre 1786 yılında Başmuhâsebede görevli bulunmuştur. Yine bu kayıttan anlaşıldığına göre bu dönemde devlet, Haremeyn bölgesine göndereceği görevlilerde yazı ilmini tahsil edenleri tercih ediyordu ve bunun haberini alan İbrahim Efendi de yazı ilmini tahsîl için gayret göstermişti. Bunun gerekçesini pederinin verdiği nasihatlere

⁸ İEE, vr. 3a, sr. 1-8.

dayandıran müellif durumu şöyle izah eder:

“... Pederim tahsîn ve tarîk-i kitâbet kendi tarîklerine müreccah idü günü tefehhûm ve tebeyyün edip da‘vât-ı hayriyye seri‘üt-teessirlerinden mazhar olduğundan başka inşallahü Te‘âlâ fariza-i hacc-ı şerîf edâ edersin diye buyurmuşlardı. Bu nutuklarına binâen ba‘del-vefat iskât-ı farîza-i hacc ve îfâ-yı merâsim-i hacc ve hacc niyyet-i hâlis-ânesiyle bi‘l cümle levâzımât-ı râhiyye nûhbe ve i‘dâd ve ehibbâ ve asdikâlar vedâ‘ ve iki yüz dokuz senesi Ramazan-ı şerîf’in onuncu günü müjdecibaşılar ile Üsküdar’dan duâ‘ ve senâ ederek cânib-i Hicâz mağfîret tırâz atf-ı zimâm olunup Gekbuze ve İznik ve Lefke ve Söğüt ve Eskişehir ve Seyit Battalgazi nâm mahalleri...”⁹.

Bu ifadeden müellifin babasının tavsiyesiyle kâtiplik mesleğine yöneldiğini görmekteyiz. Hem görevini yani kâtiplik yapmak hem de hac farîzasınıîfâ etmek amacıyla 1795 yılı Ramazanın onuncu günü Üsküdar’dan müjdecibaşı ile hareket ettikleri bilgisi onun Surre alayında görevli olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Üsküdar’dan yola çıktıktan sonra, Gebze, İznik, Lefke, Söğüt, Eskişehir, Seyit Battalgazi güzergâhından Kiziran Hüsrev Paşa denilen yere gelmişler; ancak burada müellif rahatsızlanmıştır. Nitekim anlaşıldığına göre hastalığından dolayı izin alıp on beş gün burada kalmış sonra da yola devam edemeyerek İstanbul’a avdet etmiştir. Hastalığından dolayı yolculuğunu yarıda kesmek zorunda kalması ve bunun için müjdecibaşından izin alması müellifin resmi görevli olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir.

Yazar İstanbul’a döndüğünde bazı dostları ya da kendisini tanıyanlar ile yaptığı görüşmelerden bahsederken aslında kendisini tanımamıza yardımcı olacak bilgileri de sunmaktadır. Nitekim eserde yer alan:

“... Ba‘zı suffalar birâder hoş geldin hüccacdan mektup var mı ve ba‘zıları târîk-i hacc-ı şerîfde masraf çok olur sarfına cüst eylediniz ve ba‘zıları gençlikte hacc olmaz altmış yetmiş yaşından sonra gitmelidir diyerek her birleri birer gûne ta‘rîzât ile ta‘n ve teşyî‘ eylediler ve ba‘zen ehl-i irfân olan ol zevât takdîr-i ilâhî böyleymiş elbette bunda da bir hikmet-i hafiyeye vardır. Ahbâb ve asdikânın nasihatleri ve derûnunda mazhâr olan muhibbârî ve ziyâreti şefâ‘at kânî Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere’de mücâvirinden ziyâde ecr-i azîme nâil olacağı ve zikr-i sebkât eden süfehânın kelâmları ancak kendi kalplerini izhâr eylediklerinden nâşî idügûnü takrîr ve hakîre küllî tesellî verdiklerinden mukaddimki şikk ve

⁹ İEE, vr. 3b, sr. 1-9.

muhabbetten hezâr-ı bî hezâr iştiyâk ve tehâsüdüm müzdâd...”¹⁰ ifadeleri dikkate değerdir. Öncelikle yazarın yaşı hakkında kesin bilgimiz bulunmamaktadır. Bununla beraber 1795 senesinin demüellifin İstanbul’a avdetinden sonra tanıdıklarından bir kısmının gençlikte hac olamayacağını söylediğini kaydetmesi -yazarı teselli için dahi olsa- yaşının henüz genç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda denilebilir ki müellif eserini kaleme aldığı 1799-1803 yıllarında 60 yaşından küçüktü. Öte yandan hac görevinin yerine getirilmesinin çok masraflı olduğundan ve buna nasıl cüret ettiğinden bahsedilmesi bizde müellifin bilinen bir zenginliğinin olmadığı kanaatini de oluşturmaktadır.

Müellif, aşağıdaki paragrafta verdiğimiz 1800 yılına dair anlatımında ise Mısır Seferi’ne katıldığından bahsetmektedir:

“... Hicri bin iki yüz on dört tarihinde Ordu-yı Hümâyûn ile Mısır Seferi’ne azîmet olunup esnâ-yı râhda meşhûdumuz olan acâib ve garâibât ve havâdisât ve vukûat ve Mısır’ın keyfiyeti ve nizâmâtı ve hacc-ı şerîf’e azîmetimin sebebi ve ol makâm-ı mübârekelerin vasf ve ta’rîfi ve ehl-i Haremeyn’in mizâcları ve ahz ve i’tâları ve Cidde vâlîsi vezîr-i âsaf, nazîr, felâtun-u tedbîr-i velîni’metim, cennet mekân, firdevs-i âşiyân, merhum şerîf Mehmed Paşa. Yeselullâhe mâyurîd vemâ yeşâ’ hazretlerinin, Vehhâbî dedikleri, Said bin Abdülaziz nâm hâricî ile vâki’ olan cenk ve cidâlleri ve ol esnâda vezir-i müşarünileyhin devlet-u medâra arz ve takdîm buyurdıkları tahrîrât-ı seniyyelerinin aynıyla sûretleri ve tarîki hacc-ı şerîf’in erkân ve rûsûmleri beyânı zihnikabîh-kemter üzere ihvâna yadigâr ve rahmete vesile olmak için kaleme alınıp, teberrûken tahrîrine ibtidâr olunan vâkâ’ tertîbiyle cem’ ve tebyîz ve tevîk-i ilâhi tekmîl ve temennîminde cümlesi ma’lûm.”¹¹

Buradan anlaşılacağı üzere yazarın öncelikli görevi yolculuktaki garip olayları kaleme almaktır. Bununla beraber Mısır’ın durumu ve düzeni hakkında bilgi vermek de görevleri arasındaydı. Resmi görevinin sonuncusu ise Vezîr ile Der-sa’adet arasındaki yazışmaların aynıyla suretlerini kaydetmektir. Resmi olmayan görevi de kendi ifadesiyle “dostlara yadigâr ve rahmete vesile olmak amacıyla haccın erkân ve rûsûmlerini kaleme almak” olmuştur. Fakat öyle anlaşılıyor ki; hacca gitmek ve insanları hac ibadetine dair bilgilendirmek müellifin en temel gayesiydi. Müellifin bu dini vecibe hususunda ki hassasiyetini:

“...Edhem Efendi başmuhâsebeden çok intifâ’ ederseniz hemen çok akçe kazanıp

¹⁰İEE, vr. 4a, sr. 1-12.

¹¹ İEE, vr. 6b, sr. 1-13.

hacc-ı şerîf'e gidelim cevabıyla meclis-i devletlerinden müfârakât olunmuştu. Ancak benim sefere gitmekten murâdım bu sebeple hacc-ı şerîf'e azîmet etmekliğim müyesser olur ümîdi ile idi. Defterdâr müşârünileyh sâhib-i kerâmet imiş. İnşâallahu Te'âlâ bu cihetle nutuk buyurmaları kâl-i hayr olduğuna iştibâh yoktur."¹² İfadelerinde yakalamak mümkündür.

1.1.2. Esere Dair

Çalışmamıza konu olan ve Binbaşızâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait bulunan eser Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung'da (Berlin Milli Kütüphanesi) yer almakta olup, Hs. Or. Oct. 851 numarada kayıtlıdır.¹³ Esasında eser iki kısımdan oluşmaktadır. Bizim çalışmamızı oluşturan kısım birinci bölümdür. Söz konusu birinci kısım 40 varaktır. 1a - 1b ve 2a varakları eksik olduğundan yazma varak 2b ile başlamaktadır. 38a numaralı sayfa boş bırakılmıştır. Varaklar genel bir uygulamanın dışında olarak bir kenarlık içerisinde yazılmamıştır. Eser varak 2b'de 12 satırdan diğer varaklarda ise 15 satırdan oluşmaktadır.

Eserin kapağı kırmızı olup ebru işlemeli kağıtla kaplanmıştır. Varaklar beyaz renklidir. Metinde sayfa sıralarında yaşanabilecek bir karışıklığı önlemek amacıyla "takibiye" sözcükleri kullanılmıştır. Elyazması temiz ve düzgün bir nesih ile yazılmıştır. Eserin konu başlıkları kırmızı, geri kalan kısımlar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserin yazıldığı tarih "... Hicri bin iki yüz on dört tarihinde Ordu-yı Hümâyûn ile Mısır Seferi'ne azîmet olunup..."¹⁴ ifâdesinden hareketle 1799 olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, yazar anlatımını 1786 tarihinden başlatmış, 1795, 1798, 1800, 1801, 1802 ve 1803 tarihlerinde vuku bulan olay ve durumları kronolojiye uygun olarak kaleme almıştır.

Eserin girişinde herhangi bir başlığa tesadüf edilmemekle birlikte yazma, varak 2b'de yazarın:

"Hamd ve senâ ol vâcibü'l-vücûd ma'bûd-ı bi'l-hakk vâhidü's-samed ve şukrân müteâkıb olur ve dehalik-ı arz ve semâ olan cenâbı zül-celâl vel-kibriyâ hazretlerine sezadır ki ervâh-ı âlemden mukaddemi ezeliyyeten vahdetinde nûr-i pürnur ile münevver eyledi ki seyyidü'ül-kevneyn sahib-i ravza-i mutahhara riyâzul cenân olan Muhammedun-il Mustafa aleyhi efzalussalâvât hazretlerine ümmet ve mezâhib-i erba'nın eşref'i Nu'man İbn-i Sabit

¹² İEE, vr. 4b, sr. 11-15.

¹³ Barbara Flemming, Türkische Handschriften, C. XIII, Wiesbaden, 1968. vr. 3a, sr. 1-8.

¹⁴ İEE, vr. 4b, sr. 1-2.

Ebu Hanife Rahmetullah mezhebinden bu abd-ı hakîr-e El- Hâc Mehmed Ağazâde El- Hâc İbrahim Edhem kulunu ...”¹⁵ anlatımıyla başlamakta ve varak 38b’de yer alan:

“... edâ-yı Hacc-ı Şerîf’ten sonra Mekke-i Mükerrerme’den Şam-ı Şerîfe ‘avdetimizde Cezzâr Paşa Emîrû'l-hacc olup vekîli Hacı Süleyman Paşa ve Surre Emîni İznikli Osman Bey olup hatırayla Şeyh Mehmed'den avdetimiz fi 24 Muharrem 1218.”¹⁶ İfadesiyle son bulmaktadır. 39a-39b ve 40a sayfalarında ise menzil isimleri yer almaktadır.

Elyazmasında mukaddime ve hatme bölümü ayrı olarak ele alınmamışsa da eserin bu özellikleri ihtiva ettiği görülmektedir. İlk üç sayfa (1a-1b-2a) eserde hiç yer almamaktadır. Metin 2b’den başlamış ve 40a da son bulmuştur. Müellif Allah’a hamd ve Resûlüne salavattan sonra kendisinin de mensubu olduğunu bildirdiği Hanefî mezhebi imamı Nu‘man İbn-i Sabit Ebu Hanife’ye rahmet dileyerek varak 2b ile 5a arasında kendisi hakkında bilgiler vermiştir. Bununla birlikte 5a ile 10a arasındaki varaklarda, Ordu-yı Hümâyûn’un hazırlığı, Mısır’a geçiş güzergâhı, Mısır’a vardıktan sonraki münasebetlerden bahsedilmektedir. Biz konu açısından eseri iki bölümde değerlendirdik. Birinci bölüm Mısır ile ilgili bilgilerin bulunduğu 2b ile 24a arasındaki varaklardan oluşmaktadır. 24a ile 40a arasındaki bölümde ise hac ibadetinin îfâsı ve mekânları anlatılmaktadır.

Genel itibariyle eserin konusunu varak 2b-24a arasında kaydedilen ve Mısır’ın Fransa işgalinden kurtarılmasına dair aktarılan bilgiler oluşturmaktadır. Müellifin Napolyon Bonapart hakkında sarf ettiği:

“ ... mâ-nahnü fihimize bin iki yüz on üç senesi Muharreminin Fransa Cumhuriyetinin Başkonsolosu Bonaparte nâm sergerdenin öteden beri ve zamir-i hıyânet tahmîrinde câ-yı gîr olan mel‘anet ve habâsetini icraya mübâdet birle memleketi sevâhil-i Tulon nâm-ı mahalden külliyyetli Fransa askerini sefinelere irkâb ve bilâd-ı İslâmiyeye sû-i kasd-ı olduğunu i‘lân ve işâât eylediğinden ‘ale’l-gafle gelip Mısır İskenderiye’sini istîlâ ve yağma hezâr hîle ile bilâ cenk ve cidâl Mısır Kahire’yi zabt ve teshîr ...”¹⁷ sözleri yazarın bu işgali Bonapart’ın şahsî kötü hırslarının bir sonucu olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

¹⁵ İEE, vr. 2b, sr. 1-8.

¹⁶ İEE, vr. 38b, sr. 1-3.

¹⁷ İEE, vr. 4b, sr. 13-15.

1.1.3. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Eserin başlangıç kısmı geleneksel Osmanlı inşâ usulüne göre yazılmıştır. Elyazma Osmanlı metinlerinde sıklıkla karşılaşılan Allah (cc)'a hamd ve Resulullah (sav)'a övgü sözleriyle başlamıştır. Daha sonra müellif eserin muhtevası hakkında bilgi vermiştir.

18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında kaleme alınmış olan elyazmasının dili Osmanlı Türkçesidir. Nesir özellikleri gösteren metinde bilgilerin dağınık şekilde verilmesi akıcılığın önüne geçmiş ve anlamayı güçleştirmiştir. Genel olarak üslubuna baktığımızda samimi bir dil kullanıldığını görmekteyiz. Elyazmasında geçen ifadelerde, Arapça, Farsça kelimeler ile terkiplerin yoğun kullanıldığı görülmekte, bununla beraber Türkçe kelimeler ve sade söylemlerle de karşılaşılmaktadır. “Zât-ı sûtûde, mübâdet, tevzi‘, asdikâ” gibi sözlük kullanımını gerektirecek tamlama ve kelimelerle çok karşılaşılmaktadır.

Elyazmasında anlatılmak istenen konuların kronolojisine dikkat edildiği görülmektedir. Yazar, anlatımına 1786 yılından başlayıp sırasıyla, 1795, 1798, 1800, 1801, 1802 ve 1803 yıllarına ait meselelerden bahsetmiştir. Bunun dışında herhangi bir konu hakkında açıklama yaparken yazar: “ ... El-Hâc İbrâhim Edhem kulunu halk ve kulluğuna lâyıık ve sezâ edip lillâh-il-hamd ve'l'minneti, cenâb-ı resul-üs-sekaleyn sâhib-i mâkam-ı Mehmed'in tecelliyât-ı vahdâniyet olan ruh-ı mutahhirine” gibi dua ve methiye ifadelerine yer vermektedir. Özellikle şahısları anlatırken onlardan hüsn-i şahâdetle bahsetmektedir.

II. BÖLÜM

1.2.Eserin Muhtevası

1.2.1. Ordu-yı Hümâyunda Hazırlık

Binbaşı El-Hâc Mehmed Ağazâde El-Hâc İbrahim Edhem'e ait elyazma eser, temelde Osmanlı-Fransız ilişkilerine, müellifin hac ibadetinin îfâsına ve Haremeyn mekânlarının özelliklerine dair bilgileri içermektedir. Çalışmamızda araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla eser içerisinde yer alan hususların -hangi varaklarda yer aldıklarına vurgu yaparak- kısa bir tanıtımını vermeyi uygun bulduk.

[Vr. 2b-4b]: Eser hamdele ve salvele ile başlamaktadır. Müellifin, kendisi hakkında verdiği bilgiler de bu kısımda yer almaktadır. Müellif kendisinin Hanefi mezhebine mensup olduğunu, 1786 senesinde Başmuhâsebe kalemi görevinde bulunduğunu, bu dönemde devletin Haremeyn bölgesine gönderdiği görevlilerde yazı ilmini tahsil edenleri tercih ettiği haberini işittiğini ve kendisinin de yazı ilmini tahsil için gayret gösterdiğini anlatmaktadır. Yazarın amacı ulemaya muhabbet ile ilim tahsil etmek ve Haremeyn-işerîf'e gitmektir. Hac ibadetini îfâ edebilmek isteği ve şevki çokça vurgulanmakta, pederinin nasihatlerinin de bu doğrultuda olduğu bildirilmektedir. 1795 senesinde hac görevini îfâya giderken yolda rahatsızlanıp geri dönmesi bu durumdan duyduğu üzüntü, Fransa'nın Mısır'ı işgalinden önceki tarihlere dair anlatıları yer almaktadır.

[Vr. 4b-8a]: Eserin bu kısmında müellif, Fransa'nın Mısır'ı işgal ettiği dönemi anlatmaya başlamıştır. Ona göre, Bonapart'ın İslam beldesi olan Mısır'ı istila etme fikri öteden beri vardı. Bu düşüncesini fiiliyata geçirmek üzere, Tulon'dan çok sayıda Fransız askerini sefinelerle İskenderiye'ye göndermişti. Ancak Fransa'nın Mısır'ı işgali sağlıklı bir düşüncenin ürünü değildi. İskenderiye'yi istilâ ve yağma ettikten sonra, bin bir türlü hîle ile savaşmadan ve mücadele etmeden Kahire'nin zaptedilmesi, müellife göre, Fransa'dan beklenmeyen ve sinsice yapılan bir hareketti ve Osmanlıda şaşkınlığa sebep olmuştu.¹⁸ İstilâ hareketini Kahire'de sonlandırmayan Bonapart'ın Gazze, Yafa taraflarına Kudüs'e Şam'a ve Akka'ya kadar istilasını devam ettirmek düşüncesinde olması vurgulanan bir husustur. Denilebilir ki müellif, buraya kadar Fransa'nın Mısır'ı işgaline dair durum tespiti yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nin aldığı tavırla ilgili olarak da Saltanat-ı Seniyye'den o bölgeye ve kıyılara muhafızların tayin edildiği, bunlardan bir tanesinin serasker olarak görevlendirilen Sayda Valisi Vezir Cezzar Ahmed Paşa olduğu belirtilmiştir.

Yazarın "...taraf-ı şer'iden verilen fetvâ mucibince şer'an üzerine sefer-i Hümâyûn olunmak meşrû' olup..."¹⁹ ifadesine göre; Mısır Seferi için fetvâ alınmış sefer-i Hümâyûn meşru hâle getirilmiştir. El-Hâc Yusuf Ziya Paşanın dönemin sadrazamı olduğunu ve Ordu-yı Hümâyûn ile gitmesine dair kararın Meclis-i Şûrâ'da alındığını da belirtmiştir. 1799 yılında Sadrazam El-Hâc Yusuf Ziya Paşa'nın İstanbul'dan hareket etmesiyle müellifin resmi görevinin başladığını da:

¹⁸ Ahmet Cevdet Paşa'nın "Bonapart'ın bir korsan gibi umulmadan gelip de Mısır'ı istila etmesi" düşüncesi bunu desteklemektedir. Ahmet Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, İstanbul, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, s.28.

¹⁹ İEE, vr. 5b, sr. 4-5.

“...müeyesser-i serî‘ ile esnâyı râh da umûr-ı mühimmenin kesreti ve ketebenin killeti olduğundan Ordu-yı Hümâyûn’da Der-sa‘âdet’ten ketebe gönderilmesi için bir kıt‘a emirnâmeysi hazreti sadâret-penâhi rikâb-ı Hümâyûn Defterdârı devletli velî-ni‘metim Mehmed Şerîf Efendi hazretlerine vürûdunda aklâm-ı sa‘ireden lüzûmu miktarı ketebe intihâb ve başmuhâsebeden dahî hakîri istihsân gördüklerinden âlâ merâtibim sâye-i devlet-i aliyyede makâma belîğ harcırahlar ‘inâyet ve ihsân olunduktan sonra me’mur olan ketebeyi mûmâileyhim ile defterdâr-ı müşârü’nileyh hazretlerinin dahî...”²⁰ ifadelerinden anlamaktayız.

Müellif, Osmanlı ordusunun hareket tarihini 20 Kasım 1799 Çarşamba günü olarak vermiştir.²¹ Yazar Ordu-yı Hümâyûn’un Üsküdar’dan hareket ettiği sıralarda düşmanların Serasker Cezzar Paşa tarafından Akka’da bozguna uğratıldığı haberinin geldiğini ve bunun zafere yorumlanacağını belirtmiştir.

Müellifin belirttiği güzergâha göre, Üsküdar’dan sonra Iğın, Ladik, Konya, Karaman (Larende), İçel’den sefineye binilip Kıbrıs iskelelerinden Girne’ye geçilmiş ve kural gereği burada gümrükçüden mürur tezkeresi²² alınıp Lefkoşa’ya gidilmiştir. Burada bir gece istirahat edildikten sonra Yafa’nın Kandesi’ye iskelesine gitmek üzere hareket edilmiş; fakat rüzgarın şiddetlenmesinden dolayı Şam iskelelerinden Sur iskelesine geçilmiştir. Burada istirahat ettikten sonra hayvan temin edilip on iki saat uzaklıktaki Akka’ya Cezzar Ahmed Paşa’nın yanına hareket edilmiştir. Müellifin Ordu-yı Hümâyûn’un karargâhının Gazze’de olduğunu ve kendisinin de buraya geri döndüğünü bildirdiği bu kısımda yolculuklarının tamamlandığını görüyoruz.

1.2.2. Mısır'a Azîmetin Ardından Hazırlık ve Münasebetler

[Vr. 8a-11a]: Bu varaklarda İbrahim Edhem Mısır’a vardktan sonra buradaki gelişmeler ve münasebetler hakkında bilgi vermiştir. Ordu-yı Hümâyûn Üsküdar’dan hareket ederken Akka’dan düşmanın yenilerek geri döndüğü haberi gelmiştir. Napolyon Bonapart’ın Mısır sınırındaki Arîş kalesine yerleşerek buranın güvenliğine dair tedbir aldığını Mısır’a geldikten sonra bildirmesi, yazarın şahit olduklarını belirli aralıklarla kaleme aldığı kanaatini oluşturmaktadır. Buradan hareketle müellifin eseri yazmaya 20 Kasım 1799 yılında başladığı ve birinci kısmı 18 Şubat 1803’de tamamladığı görülmektedir.

²⁰ İEE, vr. 6a, sr. 2-8.

²¹ Napolyon Bonapart’ın 2 Temmuz 1798’de İskenderiye’ye çıkartma yaptığı bilinmektedir. 22 Temmuz 1798’de ise Fransız askerleri Kahire’yi işgal etmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, 2 Eylül 1798’de Fransa’ya karşı savaş ilan etti. Halil İbrahim İnal, Osmanlı Tarihi, İstanbul, 2008, s.381.

²² Tezkere/tezkire Osmanlı Devleti’nde çeşitli resmi daireler veya kişiler tarafından kaleme alınmış olan ve amacın açık bir şekilde ifade edildiği belge türüydü. Mübahat S. Kütükoğlu, “Tezkire,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012, s.73-74.

Sadrazamın emriyle ordunun ağırlıkları, hazinesi, ileri gelen devlet adamları ve ulema Gazze’de kalmıştır. Serdar-ı Ekrem olan El-Hâc Yusuf Ziya Paşa, maiyetinde yer alan Mısır valisi Nasuh Paşa, Rakka valisi Silahdar Hüseyin Paşa, Maraş valisi Değirmencizâde Mustafa Paşa, Sivas Valisi Recep Paşa, Adana valisi Ahıskalı Şerif Paşa, Mir-i miran Mehmed paşa, Derviş Hasan Paşa, Bayezid Mutasarrıfı Veli Paşa ve Mısır emirlerinden İbrahim Bey, Osman Bey, Mehmed Bey, Cedâvi Hüseyin Bey, Selim Bey, Sivas, Maraş, Kastamonu sancaklarının beyleri ve tımar sahipleri ile birlikte Gazze’den hareket ederek Ariş kalesine doğru gitmiştir. Buranın halkına yardım etmek amacıyla Ariş’e vardıkları gün hemen kuşatma emri verilmiş, özenle menziller alınıp top ve humbaralar yerleştirilerek düşmana baskı yapılmaya başlanmıştır. Ariş kalesinde ümitsizliğe kapılan Fransız askerleri de çaresizce harp etmeye başlamışlardır. On gün ve on gece kesintisiz olarak top ve humbara atılmış, 23 Aralık 1799’de²³ açıktan yürüyüş ile Ariş kalesi fethedilmiştir. Kale Fransız askerinden temizlenmiş, Osmanlı askeri, kalenin içinde Fransız askerinden arta kalan toz toprak içindeki malları ve eşyaları yağma için hücumla geçmiştir. Bu durum karşısında bir olay çıkacağını düşünen vezir Mustafa Paşa alınanların iade edilip geri dönülmesini emretmiştir. Yağma yapanları kaleden çıkarmak için mehter çaldırırken buldukları yere ateş isabet ettiğinden çok sayıda asker ve bu arada Mustafa Paşa şehit olmuştur.²⁴ Bu kargaşa üzerine ordunun Gazze’de kalan kısmından yardım gelmesi için emir verilmiştir.

Gazze’den ordunun bir kısmının Ariş tarafına gitmesi için emir çıkarılmış ve Kapıcılar Kethüdası Osman Bey tarafından bu emir ilan edilmiştir. Bunun üzerine Hayfalı bir şahıs barış isteğini bildirmeye ve görüşme yapmaya yetkili olarak Kleber tarafından Ordu-yı Hümâyûn’un bulunduğu Gazze’ye gönderilmiştir. Şikkievvel defterdarı Mustafa Reşid Efendi Reisülküttap Mustafa Rasih Efendi de görüşme yapmaya memur kılınmışlardır. On gün süren görüşmelerde gizli olan meselelerin bir kısmında anlaşma sağlanmış; fakat devlet sırrı olması hasebiyle bunlar yazılmamıştır. Anlaşma sağlandığından Kleber’in Mısır’da bulunan Fransız askerlerini ve mühimmatlarını İskenderiye’deki İngilizlerden korumak için Osmanlı sefineleriyle ile Toulon ve Marsilya taraflarına gönderilmeleri istenmişti. Hazırlıklarını tamamlamaları için de 12 Mart 1800 tarihine kadar mühlet ricasında oldukları ve bu müddet sonunda şükranlarını sunarak Mısır’ı teslim edip memleketlerine döneceklerini vakanüvis efendinin yazması, basılıp okunması, Reisülküttap marifetiyle Sadrazama sunulup anlaşma maddelerinin sağlaştırılmasından, barışın temin edildiği anlaşılmaktadır. Bu hayırlı barış

²³ Dr. RifatUçarol, eserinde bu tarihi “17 Aralık 1799’ da El-Ariş’i kuşattı ve dört gün sonra bu stratejik kaleyi Fransızlardan geri aldı.” diye belirtmektedir. Siyasi Tarih (1789-2012), s. 103.

²⁴ Ahmet Cevdet Paşa bu konuda: “Bu orduda Yeniçeri ve Kapıkulu denilen devlet askeri azdı, çoğu zorla sefere katılmış ve ne taraf yenilirse onu yağmaya hazır kabile ve aşiret çapulcuları idi” diye yazmaktadır. A.g.e, s.30.

haberinin padişaha verilmesi gerektiğinden Sadrazamın emriyle selam ağası, Ramazanın ilk günlerinde İstanbul'a gönderilmişti. Bu kutlu haberin İslam beldelerine duyurulması için memurlar görevlendirildi. Anlaşmanın sıhhatine uygun olarak tahliye ve teslim işleri gerçekleşmiştir. Barış gereği Osmanlı ordusunun Mısır'a hareketi başlamıştır. Fakat orduda mevcut top, humbara, cephaneye ve mühimmatın çok olması dolayısıyla bir kısmı İskenderiye iskelelerine gönderilmiş, bir kısmı Gazze'de bırakılmıştır.

1.2.3.Fransızların Mısır'dan Çıkarılması

[Vr. 11a-13a]: Bu kısımda müellif geri dönüş yolundaki menziller hakkında bilgi vermiştir. Barış antlaşmasının imzalanmasının ardından Ariş'den Mısır'a geri dönüş hazırlıkları başlamıştı. Kudüs Mutasarrıfı Ebu Murad Mehmed Paşa bu geri çekiliş sürecinden sorumlu idi. Ariş'te lazım olan düzen sağlandıktan sonra Mısır'a hareket edecekler de belirlenmişti. Askerin yedi günlük erzağı taksim edilip dağıtıldıktan sonra Ariş kalesinin fethinin yedinci günü buradan ayrılmak üzere hareket başlamıştı. Ariş'den iki saat ileride Mesudiye kuyularında hayvanlar sulanmış ve yemlenmişti. Çünkü buradan sonra yedi saat uzaklıktaki Katrane denilen yerde su yoktu. Dokuz saat ileride ise dedikleri mahalde su varsa da buranın suyu acıydı ve hayvan içse de insan içemezdi. Oradan Fatımi'ye altı saat olup burada tatlı su ve hurma ağaçları bulunurdu. Fakat Fransızlar bu hurma ağaçlarını kesmiş ve buralara binalar inşa etmişlerdi. Ariş'ten Salihyye kırk iki saat çöldür. Salihyye'de Ordu-yı Hümâyûn beş gün ikamet ve herkes istirahat etmişti.

Antlaşmaya göre Fransa'nın Mısır'dan ihracının vakti geldiğinden Ordu-yı Hümâyûn'a yedi saat sonra Fransa tarafından elçi geldi. İngiltere'nin İskenderiye'deki donanmasından firar eden gemilerinden korktukları bahanesiyle gemilerinin hareket etmediğini bildirdiler. Asıl düşüncelerini ise kısa bir süre sonra ifşa ettiler. Anlaşmanın eksik olduğu gerekçesiyle anlaşmaya uymayacaklarını belirttiler. Ariş'de giydirilen hilatleriyle tasdiknameleri geriye gönderdiler. Fransızların neden anlaşmaya uymadıkları ile ilgili yazar bilgi vermemiştir.²⁵ 24 Mart 1800 tarihinde Cuma günü seher vaktinde Fransa, Mısır'dan askeri top atışlarıyla Osmanlı ordusuna hücum ve istilaya başladı. Yeniçeri ordusuyla mücadele ve süvarilerle muharebe esnasında Rakka Valisi Vezir Silahdar Hüseyin Paşa'yı yaralamışlardı. Osmanlı ordusunda düşmana karşı müdafaa için yeterli top, cephaneye ve önemli

²⁵Bu konuda Ahmed Cevdet Paşa: "Amiral Smit, kendisi aracılığıyla kararlaştırılmış anlaşmanın devleti tarafından tasdik edilmediğini, utanarak Kleber'e bildirince işler değişti. Kleber, ya Mısır'da zafer kazanmak, ya İngilizlerin elinde ölmek ihtimallerinden birini seçmeye askerlerini davet etti. Fransızlar can korkusuyla yeni bir yiğitlik çabasına düştüler." demektedir. A.g.e, s.31.

aletler olmadığından iki firkaya ayrılmıştı. Bir fırkası Mısır Valisi Nasuh Paşa, kethüda Osman Efendi, cebeci Dursun Mehmed Ağa ve İbrahim Bey emrinde çalışanlarla, düşmanla mücadele ederek Mısır'a girmişlerdi. Diğer fırka ise kaçmışlardı. Osmanlı ordusundaki bazı askerlerin Ordu-yı Hümâyûn hazinesini ve diğer eşyalarını yağmalamaya başlamasıyla Osmanlı ordusu perişan olmuştu²⁶.

20 Mart 1800' de Heliopolis civarında yapılan savaşta Kleber Osmanlı ordusunu yendi.²⁷ Yazar buradan Gazze'ye döndüğünü ve orada ikamet edildiğini bildirmiştir. Mısır tarafında olan halkın ve askerlerin yardım beklediği bilinmekle beraber orduda bulunan vezirler ve askerlerde bir istek ve gayret olmadığından yardım edemediler. Osmanlı askeri sıkıntı içinde otuz beş gün Mısır'da düşman kuşatması altında kaldılar. Zahrenin kıtlığından sıkıntı çeken askerler bu durumun devam etmesi halinde Mısır'da harap olacaklarını gördüklerinden Mısırdan çıkıp Yafa'da Ordu-yı Hümâyûna katıldılar.

[Vr. 13a-14a]: Müellif bu varaklar arasında genel olarak Fransızlarla yapılan ikinci muharebede Mısır'da bulunan İslam askerine yardıma gitmeyenlerin görevlerinden alındığı bilgisini vermiştir. Düşmanın barışın sağlanmasını engelleyen hareketi ve Ordu-yı Hümâyûn'un perişanlığı serdar-ı ekrem tarafından ifade olunduğunda geleceği ilgilendiren uyarıları içeren hattı hümayun çıkmıştır. Ariş'deki muhârabede yaralanan Rakka Valisi Silahdar Hüseyin Paşa, Sivas valisi Recep Paşa ve Adana valisi Şerif Paşa askerlerini idare edemediklerinden görevlerinden azl edildiler. Maraş valisi İsmail Paşa Mısır'a yardıma gitmekte tereddüt ve muhalefet ettiğinden askerlerin ulufesi bahanesiyle bir gece Akka tarafına kaçtı. Mısır valisi Nasuh Paşa Mısır'da iken kendi menfaatini düşünerek hareket ettiğinden vezirlikten alındı. Kıbrıs'a mirimiran olan Derviş Hasan Paşa Mısır'a yakın olduğu halde donanmasıyla yardıma gitmediğinden görevinden alınmış ve Bilecik kazasına gönderilmiştir. Yeniçeri ağası Ömer Ağaya mirimiranlık ile Ariş kalesi muhafızlığı ihsan buyurulmuştu. Ahmed Ağa da yeniçeri ağalığına atandı.

[Vr. 14a-15b]: 7-9 Haziran 1800 tarihlerinde Kaptan-ı Derya Vezir Küçük Hüseyin Paşa bir parça donanmayla ve İngiltere kumandanı Amiral Smit üç parça harp gemisiyle Yafa

²⁶Ahmed Cevdet Paşa da bu konuya dair şu bilgiyi vermektedir: “ Osmanlı ordusu anlaşmaya oldu gözüyle bakmışlar; şuraya buraya dağılmışlardı bile. Kleber çabucak hazırlandı, bizimkiler bir türlü toparlanamadılar. Ordudaki işe yarar Kölemen askeri ise Mısır'a Osmanlıların savaşla ve zaferle girmesinin, sonradan kurmayı düşündükleri nüfuzlarına gölge düşürecekleri endişesinde idiler. Bu durumda pek istemedikleri için son çarpışmalara neredeyse seyirci kaldılar. Barış yapıldıktan üç gün sonra böyle birden bire başlayan savaş otuz yedi gün sürdü.” *A.g.e.*, s.31.

²⁷ Uçarol, *a.g.e.*, s.103.

sahiline demir atmış ve Ordu-yı Hümâyûna katılmışlardı. Sadrazam tarafından Vezir Küçük Hüseyin Paşa ve Amiral Smit hususi çadırlara yerleştirilmişti. Burada Mısır meselesini görüşmek üzere Sadrazamın, vezirlerin ve devlet adamlarının katıldığı bir meclis toplanmıştı. Mısır'ın Fransızlardan kurtarılması için düşmanla muharebeye başlanması kararı alınmıştı.

Bundan sonra Ordu-yı Hümâyûna bölük bölük asker gelmiş ve Ariş tarafına asker sevk edilmişti. Kaptanı Derya Vezir Küçük Hüseyin Paşa İstanbul'dan çok sayıda kalyoncu ve kara askeri geleceğini bildirmişti. İngiltere tarafından Kaptanı Derya pâyesiyle Amiral Smit mükemmel İngiliz donanmasıyla gelmişti. Gelecek sene Ordu-yı Hümâyûn ile Mısır'ı fethetmek için Ariş'ten hareket edilmesi düşünülüyordu. Konu padişahın huzurunda görüşüldü. Bir önceki seneye göre çok sayıda asker gönderildi. Halep Valisi İbrahim Paşa, Maraş Valisi Kalender Paşa, Diyarbakir Valisi Şehzade İbrahim Paşa, İçil Sancağı Mutasarrıfı Seyit Ahmed Paşa, Halep'ten Kutsi Efendi, Anadolu ile Rumeli tarafından külliyetli asker ve zahire vermişlerdi. Bunlar Yafa'dan Ariş'e gönderilmeye başlanmıştı.

[Vr. 15b-18b]: Mısır'ı işgalden kurtarmak amacıyla büyük bir hazırlık başlamıştı. Asker sevkiyatları yapılmış, zahire yardımları da gerekli yerlere ulaştırılmıştı. Sadrazam kethüdası Osman Efendi bu gelişmeleri bildirmek üzere İstanbul'a gönderilmişti. 19 Şubat 1801'de Yafa'da olan mühimmatı gemilere yüklemişlerdi. Buradan hareket eden gemilerin bir kısmı Ariş ve Salihye İskelelerine gönderilmişti. Ordu-yı Hümâyûnda Yafa'dan Gazze tarafına hareket etmişti. Kaptan-ı Derya ve İngiliz donanmaları harp ederek Ebuhur'u ele geçirmişlerdi. Kara askeriyle Raşid tarafına vardıkları zaman büyük toplara sahip olan düşmanın savaş için istekli oldukları görülmüştü. Bundan ötürü Ariş'e varmak için Yeniçeri dilaverlerine ve mir-i miran Tahir Paşa'ya yedişer günlük belirlenmiş yiyecekler, top, mühimmat verilmişti. Bunlar Salihye tarafına, oradan da Mısır'a geçmişlerdi. Salihye'deki Fransızlar İslam askerinin geleceğini düşünerek korkuya kapılmış, burçlar ve tabyalar inşa etmişlerdi. Salihye'de olan Fransızlar İslam askerinin Mısır'a geçtikleri haberini casusları aracılığıyla aldıklarında sevinç yaşamışlardı. Daha sonra Salihye üzerine gidildiğinde harp etmeden teslim alındığı haberi Ordu-yı Hümâyûn'a ulaşmıştı. El-Hac Sadrazam Yusuf Ziya Paşa, Serasker Mehmed Paşa ve Şeyhzade İbrahim Paşa mevcut zafer kazanmış asker ile Sadrazam kethüdası Sadullah Efendi, Reisülküttab Mehmed Efendi kapı halklarıyla Ariş'den Salihye'ye gelmişlerdi. Şıkkı evvel defterdarı Halil Recai Efendi sair mühimmat ve zahireleri alıp on beş gün sonra Salihye'de olan Ordu-yı Hümâyûn'a katılmışlardı.

Onların bu hareketi bütün vezirler, askerler ve ileri gelen devlet adamları tarafından Osmanlı askerine ani bir baskın yapacakları şeklinde yorumlandı. Nitekim Fransızlar savaşa

hazır hale gelince ansızın harekete geçerek Mısır'dan iki tabur asker çıkarmışlardı. Casusların verdiği bilgiye göre bir tabur Kaptanı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın bulunduğu Rahmaniye'ye ve bir tabur da Ordu-yı Hümâyûn üzerine sevk edilecekti²⁸. Derhal Serasker Paşa, Tahir Paşa, Mısır Emirleri beş parça sürat toplarıyla Bilbeys'den hareket etmişlerdi. Öte yandan Güğercinlik köyünde düşman ile harp edilmişti. Sekiz saat süren cenkten sonra Fransızlar yenilmiş ve Mısır'a kaçmışlardı.

Fransızlar Ordu-yı Hümâyûn'un bir önceki güzergâhtan geleceğini düşünerek plan yapmış, ancak Osmanlı ordusu geçen seneki yolu kullanmayarak Nil'in kenarındaki mevkilere mühimmat ve zahireyi sefinelere yüklemişlerdi. Dimyat dahi fethedildiğinden Osmanlı donanması ve İngiliz ordusu beş on günde bir yere toplanmıştı. Fransızlar Mısır'da aldıkları tedbirlerin istedikleri sonucu vermediğini anlamışlardı.

İngiliz Kaptanı Amiral vesayetiyle Fransızlar anlaşmayı yenilemek istemişlerdi. Mısır'dan çıkmak için ruhsat talep etmişler ve Mısır'ın karşısında bulunan Cizre'ye gelmişlerdi. 30 Ağustos 1801'de Cuma günü Sadrazam, Kaptan-ı Derya, Vüzera ve sair asker oraya zafer kazanmış olarak girdiler. İslam askerini gören Mısırlı erkekler, kadınlar ve çocuklar "*İndallah-ı nasrussultan ve askerül İslam*" nidasıyla yüzlerini yerlere sürüp şükür ederek sevinmişlerdi. Kimi askerler dostlarına sarılıp sevinç gözyaşı içerisinde Devlet-i Aliye'ye "*Hak Te'âlâ din ve devlete zevâl vermesin âmîn*" diye dua etmişlerdi.

[Vr. 18b-19a]: Zaferin bildirilmesi için Kaptan-ı Derya Gazi Küçük Hüseyin Paşa'nın silahtarı Kara Mehmed Ağa İstanbul'a gönderilmişti. Fransızlar Cizre'den alınıp vilayetlerine gönderilmek üzere İngiliz gemilerine yüklenmişti. Kaptan-ı Derya Ebu-hur tarafına gitmişti. Burada on beş gün kaldıktan sonra İngiliz ordusuyla birlikte İskenderiye'yi kuşatmışlardı. Buradaki Fransızlar teslim olmak talebiyle ihraç edilip İngiliz gemileriyle vilayetlerine gönderilmişti. Büyük donanma Mısır'da üç gün üç gece kalmış ve burada şenlikler olmuştu. Gazi El-Hac Yusuf Ziya Paşa hayır amaçlı olarak Mısır'da medfûn bulunan İmam Şafi, İmam Hanbeli ve mübarek makamları olan zevatın türbelerinin bakımlarını yaptırmıştı.

[Vr. 19a-24a]: Ordu-yı Hümâyûn'un Mısır'dan İstanbul'a dönmesi kesinleştiğinden Yeniçeri Ağası, Cebecibaşı Ağa, Topçular, Humbaracılar ve Lağamcı neferleri İskenderiye'de toplanmışlardı. Sadrazam 6 Şubat 1802'de Ordu-yı Hümâyûn ile Mısır'dan hareket etmişti. Kethüdayı Sadr-âlî Osman Efendi Mısır'da kalmıştı. Mısır'da yeniden düzen sağlama

²⁸Ahmet Cevdet Paşa, "Kaptan-ı Derya Hasan Paşa, bir İngiliz birliği ile birlikte, Rahmaniye'yi ele geçirdikten sonra Mısır'a doğru yürüyüşe geçmişti" ifadelerinde Kaptan-ı Derya'yı Hasan Paşa olarak vermiştir. A.g.e, s.45.

çalışmaları başlamıştı. Halis Recai Efendi Cidde Valisi olmuştu. Recai Efendi, müellifin ifadesiyle:“Edhem, işte Cidde Valisi oldum sen de benim divan kâtibim ünvanı ile şerefyâb ol” diye kendisine hil’ât ilbâs olunmuştu. Bunun üzerine hac yapmak için ettiği duaların kabul olduğunu ifade eden yazar Cidde’ ye hareket etmişti.

[Vr. 24a-26a]: Bu varaklarda müellif Mekke-i Mükerreme’yi tanıtmaya başlamıştır. Haremi Şerif’in Mekke’nin ortasında olduğu gibi Beyt-i Şerif’in de Harem-i Şerif’in ortasında olduğu bilgisini paylaşmıştır. Mekke kalesinden, Mekke’nin etrafının üç dağ ile kaplı olduğundan bahsetmiştir. Ebu Kubeys dağının Mekke’deki dağların en büyüğü olduğundan bahsederken Nuh Tufanı sırasında Hacer’ül Esved taşının Cebrail (a.s) tarafından bu dağa çıkarıldığı daha sonra da İbrahim (a.s) tarafından Kabe’nin içindeki bugünkü yerine konulduğu bilgisini vermiştir. Müellifin anlattığına göre sabah namazını Kabe’de önce şafilere, sonra sırasıyla Malikiler, Hanefiler ve Hanbeliler kılmış. Diğer vakitlerde sıralama değişse de mezhep mensupları namazlarını kendi imamlarıyla eda ederlermiş. Beyt-i Şerif’in ise her tarafında namaz kılınabilirmiş.

[Vr. 26a-27b]: Zemzem suyu hakkında bilgilerin verildiği bu kısımda yazar zemzem kuyudan çıkarılmasının da bir ritüeli olduğundan bahsetmiştir. Buna göre görevli şeyh efendinin sabah namazından birkaç saat evvel zemzem kuyusundan bir tulum su çıkartmasının ardından diğer görevli bulunan sakalar su çıkartmaya başlardı. Bu durum yatsı namazına kadar devam ederdi. Ramazan ayında ise yatsı namazından sonra da yani gece gündüz su çıkarılmasına müsaade edilirdi. Zemzem kuyusuyla ilgili verilen diğer bilgiler ise; zemzem kuyusunun on beş kulaç olduğu, kuyunun yanında şadırvan bulunduğu ve kuyunun üzerinin örtülü olduğu şeklindedir.

[Vr. 27b-30b]: Müellif burada kandil gecelerindeki merasimlerden ve Ramazan ayının nasıl idrak edildiğinden bahsetmiştir. Regaip ve Miraç kandillerinde yatsı namazından sonra Hz. Muhammed’in (s.a.v) dünyaya teşrif ettikleri evin önüne gidilirmiş. Cemaat burada salavat getirip dua ettikten sonra Beyt-i Şerif kapısı önünde cemaate zemzem suyu ve şerbet ikram edilirmiş. Ramazan ayının idrakine dair anlatılarına bakacak olursak; Harem-i Şerif’te zemzem sakalarının her birinin belirli yerleri bulunmuş. Burada iftara yakın soğuk zemzem suları hazır olurmuş. Akşam ezanı ile iftarlarını açanlar beş dakika sonra müezzinin kamet getirmesiyle akşam namazını eda edermiş. Daha sonra isteyen tavaf yapar, isteyen Kur’an tilavet edermiş. Yatsı ezanının okunmasıyla herkes Maliki imamına uyup yatsı namazını eda

eder sonra bağılı bulunduğu mezhep imamına uyararak teravih namazını kılarmış. Kimi mezhep imamı kısa surelerle yarım saatte teravih namazını kırdırırken kimi de hatimle kıldırılmış. Teravih namazından sonra isteyen istirahata çekilir isteyen de ihramını alıp umre yaparmış. Müellifin ifadesine göre Ramazanda bir umre hac sevabı kazandırırken sair zamanda iki umre hac sevabı kazandırılmış.

Sahuru yapanlar imsak vaktinde “lebbeyk” diyerek Harem-i Şerife gelir tavaf edermiş. Harem-i Şerif etrafında bulunan yedi minareden yedi müezzin “lebbeyk” nidalarında bulunmuş. Okudukları kasidelerle ve Kur’an-ı Kerimle gönülleri sükûnet bulurmuş. Sabah namazı vakti girdiğinde Şafi mezhebi mensupları hemen namazı eda ederlermiş. Bayram namazının eda edilmesinin ardından bayramlaşma olur ve şeker ikram edilirmiş.

[Vr. 30b-33a]: Müellif Şerif Mehmed Paşa'nın maiyetinde devlet hizmetinde bulunduğunu belirttiikten sonra hac vazifesini yapan devlet görevlilerinin durumuyla ilgili bilgiler vermiştir. Meselâ Mekke Şerif'i zezem kuyusundan sakalarla aldıkları suları Beyt-i Şerif'in önüne getirip ümeraya ikram edermiş. Harem ağaları tekbir ile Beyt-i Şerif'in kapısını açarmış. Burada padişaha ve Müslümanlara dua edilirmiş. Sonra Şerif ile birlikte Cidde Valisi, Naibülharem Ağası ve Mekke kadısı Beyt-i Şerif'in içine girip iki rekât namaz kılarmış. Daha sonra Beyt-i Şerif'in örtüsünü değiştirirlermiş. Zilhiccenin beşinci günü hacıları karşılamaya giderlermiş. Mekke'ye gelen hacı adayları geceyi burada geçirir isteyen tavaf yaparmış. Arife günü Arafat'ta vakfe yaparlarmış. Oradan Müzdelife'ye geçip burada da vakfe yaptıktan sonra Mina'ya giderlermiş. Kurban kesip tıraş olduktan sonra Mekke'yi Mükerrreme'ye dönerlermiş. Kâbe'ye geldiklerinde ise say ve tavaf yaparlarmış. Mekke Şerif'i Mina'dan sonra Mekke'ye iner ve bayram namazını kıldırılmış.

Bu varaklarda bir de Mekke'de vefat edenlerin defin işlemlerinden bahsedilmiştir. Buranın yerlisi veya misafiri vefat ettiğinde yıkanıp kefenlendikten sonra tabutla Beyt-i Şerif kapısının önüne getirilir ve cenaze namazı kılınırmiş. Sonra cenazeyle birlikte tavaf yaparlarmış. Buradan Arafat'ta musalla dedikleri mahalde bulunan mezarlığa götürüp defin ederlermiş. Üç gün sonra da merhumun yakınları Harem-i Şerif'te hazır bulunan hafızlar ile genellikle ikindi namazından önce hatim okur ve dua ederlermiş. Şerbet ikramı yapıldıktan sonra merasim sona erermiş.

[Vr. 33a-40a]: Yazar bu kısımda Mekke'deki dinsel ve geleneksel törenleri anlatmaya devam etmiştir. Düğün merasiminden bahsetmiştir. Nikâh kıyıldıktan sonra gelin almaya gitmeden evvel erkek tarafı kız evine elma gönderirmiş. Elma gönderilmeden gelin evden

çıkarmış. Gelini aldıktan sonra düğüne katılanlarla birlikte tavaf yapmaya gidilmiş. Bahsedilen diğer bir adet ise çocuğun dünyaya gelmesiyle yapılanlardır. Birisinin evladı dünyaya geldiğinde yedinci günü akşamında ahabap ve dostlarını evine davet edermiş. Misafirlere şerbet ve kahve ikram edildikten sonra pederi çocuğu beşiğiyle getirirmiş. Ulemadan biri ismini koyar salavat getirip dua ederlermiş. O gecenin sabahında ismini koyan zat evin kapısına gelip çocuğun ismini yüksek sesle söylemiş. Sonra çocuğu kucağına alıp babasıyla birlikte Beyt-i Şerif'e gider tavaf ederlermiş.

Müellifin dikkatini çeken bir konu da Harem-i Şerif kapısının önünde eğitim alan talebeler olmuştur. Burada Kur'an öğrenen talebeler önce kıraat eder sonra öğrendiklerini yazarmış. Mekke ve Medine'de bu sistemle hafızlık yapıldığından buralarda çok sayıda kurra yetişirmiş.

Harem-i Şerif'in mimarisiyle ilgili bilgiler yine bu varaklarda verilmiştir. Yazarın ifadesine göre; Harem-i Şerif bin kırk altı metre karelik bir alana inşa edilmiş ve dört yüz altmış altı direk ve otuz dokuz kapıdan oluşmaktadır. Yedi tane minaresi olup sekiz yerde ezan okunurmuş. İlk ezan zezem kapısının üzerinde okunduktan sonra diğer minarelerden ezan başlarmış. Kâbe'nin yüksekliği ise 14,96 metreymiş.

Müellif bu bilgilerden sonraki sayfalarda ise menzil isimlerini vererek eserin Birinci kısmını tamamlamıştır.

III. BÖLÜM

ÇEVİRİYAZI METİN

[2b]Hamd ü senâ ol Vâcibü'l-vücûd Ma'bûd-ı bi'l-Hakk Vâhidü's-Samed ve şükr müte'âkib'ül-vürûd ve Hâlık-ı arz ve semâ olan Cenâb-ı Zi'l Celâli ve'l-kibriyâ Hazretlerine sezâdır ki ervâh-ı âlemden mukaddem ezeliye-i vahdetinde nûr-ı pür-nûr ile münevver eylediği seyyid-i kevineyn sâhib-i ravzatün min-riyâzi'l-cinân olan Muhammed'ül-Mustafâ 'aleyhi efdalü's-salavât hazretlerine ümmet ve mezâhib-i erbaa'nın eşrefi Nu'mân ibn-i Sâbit Ebû Hanîfe rahmetullâh mezhebinden bu 'abd-i hakîr Binbaşî El-Hâc Mehmed Ağa-zâde El-Hâc İbrâhîm Edhem kulunu halk ve kulluğa lâyük ve sezâ idüb lillâh-il-hamdü ve'l-minne sıgar-ı sinnimden berü zikir u fikrim ve tahsîl-i 'ulûm ve ma'rifet olub 'an-zamîmi'l-kalb 'ulemâya muhabbet ve her bâr meşâyih-ı dervîşân ile ülfet ve sohbet ve huddâm-ı Haremeyni's-Şerifeyn'e kemâl-i ta'zîm ve rağbet birle yek-dem tarîkine sâlik olmayub bin ikiyüz sene-i hicriyesi Zi'l-Hiccesi [3a] evâsıtında baş muhâsebe kalemine müdâvemet ve fenn-i kalemi tahsîl ile istihdâm-ı kesb-i liyâkat itmeye cedd ü cehd ü gayretim esnâsında ekseriyâ Der-'Aliyye'ye tevârüd iden ahâlî-i Haremeyn ile mülâkat vâkî' oldukda ol mahall-i müteberrikenin evsâfî ve ahâlnin ahvâl ve ef'âlî yâd ve tizkâr olunarak onların ekserîsi 'ilm-i kitâbetde bî-behre olub beher sene Der-sa'âdet'e gönderdikleri mekâtiblerini içlerinde fenn-i kitâbete âşinâ olanlara hezâr gûna ricâ ve minnet ile tahrîr itdirdikleri mesmû'-ı hakîrânem olmuş idi. Binâ'en-'aleyh Cenâb-ı Resûl'üs-sakaleyn sâhib-i makâm-ı Mahmûd'un tecelliyât-ı vahdâniyet olan ruh-ı mutahharına 'an-zamîmü'l-fu'âd ve'l-cinân tevessül ve intisâb ile dünyada ziyâretleriyle bîkâm ve âhiretde şefâ'at-ı 'uzmâlarına mazhâriyetle nâ'il-i merâm olmak ümniyesiyle senede binden mütecâviz mekâtib-i tahrîr ve sakkayân ve müjdeciyân ile ol savb-ı şeref-evbe îsâl olunub Şeyhü'l-Ferrâşîn Efendi ma'rifetiyle o makûlelere tevzî' ve taksîm ve onlar dahî imzâ vaz'ıyla Der-Sa'âdet'e i'âde ve tesyîr iderler idi. Bu iştiyâk ve hâşîşimi [3b] pederim tahsîn ve tarîk-i kitâbet kendi tarîklerine müreccah idüğünü tefhîm ve tebyîn idüb da'vât-ı hayriye seri'üt-te'sîrlerine mazhâr olduğundan başka inşaallâhu Te'âlâ farîza-i hacc-ı şerîfi edâ idersin deyu buyurmuşlar idi. Bu nutuklarına binâ'en ba'de'l-vefât iskât-ı farîza-i hacc ve îfâ-yı merâsim-i 'acc u secc niyet-i hâlisesiyle bi'l-cümle levâzımât-ı râhiye tehyie ve i'dâd ve ihyâ ve asdikâlar ile vedâ' ve iki yüz dokuz senesi Ramazân-ı Şerîfin onuncu günü müjdecibaşılar ile Üsküdar'dan duâ' ve senâ iderek cânib-i Hicâz mağfîret-tirâza 'atf-i-zimâm olunub Gekbuze ve İznik ve Lefke ve Söğüd ve Eskişehir ve Seyyid Battal Gazî nâm mahalleri ba'de'l-güzerân Hüsrev Paşa Hanı nâm mahalle vusûlümde lâ-yüs'el 'ammâ yef'al vehüm yes'elûn mâ-sadak'inca mizâcîma bîmârlık müstevlî olub bir hatve harekete bî-hâl ve rûkûb-ı nüzûle 'adîmü'l-iktidâr olduğumdan bi'z-zarûre ol mahalde tevkîf ile müjdeciyândan müfârakât ve on beş gün mahall-i mezkûrda lâ-ya'kıl meks ve ikâmetden sonra bir mikdâr vücûdumda hiffet nümâyân olmağla me'yûsen ve mütehayyiren girüye 'avdet [4a] Der-'Aliyye'ye vardığımda ba'zı suffâlar; "Birâder hoş

geldin. Huccâcdan” mektûb var mı” ve ba‘zıları “tarîk-i hacc-ı şerîfde masraf çok olur, sarfına cüst eylediniz” ve ba‘zıları “gençlikde hacc olmaz altmış yetmiş yaşından sonra gitmelidir” diyerek her birleri birer güne ta‘rîzât ile ta‘n ve teşyi‘ eylediler. Ve ba‘zen ehl-i ‘irfân olan zevât; “takdîr-i ilâhî böyley imiş elbetde bunda da bir hikmet-i hafiyeye vardır.” Ahbâb ve asdikânın nasîhatleri ve derûnunda müzmer olan muhibb-i Bârî ve ziyâret-i şefâ‘at-kân-ı Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere’de mücâvirinden ziyâde ecr-i ‘azîme nâ‘il olacağı ve zikri sebkât iden süfehânın kelâmları ancak kendi kalblerini izhâr eylediklerinden nâşî idüğünü takrîr ve hakîre küllî tesellî viridiklerinden mukaddimki şikk ve muhabbetten hezâr be-hezâr iştiyâk ve tahassürüm müzdâd ve bu ümniyyenin husûl-pezîr olmasını evkât-ı hamsede Cenâb-ı Bârîden temennî ve istimdâd üzere iken Cenâb-ı Vâcibü’l-Vücûd bir mertebe mesrûren ve mükerremente ârzû-keş olduğum Beytullâhü’-Harâm’ı tavâf ve ziyâret-i Ravza-i hazret-i seyyidü’l-enâm ile şeref-yâb olduğum zîrde tafsîlen zikr u beyân **[4b]** olunur. İnşâallah u Te‘âlâ ba‘d-ezîn iki yüz on dört târîhinde ordu-yı hümâyûn ile Mısır seferine ‘azîmet olunub esnâ-yı râhda meşhûdumuz olan ‘acâyib ve garâibâtı ve havâdisât ve vukû‘âtı ve Mısır’ın keyfiyâtı ve nizâmâtı ve hacc-ı şerîfe ‘azîmetimin sebebi ve ol makâm-ı mübârekelerin vâsif ve ta‘rîfî ve ehl-i Haremeynin mizâcları ve ahz ve i‘tâları ve Cidde vâlisi vezîr-i âsaf-nazîr Felâtûn tedbîr-i velî-ni‘metim cennet-mekân Firdevs-âşiyân merhûm Şerîf Mehmed Paşa yesserâllâhu mâ yürüdü ve mâ yeşâ Hazretlerinin Vehhâbî dedikleri Su‘ûd bin ‘Abdü’l-‘Azîz nâm Hâricî ile vâkî‘ olan cenk ve cidâleri ve ol esnâda vezîr-i müşârün-ileyhin der-i devlet-medâra ‘arz u takdîm buyurdıkları tahrîrât-ı seniyyelerinin ‘aynıyla sûretleri ve tarîk-i hacc-ı şerîfin erkân ve resimleri beyân zihn-i kabîh-i kemterî üzere ihvâna yâdigâr ve rahmete vesîle olmak için kaleme alınub teberrûken tahrîrine ibtidâr olunan vakâyi‘ tertûbiyle cem‘ ve tebyîz ve bi-tevfikillâhu Te‘âlâ tekâmîl ve tenmîminde cümlesi ma‘lûm olacağı gelelim mâ-nahnü-fihimize Bin ikiyüz on üç senesi Muharrem’inde Fransa Cumhûriyeti’nin başkonsolosu Bonaparte nâm ser-gerdenin öteden berî ve zamîr hıyânet **[5a]** tahmîrinde cây-gîr olan mel‘ânet ve habâsetini icrâyâ mübâderet birle memleketi sevâhili olan Tulon nâm mahalden külliyyetlü Fransa ‘askerini seffnelere irkâb ve bilâd-ı İslâmiyeye sû-i kasdı olduğımı i‘lân ve işâ‘at eylediğinden ‘ale’l-kufûl gelüb Mısır İskenderiyesi’ni istîlâ ve ba‘dehû hezâr hîle ile bilâ-cenk ve cidâl Mısır Kâhire’yi zabt ve teshîr ve derûnunda olan bunca ehl-i İslâm’ı pâmâl sâdme-i itiyâl eylediğinden başka Gazze ve Yafa taraflarına dahî tasallut idüb Kudüs-i Şerîf ve Şam-ı Şerîf ve Nablus ve ‘Akka câniblerinin ‘Urbân ve Fellâhlarını dahî kendi taraflarına celb ve ittîbâ‘ ile ol havâlide dahî itâle-i dest-i ihtiyâl eylemek fikr-i fâsidesinde olduğu resîde-i ser-hadd-i tevâtür olmaktan nâşî taraf-ı saltanat-ı seniyyeden etrâf ve sevâhîle ve cezâyirlere muhafızlar ta‘yîn ve isrâ ve Şam vâlisi Katar Ağası İbrahim Paşa’ya ser-‘askerlik ‘üvânı i‘tâ kılınmışken beyne’l-‘asker ‘adem-i nüfûs ve bî-kudret olduğundan ‘azl ve tenkîl ve ser-‘aslerlik Sayda Vâlisi vezîr-i şeca‘at-semîr sa‘âdetlü Cezzâr Ahmed Paşa Hazretlerinin ‘uhde-i ihtimâmına ihâle ve tefvîz ile tatyîb ve tebcîl kılınub her ne kadar **[5b]**ser-‘askerlik müşârün-ileyhin ‘uhde-i emânetine ihâle ve tefvîz olunmuş ise de ma‘âzallâhu Te‘âlâ kefer-i müşrîkinin hareket ve refâtına göre berü taraflara dahî tasallut ideceği ve verâsından imdâdı geleceği mülâhazadan ba‘îd olmamağla taraf-ı şer‘den virilen fetvâ-yı şerîfe mucîbince şer‘an üzerine sefer-i hümâyûn olunmak meşrû‘ olub sadr-ı a‘zam ve bedr-i efham El-Hâc Yûsuf Ziyâ Paşa Hazretleri sebük-bârca ordu-yı hümâyûn ile Mısır’a ‘âzim ve râhî olmasını ve ol mahall-i mübârekenin ibârı a‘dâdan tahlîs ve intizâ‘ı husûsı huzur-ı hazret-i Şehriyarîde ‘akd

olunan meclîs-i şûrâda karâr virilmiş olduğına binâ'en müşârün-ileyh hazretleri dahî sene-i mezbûre Zil'hiccesinin on dördüncü günü mütevekkilen-'alallâh Der-Sa'âdet'den Üsküdar'a nakl ve 'azîmet ve on üç gün anda meks ve ikâmetden sonra şehri mezbûrun yiğirmi sekizinci günü mahall-i mezbûrdan fekk-i tınâb hareket buyurulduğının beşinci günü esnâ-yı râhda ser-'asker-i müşârünileyh Cezzâr Paşa Hazretleri tarafından bâ-tahrîrât keferi-hazalân karînin 'Akka'dan münhezimen Mısır'a 'avdetleri hayr-ı müyesseret eseri gösterir. Sadr-ı a'zam olıcak hemen ordu-yı hümâyûn ile Şam-ı cennet-meşâm [6a] tarafına î mâle-i licâm ve ondan Yâfa sevâhiline ham-zen nüzul-i arâm oldukları ve müyessere-i serî ile esnâ-yı râhda umûr-ı mühimmenin kesreti ve ketebebenin killeti olduğundan Ordu-yı Hümâyûna Der-Sa'âdet'ten ketebe gönderilmesi için bir kıt'a emir-nâme-i hazreti sadâret-penâhi Rikâb-ı Hümâyûn Defterdârı devletlû velî'-ni' metim Mehmed Şerîf Efendi Hazretlerine vürûdunda aklâm-ı sâ'ireden lüzûmı mikdârı ketebe intihâb ve baş muhâsebeden dahî hakîri istihsân gördüklerinden 'âlâ-meratibim sâye-i Devlet-i 'Aliyye'de bâliğan-mâ-belâğ harc-ı râhlar 'inâyet ve ihsân olundukdan sonra me'mur olan ketebe-i mûmâ-ileyhim ile Defterdâr-ı müşârün-ileyh hazretlerinin dâmen-i devletlerini takbîle şeref-yâb olduğumuzda her birilerimize başka başka kelime-i tayyibe ve latife-i sâ'ire buyurup hikmet-i Hüda hakîre mahsûs olarak inşâ'allâhu Te'âlâ Mısır feth olur Edhem Efendi baş muhâsebeden çok intifâ' idersiniz hemen çok akçe kazanub hacc-ı şerîfe gidelüm cevâbıyla meclis-i devletlerinden müfârakât olunmuş idi. Ancak benim sefere gitmekden murâdım bu sebeble hacc-ı şerîfe 'azîmet etmekliğim müyesser olur ümîdi ile idi. Defterdâr-ı müşârün-ileyh sâhib-i kerâmet imiş. İnşâ'allâhu Te'âlâ bu cihetle nutuk buyurmaları fâl-ı hayr olduğına iştibâh yokdur [6b] diyerek levâzımât-ı seferiyeyi bir an akdem tehyie ve ikmâle sa'y ve gayret olundığı ve lâkin eyyâm-ı şitâ takarrübüyle havalarda muhalefet der-kâr ve Ordu-yı Hümâyûn dahî Yafa'da olmak hasebiyle bahren 'azîmetde hatar ve meşakkat zâhir ve bedîdâr olmağın berren gidilmek tasvîb olunmağla on dört senesi Cemâziye'l-âhîrinin yiğirmi birinci Pazarirtesi günü cümle ahhâb ile du'â ve senâ ederek vedâ' ve bi-selâmetullâhu Te'âlâ Üsküdar'dan menzile süvâr ve Gekbüze ve İznik ve Lefke ve Söğüt ve Eskişehir ve Seyyid Battal Gâzî'yi geçdikden sonra Hüsrev Paşa'ya vürûdumda bâlâda tahrîr olunan hastalık hâtırına geldikde şükr-pezirân olunmuşdur. Ondan yola varın ve esnâ-yı ba'de'l-güzerân Akşehir'e vusûlümde Hoca Nasreddin Hazretlerini ziyâretten sonra Ilgın ve Ladik menzilleri dahî geçilüb Konya'ya duhûlümde Hazret-i Mevlâna kuddise sırruhu'l-esnâ Hazretlerinin âsîtânelerini ziyâret ve ferdâsi Karaman nâm diğer Larende ve cibâl-i İçil'den iskele-i kebîr ve yine de hâzır bulunan sefîneye süvâr olunub karşı Kıbrıs iskelelerinden Girne'ye 'ubûr ve kâ'ide-i cerîde üzere gümrükçiden mürûr tezkîresi ahzıyla Lefkoşa'ya vâsıl olduğumda Kıbrıs muhâssılı Osman Ağa'ya mülâki olup mûmâ-ileyh kadirşinâs [7a] bir zât-ı 'âlî-kadr olduğundan bir gece istirahat için bizi konağında tevkîf ve ferdâsi gün diğer mürûr tezkîresiyle Tuzla iskelesine nüzûlümüzde tekrâr sefîneye süvâr ve müsâ'id hava ile Yafa iskelesi fundası diyerek giderken hikmet-i yezdân muhâlif rüzgâr zuhûr eylediğinden berü Şam iskelelerinden Sur iskelesine lenger-endâz karâr ve mahall-i mezkûre ihrâc olunmağa ahâlîsi kabîle-i İsmâ'ilî ve Nusayrîdir ve mütesellimi Diyarbekirli Genç Ahmed Ağa şu'arâdan zarâfet ve nezâfet ile muttasıf bir zât-ı sûtûde haslet olmağla sefînde çekilen havf ve meşakkat ma'lûmı olub hakîre nâzikâne 'irfân ile kelâm-ı ağaz idüb rüzgârın kesreti sebebiyle bahren 'azîmetde su'ûbet var berren 'Akka'ya teşrîkinize suhûlet olub hem Cezzâr Ahmed Paşa Hazretlerinin şeref-i mülâkatlarıyla müşerref olursunuz

diyerek derhâl hayvânât tedârik ve mahall-i mezbûrdan ‘Akka on iki sâ‘at mesâfe olmağla akşam karîb vusûlümüzde âfide müşârun-ileyh hazretleri huzûr-ı devletlerine ihzâr ve ba‘zı havâdis istifsârından sonra ikrâmen divân kâtibleri Şerîf Efendiye misâfir ve birkaç gün meks veistirâhatimizi emr ve tenbîh buyurmalarıyla irtesi gün kal‘anın derûn ve bîrûnı ve makâm-ı Salih ‘aleyhi’s-selâmı [7b] ziyâretive Beş Havuzları geşt ü güzâr ve temâşa olundukda Fransa muhârebesi esnâsında harâb olan mahallerini müceddeden muhkem binâ ve inşâyâ himmet-i vezîrâneleri masrûf olduğundan Beylerbeyi Câmi‘-i Şerîfi misâl bir câmi‘ ve kurbunda bir hamâm ve çarşu pazarı ve her ne kadar bâzîrgân ve esnâfi var ise müşârun-ileyh müşterek ve bir kimsenin ahz ve i‘tâlarında hîle ve hud‘aları olmayub ideri olur ise siyâset itmek ‘âdeti olduğundan ağniyâ ve fakîri istihsâl-i asâyîş itmişlerdir ve derûn-ı kal‘âda tatlı su olmadığından rub‘ sâ‘at mikdârı hâricden merkebler ile getirürler idi. Ancak havâsı gâyet sakîl mizâcına muvâfık gelmediğinden izin taleb eylediğimde irtesi gün ruhsat ve hayvânât tedârikiyle Hayfa ve Tantura burnundan Yafa’ya ve ondan dahî ordu-yı hümâyûnun karargâhı olan Gazze’ye Âsîtâne-i sa‘adet’ten hurûcumun yiğirmi beşinci günü bilütfüllâhi Te‘âlâ dâhil ve hayme-nişîn ve ketebe-i aklâm ile ba‘de’l- mülâkî ferdâsi kethüdâ-yı sadr-ı ‘âli devletlû Osman Efendi ve Defterdâr Şikk-ı evvel Mustafa Reşid Efendi Hazretlerinin dâmen-i devletlerin bûs ve Der-Sa‘âdet’den virilen tahrîrâtları ba‘de’t-teslîm levâzımât ve esb-i bahâ olarak ‘atâyâ-yı vâfire ‘inâyet ve ihsân buyurduklarından [8a] sonra emr ve fermânları üzere müctemi‘ olan kalem-i battâlları ‘acâleten mahallerine kayda şurû‘ ve mübâşeret ve umûr-ı müsta‘cilenin bilâ-te’hîr sebt ve tahrîrine ihtimâm vakit ve maslahat-fihâm-ı saltanat-ı seniyyeye sarf-ı miknet ve bezl-i makderet eyleyerek sâye-i evliyâ-yı ni‘amîde fâriğü’l-bâl ve müsterihü’l-ahvâl nice nice in‘âm ve ihsân ve iltifâtlarına nâ‘iliyetle müreffehü’l-hâl devam-ı eyyâm-ı ‘ömr-i devlet müvâzebet ve iştiğâl olunmuştur.

Mısır’a ‘azîmetin Ardından Hazırlık ve Münasebetler

Der-Sa‘âdet’den matlûb ketebe-i aklâm-ı sa‘ire bahren sefîne ile ‘azîmet itmiş olmalarıyla hakîrden yiğirmi gün sonra vürûd etmeleriyle bu bâbda onlardan ziyâde gayretkeşliğim ‘ind-i veliyyü’n-ni‘amâlarında zâhir ve âşikâr olmakdan nâşî sa‘irelerine takaddüm ile hakkımda hüsn-i teveccüh-i ‘âflileri erzân ve bi-dirîğ buyurulduğu ve bâlâda tahrîr ve beyân olduğü üzere kefere-i müşrîkîn münhezîmen ve makhûren ‘Akka’dan ‘avdet ve kufûl ve re’s- hudûr-ı Mısır olan ‘Ariş kal‘asına duhûl ile etrâfına şarânpoller binâ ve ihdâs ve derûnuna vâfir ‘asker nuhûset meâsirini şevk ve ihtaşâd birle levâzım-ı hırâset kal‘ayı itmâm ve ikmâl ile kendülere metânet virmekte olduklarından sadr-ı a‘zam ve serdâr-ı ekrem-i müşârun-ileyh hazretleri ordu-yı hümâyûnda olan ağııkların ve hazîne-i âmirenin [8b] ve ricâli Devlet-i ‘Aliyye ve ketebe-i aklâm nisf-ı ordu misâl Gazze’de tevkîf olunmasını emir ve irâde buyurub ancak kendüleri erbâb-ı cenkden mevcûd ma‘iyetleri olan Mısır vâlisi Nasuh Paşa ve Rakka vâlisi silahdâr Hüseyin Paşa ve Mar‘aş vâlisi Değirmenci-zâde Mustafa Paşa ve Sivas vâlisi Recep Paşa ve Adana vâlisi Ahıskalı Şerîf Paşa ve mîr-i mîrân Ebu Merâk Mehmed Paşa ve Derviş Hasan Paşa ve Bâyezid mutasarrıfı Veli Paşa ve ümerâ-i Mısır’dan şeyhü’l beled İbrahim Bey ve mîri’l-hâc Osman Bey ve Elfi Mehmed Bey ve Cedâvî Hüseyin Bey ve Selim Bey diyâb ve kâşifân ve ocakluyân-ı Mısır ve cemâ‘atleri ve Sivas ve Mar‘aş ve Kastamonu sancâklarının zü‘ema ve erbâbı tımarı ve alaybeyleri ve dergâh-ı ‘âli yenicirilerinden tahrîr olunan

seyfserleri ve ‘asâkîr-i sâ‘ire nusret-muzâhir ile Gazze’den hareket ve tuhfet ve ‘Ariş kal‘ası cânibine teveccüh re‘iyyeti nusret birle kal‘a-ı mezkûreye vusûlleri günü hemen emr-i muhâsara ve tazâyîk-i a‘dâya dâmen-i der-miyân-i ihtimâm ve dikkat ve himmet olarak metrisler alınub top ve humbaralar ta‘yîn ve tertîb olunduktan sonra cenk ve pîkâre mübâderet ve tamâm on gün ve on gice tarafeynden bilâ-fâsıla top ve humbara endahtı ile [9a] inâre-i nâ‘ire harb ve kîtâlden sonra Receb-i şerîf’in yigirmi beşinci günü açıktan yürüyüşle kal‘a-i merkûma bi-‘inâyetillâhi Te‘âlâ âverde-i kabza-i feth ve teshîr ve levs-i vücûd-ı düşman-ı dînden tasfiye ve tathîr kılındı. Bu fütuhât-ı celileden ‘âmm-i muvahhidîn tahsîl-i sūr-ı bî-intihâ‘ ve iktisâb-ı hubûr-ı evfâ eylediklerinden ser-‘asker-i peyker vezîr-i şecâ‘at-masîr-i müşârun-ileyh Mustafa Paşa huzûr-ı hazret-iî sadr-ı a‘zamîye da‘vât ve destârıyla şânı altun çelenk ve za‘ile tezyîn olunub dûş-i sadâkat pûşuna dahî ferde semûr müstevcibü’s-sūr ilbâs buyurdularından sonra ‘asâkîr-i muvâhhidîn derûn kal‘a da bakiyyetü’s-süyûf küffâr-ı hâk-sârı ve emvâl ve eşyalarını yağmâ ve gârate hücumlarından belki bir hareket-i hem-vârları vukû‘a gelür mülâhazasıyla müşârun-ileyhi derhâl gerüye i‘âde ve irsâl ve kal‘a-i merkûma vusûlünde cânib-i yesârında vâki‘ burcu üzerine hurûc ve mehterhâne tablını döndürerek onda ikâmet üzere iken bi-kazâallahu Te‘âlâ zîr-i burcda olan cebe-hâneye bir takrîb şerâre ateş isâbet eylediği gibi müşârunileyhi ve yanında mevcûd bulunan ‘asâkîr-i vâfireyi evc-i havâyâ berrân ve cümlesi şerbet-i [9b] şehâdeti nûş ile civâr-ı rahmet-i Rahmân’a tayerân oldılar. Şehîd-i müşârun-ileyhin ma‘iyetinde külliyyetlü ‘asker olduğundan kethüdâları İsmail Ağa mukaddemâ sadr-ı esbak müteveffâ Cezâyirli Hasan Paşa’nın silahdârlığı hizmetinde müstahdem olub zabt u rabt-ı ‘asâkîre kâdir ve harb ve darbe muktedir olmağla bâ-rütbe-i vâlâ-yı vezâret Mar‘aş eyâletiyle rehîn-i ikrâm ve ordu-yı hümâyûna zâhire tedârikinde sa‘y ve gayreti nümâyan olan mîr-i mîrândan Ebû Merak Mehmed Paşa’ya dahî rütbe-i vâlâ-yı vezâretle Kudüs-i Şerîf sancâğı tevcihiyle tahsîl-i merâm eylediler. Ve Gazze cânibinde tevkîf olunan nısf-ı ordunun ‘Ariş tarafına gelmeleri için fermân-ı ‘âlî isdâr ve irsâl olundu. İş bu fütuhât-ı celîle ve meserret-i cemîlenin i‘lân ve tebşîri lâyed olmağla sadr-ı ‘azam-ı müşârun-ileyhin kapucular kethüdâsı Osman Bey il‘ânı hâvî der-bâr-ı ‘adâlet-karâr’a ‘âzîm ve râhî olduktan sonra şehir-i mezbûrun yigirmi yedinci günü Fransa Başkonsolosu Bonaparte’nin Mısır’dan firârında yerine bıraktığı konsolos Kleber ser-gerdesi tarafından zücce nâm Hayzalı murahhas olmak üzere ordu-yı hümâyûna irsâl eyleyüb in‘ikâd-ı sulh ve salâha meyl eylediğine [10a] binâen Defterdâr-ı Şikk-ı evvel Mustafa Reşid Efendi ve re‘isü’l-küttâb Mustafa Râsih Efendi murahhas ta‘yîn ve mükâlemeye me‘mûr kılınmalarıyla on gün mükâleme esnâsında hafî olan husûsâtın ba‘zısını bil-münâsebe hüsn olunmuş ise de esrâr-ı Devlet-i ‘Aliyye’den olmak mülâbesesiyle taharrî münâsîb olmadığından terk olunmakla cümlelerin ma‘lûmu olduğu üzere derûn Mısır’da olan Fransalılar ve mühimmât ve levâzımât-ı sâ‘irelerini İskenderiye piş-gâhında lenger-endâz karâr olan İngiltere donanmasından muhâfaza için İskenderiye’den donanmâ-yı hümâyûn ve müste‘men sefâyininde tahmîlen memleketleri olan Tulon ve Marsilya taraflarına sevk ve tesyîr için Der-sa‘âdetten sefâyin ve mu‘temed kapudanları vürûdları, matlûbları olub ve derûn-ı Mısır’da müddet-i ikâmetlerinden berü ahz ve i‘tâları olduğundan Şevvâlin on beşinci gününe kadar mühlet ricâsında oldukları ve müddet-i mezkûre hitâmında Mısır’ı teslim ve vilâyetleri taraflarına ‘azîmet edecekleri ve vakayi‘-nüvîs efendinin tahrîr ve vaktiyle tab‘ olunub ilâ maşâ‘allâhu Te‘âlâ beyne’n-nâs kırâ‘at olunacak târîhinde zikir ve beyân olunan

mevâddın sıhhati üzere tarafeynden **[10b]** tasdîknâmeler tahrîr ve temhîr ve re'isü'l küttâb efendi-i mûmâileyh ma'rifetiyle mübâdele ve huzûr-ı hazret-i sadr-ı a'zamîde mıkvede ilbâs-ı ferde-i semûr olunup ba'dehû tatlı ve kahveden sonra vedâ' ve Mısır cânibine i'âde ve ircâ' olunmuşdur. Bu musâlâha-i hayriyenin dahî taraf-ı hazreti şehriyârîye bir sâ'at ikdâmı i'lânı muktezî olduğundan sadr-ı a'zam-ı müşârünileyhin selâm ağası Sıbgatullâh Ağa gurre-i Ramazân-ı Şerif'de Der-Sa'âdet'e irsâl ve bil'âd-ı İslâm'iyeye dahî i'lân için evâmir-i 'aliyyeler isdârıyla me'mûrlar ta'yîn ve îsâl kılındı bâlâda keşîdesi hatt-ı tahrîr olduğuy üzere Şevvâl'in on beşine kadar tahliye ve teslîmi ve mevâdd-ı sâ'ireyi müştetil ve mün'akid olan sulh ve salâha mebnî ordu-yı hümâyûnun Mısır'a 'azîmeti der-kâr olub lâkin ordu-yı hümâyûnda mevcûd top ve humbara ve cebe-hâne ve mühimmât-ı hıyâmiye ve edevât-ı sâ'irenin kesreti ve tahayyül olunacak ester ve şuturânın killeti olduğundan bi'l-ma'iyeye gitmesi mümkün olmayub ba'zısı bahren Dimyat ve İskenderiye iskelelerine nakl ile Mısır'a celbi ve kûsûrî 'Arişte ve bî-lüzûm olanları girü Gazze cânibine Kudüs-i Şerif mutasarrıfı Ebû Merâk Mehmed Paşa **[11a]** ma'rifetiyle gönderilmesi ve fakat şenliğe mahsûsı yirmi kıt'a sagîr-i cerha topları istishâb olunarak sebük-bârca 'azîmet olunması emr ve irâde buyurub 'asâkîrin yedişer günlük nân ve şa'îre taayyünâtları tevzî' ve taksîm birle şehri mezbûrun yedinci günü 'Ariş'den fekk-i tınâb olunup iki sâ'at ilerüde Mes'ûdiye kuyularında hayvânlar sâky ve ondan yedi sâ'at ba'dî olan yere Kat "[rane]" nâm mahalde su olmadığından yemleri ıslayıp ve dokuz sâ'at mesâfe Yesrû'l-'Îd iedikleri mahall-i rigistân olub kazıldıkça acı su çıkar. Hayvânâta alıvirir lâkin insan içemez ve ondan Kâtî'ye nâm mahall altı sâ'at olunub hafr olundukda tatlu su çıkar. Hurmalık olmak takrîbiyle Fransalu hurma ağaçlarını kât' idüb muhkem şaranbu binâ eylemiş Beyr El-Duveydâr altı sâ'attir kazıldık da tatlu su çıkar. Tarîki gâyet kumlu ve meşakkatlidir ve ondan Kantara altı sâ'at çölden akan Nil suyu gelir. Ancak mahall-i mezbûrun turâbı tuzlu ve çoraklı olduğundan nâşî ne insan içebilür ve ne hayvan zehr-i kâtî' misâl ve ondan Sâlihiyye dahî altı sâ'attir. Suyu Nil-i mübâreke havadâr **[11b]** ve hurmalık bir müferrah mahaldir. 'Ariş'ten Sâlihiye kırk iki sâ'at çöldür. Eğer tarîk hacc-ı şerifde bu kadar kumlu mahal olsa insan ve hayvan tahammül demez idi. Sâlihiyye'de ordu-yı hümâyûn beş gün ikâmet ve herkes istirâhat eylemiştir ve Kurine didikleri mahal altı sâ'at ve ondan Bilbeys dahî altı sâ'attir. Mahall-i mezkûrda yirmi beş gün ikâmet esnâsında sadr-ı a'zam Hazretlerine taraf-ı hümâyûn cihân-penâhiden hatt-ı hümâyûn ve teşrifât-ı celîle ikrâm-ı nümûn ile mukaddemâ 'Ariş kal'asının feth haberine der-bâr-ı 'adâlet-karâra gönderilen kapucular kethüdâsı Osman Bey vürüd idüb ordu-yı hümâyûnda mevcûd olan vüzerâ-i 'izâm hazerâtlarına der-hâl Devlet-i 'Aliyye'ye ve 'âsakîr-i İslâmiye'ye taraf-ı şâhânenen mîr-i mûmâ-ileyh yediyle gönderilen zer u sîm çelenkler ile cümlelerin dersleri tezyîn olundu ve 'ulemâ-i Mısır ve ocaklıları ordu-yı hümâyûnda iştiyâl zımnında gelmeleriyle huzuru sadr-ı a'zamîde cümlesine hal'-i Kâhire iksâsiyle mesrûren 'avd ve insirâf eylediler ve Fransalunun müsâlâhâsında Mısır'dan ihrâcının vakti geldiğinden ordu-yı hümâyûn Bilbeys'den ref'-i hıyâm ve yedi sâ'at ba'dî olan Hanke nâm mahalle nüzûl ve ârâm olundukda Fransalu tarafından **[12a]** elçi gelüb İngilterelünün İskenderiye piş-gâhında lenger-endâz karâr olan seffinelerinden havf bahânesiyle derûnlarında muzmîr olan naks 'ahdî izhâr ve 'Ariş'de ilbâs olunan hil'atler ile tasdîk-nâmeleri girüye irsâl ve Şevvâl'in yigirmi dördüncü hamsîn günü 'ale's-seher Mısır'dan Fransa 'askeri ihrâc ve top endâhtıyla 'asker-i İslâm üzerine hücum ve iktihâm idüb Matariyah nâm mahalde yeniçeri

ordusuyla mukâbele ve süvâriyân ile muhârebe ve mukâtele esnâsında Rakka vâlisi vezîr silahdâr Hüseyin Paşa'yı mecrûh idüb ordu-yı hümâyûnda dahî müdâfa'a-i a'dâ-ya vâfi top ve cebehâne ve edevât ve mühimmât-ı sâ'ire olmadığından nâşî piyâdegânın dahî 'âdem-i kudretleri zâhir ve nümâyân olduğundan 'asker-i İslâm iki fırka olup bir fırkası Mısır vâlisi Nasuh Paşa ve kethüdâ-yı sadr-ı 'âlî Osman Efendi ve cebecîyân Dursun Mehmed Ağa ve Şeyh'ül-beled İbrahim Bey ma'iyetleriyle küffâr-ı hâk-sârın verâsından Bâbü'n-Nasrdan Mısır'a duhûl ve bir fırkası yüz çevirüb geriye 'avdet ve 'asâkirin ba'zıları ordu-yı hümâyûn hazînesini ve eşya-yı sâ'ire gâret ve yağmaya mübâşeret etmeleriyle bir kat dahî ordu-yı hümâyûna perişâniyet virmeleriyle Sadr-ı A'zam [12b] Hazretleri Mısır ehl-i İslâm'ın yedinde olduğunu mûmâ-ileyhin ma'iyetlerinde bulunan 'asker-i İslâm Mısır'a duhûllerini müş'ir kethüdâ müşârün-ileyhin birbirini müte'âkib gönderdikleri mektûb ve tezkîrelerinin vürûdlarını i'lân ve iş'âr için münâdîler nidâ itdirdüb her ne kadar imdâda gidenlere bahşîş ve esâme va'd buyurdular ise bir ferd isgâ itmeyüb bunca sarf olunan mâl-ı mîri hebâen menşûr olup mevcûd olan mühimmât-ı hiyâmiye edevât-ı sâ'ire bâ-cem'ihim ol mahalde bırakılıb hezâr mihn u meşakkat ile on günde güzâr olunan râhı aç ve susuz 'üryân ve büryân üç günde kat' birle Gazze nâm mahalle ric'at ve vusûl ve onda meks ve ikâmet olundu ve Mısır tarafında olan ehl-i İslâm imdâda muntazır olup ve ordu-yı hümâyûnda olan vüzerâ-i ve sâ'irede asla gayret olmayub imdâd itmediklerinden onlar dahî me'yûs ve otuz beş gün Mısır'da küffârın muhâsarasından ve zâhîrenin killetinden muzdarib oldukları ve ma'iyette olan 'asker dahî nâ-câr olarak ve bir müddet dahî meks eyleseler Mısır gâyet harâb olacağını mülâhaza eylediklerinden onları Mısır'dan ihrâc ve Zi'l-hicce'nin sekizinci günü Yafa'dan ordu-yı hümâyûna dâhil oldılar [13a] ve ber-vech-i muharrer küffâr-ı hâksârın mugâyir-i sulh ve salâha vâki' olan hareketi ve ordu-yı hümâyûnun perişâniyeti tafsîlâtı taraf-ı serdâr-ı ekremden rikâb müstetâb-ı cihân-dârîye bi't-telhîs arz ve ifâde olundukda istiklâli hâvî ve ba'zı tenbihât ve te'kidâtı muhtevî hatt-ı hümâyûn-ı mevhibet-makrûn sâdir olduğu ve ordu-yı hümâyûnda ba'zı vesâyâ-yı lâzime-i umûr-ı Devlet-i 'Aliye'yi şifâhen ifâde zımnında Defterdâr-ı Şikk-ı evvel Mustafa Reşid Efendi Der-Sa'âdet'e irsâl ve Küçük Râşid Efendi defterdâr vekîli olmuş iken mizaclığı takrîbiyle defterdâr kise-dârı Hasan Tahsîn Efendi yerine ta'yîn olundu ve bâlâda muharrer muhârebede mecrûh olan Rakka vâlisi silahdâr Hüseyin Paşa ve Sivas vâlisi Receb Paşa ve Adana vâlisi Şerîf Paşa idâre-i 'askere kudretleri olmadığından mansıbları tarafına me'zûnen i'âde ve irsâl olundu ve Mar'aş vâlisi İsmail Paşa dahî Mısır'ın imdâdına gitmekte izhâr-ı tereddüd ve muhâlefet eylediğinden 'asâkîr 'ulûfesi bahânesiyle bir gece 'askeriyle 'Akka tarafına ve Bayezid mutasarrıfı Veli Paşa vilâyeti cânibine firâr eylediler ve Mısır vâlisi Nasuh Paşa derûn-ı Mısır'da iken tama'-ı hâma [13b] tab'iyet idüb ba'zı nâ-hem-vâr hareketi sebebiyle vezâreti ref'iyle Kıbrıs'a mîr-i mîrândan dervîş Hasan Paşa Mısır'a karîb mahallde iken imdâd ve i'ânede tekâsül rehâveti revnümâ olmakdan nâşî Bilecik kâzâsına menfî olmuşlardır ve 'Arîş kal'âsının muhâfazası ve tevkîr ve teksîr-i 'asker ve mühimmât ile şedîd ve istihkâmı husûsuna mübâderet olunmak ehem-i âmâl-i mehâmdan olduğına binâ'en yeniçeri ağası 'Ömer Ağa'ya mîr-i mîrânlık ile 'Arîş kal'âsı muhâfızlığı tevcîh ve ihsân buyurulub sekbân tahrîri fermân olundu ve kul kethüdâsı rikâb-ı hümâyûnda olduğundan zağarcıbaşı Ahmed Ağa yeniçeri ağası nasb olundu ve ordu-yı hümâyûnda mevcûd ricâl-i devlet ve kapu hadîmesi ve ketebe-i aklâm ve ocağ-ı âmire zâbitânlarından mâ-adâ tavâ'if-i 'askeriye birer takrîb karâra tebdîl idüb ordu-yı hümâyûnda çokluk işe yarar kimesne kalmadığından başka bi-hikmetillâh-i Te'âlâ ateş-i

mer ‘illet-idüm-sûz ‘illet-i vebâ peydâ olup mevcûd olanlardan katî vâfir nüfuz hem-râh kâfile ‘ukbâ oldılar ve resîde-i sâhil-i ruhs u rehâ olanlar dahî kemâl-i havf ve hirâslarından perişân ve nâ-bîdân olmuşlardır. Hattâ ‘Ariş kal‘ası muhâfazasına ta‘yîn olunan ‘Ömer Paşa ve ma‘iyetine me‘mûr ‘asâkirin nısfından ziyâdesi ‘illet-i mezkûreden vefâtı [14a]haber-i dehşet-eseri vârid olmağla bir müddetden berü Kudüs-i Şerîf’de merfû‘ü’l vezâre ikâmet üzere olan Tunuslu İsmail Paşa’ya vezâreti ibkâsıyla ‘Ariş’e muhâfız ta‘yîn ve irsâl olunmuş iken çok geçmeden müşârun-ileyh dahî kayd-ı haber dûr olub Kudüs-i Şerîf mutassıfı Ebû Merak Mehmed Paşa’ya Mısır vâilîliği ve sipeh-salârîliği tevcîh kılındı ve on beş senesi Muharremi evâsıtında kapudân-ı derya vezîr âsaf-ı nazîr-i Aristo-tedbîr Küçük Hüseyin Paşa Hazretleri on kıt’a donanmâ-yı hümâyûn sefâyini ve İngiltere kumandanı İsmos General dahî üç kıt’a korvet sefineleriyle Yafa sevâhiline lenger-endâz vusûl ve ondan ordu-yı hümâyûna duhûl eylediklerinden taraf-ı hazreti sadr-ı a‘zamîden vezîr-i müşârun-ileyh ve general-i mersûm mahsûs haymeler nasîb ve birkaç gün ârâm ve istirahatden sonra huzur-ı sadr-ı a‘zamîde mevcûd olan vüzerâ-i ‘izâm ve ricâl-i Devlet-i ‘Aliyye akd-i encümen-i meşveret olunub iklim-i Mısır’ın iyâdî-i a‘dâdan nez‘ ve tahlisi içün düşman-ı dîn üzerine teveccühle varılacağı ve tatrîkle muhârebeye kıyâm ve ibtidâr kılınacağı tedâbiri müzâkere olunarak bi-mennihî Te‘âlâ bundan sonra ordu-yı hümâyûna fevc fevc ‘asker vürûdî melhûz olduğundan ‘Ariş cânibine ‘asâkîr sevk ve tesyîri ve kapudân-ı müşârun-ileyh [14b] hazretleri dahî Der-Sa‘âdet’den külliyyetlü donanma-yı hümâyûn ihrâc ve levendât kalyoncu ve kara ‘askeri tedârikinde sa‘y-ı mevfür ideceği ve İngilterelü tarafından dahî kapudân-ı deryâ pâyesiyle Ameryal nâm general mükemmel İngiliz donanmasıyla vârid olması ve bi-mennihî Te‘âlâ sene-i âtîde bi’l-muhâbere ordu-yı hümâyûn ‘Ariş’ten Salihîye tarafına ve donanmalar dahî bahren Ebû Kayr nâm mahalli zabt ve teshîr ile Nil suyundan Mısır Kâhire tarafına hücum iktihâm olunması husûslarına sarf-ı makderet kılınması ittifak-ârâ ile karâr virildikten sonra kapudân-ı müşârun-ileyh hazretleri donanma-yı hümâyûn ile Âsîtâne-i Sa‘âdete ve General-i mersûm dahî İngiltere cânibinden sefâyin ihrâcına ‘azîmet eylediği ve husûsât-ı mezkûre rikâb-ı hümâyûnda dahî etrâfıyla müzâkere olmak için ‘atabe-i mülûkâneye ‘arz ve telhîs olundu ve Reisü’l-küttâb Mustafa Râsih Efendi nâ-mizâc olduğundan me’zûnen Der-Sa‘âdete ‘inân-tâb ‘avd ve iyâb ve bâlâda tahrîr olduğü üzere ba‘zı husûs zımnında Der-i Devlet-medâra gönderilen Defterdâr-ı Şikk-ı evvel Mustafa Reşîd Efendi rikâb-ı hümâyûnda riyâset vekâletiyile kâmyâb olub ‘avâtîf ‘aliye-i mülûkânenen top ‘arabacılar kâtibi Sa‘dullah Efendiye Defterdârlık ve rikâb-ı [15a] hümâyûn beğlikcisi Mehmed Efendiye reis‘ül-küttâblık tevcîh ve ihsân buyrulmağla hizmet-i lâzımelerine kıyâm için sefâyin ile Yafa sahrâsında ordu-yı hümâyûna dâhil oldılar sefer demek ‘asker ve ‘asker demek zahîre ve zahîreye lâzîm akçe vermek olduğü cümle ‘inde meşhûr ve mütevâtîr olduğü ve vukû‘ mü‘arrakiden berü zahîrenin nedreti ve ‘askerin killeti ve hazînenin fikdânı cümleyi mütehayyir itmiş iken lillâhi’l-hamdü ve’l-mine himmet ve fevz-i Devlet-i ‘Aliyye ile Der-Sa‘âdet’den ve etrâf ve eknâfdan ‘asâkir ve külliyyetlü zahîre ve hazîneler beyderetli sefâyin ile bi-selâmetillâhi Te‘âlâ Yafa ve ‘Ariş İskelelerine vâsıl ve gelen zahîre ordu-yı hümâyûnda olan guzât-ı müslimîne takvîyet-i kalb hâsıl oldu ve her taraftan dahî Halep vâlisi Katar Ağası İbrahim Paşa ve Mar’aş vâlisi Kalender Paşa ve sâbikan Diyarbekir vâlisi Şehzâde İbrahim Paşa ve İçil sancağı mutasarrıfı Seyyid Ahmed Paşa ve Lazkiye muhassılı Ebû Balta İbrahim Ağa ve Halep vücûhundan Kudsi Efendi ve Anadolu ve Rumili taraflarından külliyyetlü ‘asâkîr

vürûduyla Ordu-yı hümâyûnda geçen seneden ziyâde ‘asâkîr-i bîşimar bir taraftan zâhireyi dahî Yafa’dansefîneler ile ‘Arîş’e nakîl ve irsâl ve ‘asâkîri muvahhidîn sevk ve îsâl olunmağla esbâb-ı cenk ve pikâr eylediler ve bâlâda [15b] zikri sebkat iden donanmaların hurûcî haberinin vürûdî intizâr ile etrâf ethâba medd-i enzâr-ı basîret kılınmıştır ve Sadr-ı a‘zam kethüdâsı Osman Efendi Der-Sa‘âdete me‘zûnen ‘azîmet ve Defterdâr Şikk-ı evvel Sa‘dullah Efendi yerine nasb ve mektûbî Sadr-ı ‘âli Halil Recayî Efendi Defterdâr ve mektûbî baş halîfesi Abdulhamid Efendi mektûbcı nasb olundu ve Der-Sa‘âdete ‘azîmet iden kapudân-ı müşârun-ileyh Küçük Hüseyin Paşa Hazretleri ve İngiltere donanmaları mahallerinden hareket eyledikleri haberi mektûb sefîneleriyle vürûd eylediğinden sene-i mezbûr Şevvâlinin beşinci günü Yafa’da olan mühimmâtı sefînelere tahmîl ve ‘Arîş ve Kat‘iya ve Sâlihiye iskelelerine irsâl ve ordu-yı hümâyûn dahî Yafa’dan hareket ve Gazze cânibine ‘anâ tezîr-i cidd u sür‘at olunarak mühimmât ve zehâyîr-i mezkûreden mevcûd bulunanı bi’l-ma‘iyye ahz şuturânlarla tahmîl ile ‘Arîş’e beş sâ‘at karîb Şeyh Züveyd nâm mahalle vusûlde ve kapudân-ı deryâ-i müşârun-ileyh ve İngiltere donanmaları cenk ve harb ile Ebû Kayr nâm mahalli zabt ve kara ‘asâkiriyle Reşîd tarafına ‘azîmet eyledikleri haber-i meserret eseri ve riddetde ‘azîm top cengi olduğundan ‘asâkîr-i İslâm’a gerek gibi cenk ve harbe hâhiş zuhûr eylediğinden ‘Arîş’e vusûlde yeniçeri dilâverlerine ve mîr-i mîrandan Tâhir Paşaya [16a] yedişer günlük ta ‘yînât ve top ve mühimmât i‘tâ olunarak Sâlihiye tarafına ‘atf-ı ‘inan ve mahall-i mezbûrda olan küffârın câsusları ‘asâkîri İslâm’ın câsuslarına mülâkî olduklarında ‘asâkîr-i İslâm’ın Sâlihiye’ye rağbeti olmayub ancak varadan Mısır’a ‘azîm oldular belki bugün Bilbeys’e dâhil olmuşlardır deyü ifâde eylediklerinde câsus-ı küffâr girüye ‘avdet ve Sâlihiye’de olan Fransaluların dahî bu haber-i mesmû‘ları olduğunu onda derûnlarına ra‘b ve hiras müstevlî olub inşâ eyledikleri burûc ve tabyalara ateş virerek terk-i nizâ‘ ve sitîz-i sevdâ-yı vâhinin karâr ve kizîr eylediklerini tekrâr ehl-i İslâm câsûsları ‘asâkîr-i muvahhidîne ifâde eylediklerinde bilâ-muhârebe Had‘a ile Sâlihiyye’nin zabt ve teshîr eyledikleri hayr-ı nusret eseri ordu-yı hümâyûna vâsıl oldukda Sadr-ı a‘zam El-Hâc Yusuf Ziyâ Paşa Hazretleri ve ser-‘asker Ebû Merâk Mehmed Paşa ve Şehzâde İbrahim Paşa mevcûd olan cünûd-ı mansûre ile ve kethüdâ-yı Sadr-ı ‘alî Sa‘dullah Efendi ve Re‘îsü’l-küttâb Mahmûd Efendi kapu halklarıyla ‘Arîş’den hareket ve Sâlihiye’ye ‘azîmet ve girüden Defterdâr-ı Şikk-ı evvel Halil Recâi Efendi mühimmât-ı sâ‘ire zehâyirin ardını alub on beş günden sonra Halep vâlisi Katar Ağası İbrahim Paşa [16b] ile Sâlihiye’de olan ordu-yı hümâyûna vâsıl oldılar ve ol tarafda olan Fransalular kendülerini Mısır’a çekdikleri haberi vürûdunda ordu-yı hümâyûn dahî Sâlihiye’den hareket ve Bilbeys’e dâhil oldukları anda der-hâl metrisler hafr ve leylek ve nehâren karakollar geşt ü güzâr olunması fermân olundu ve Fransalular hâric-i Mısır’da olan ‘askerini cem‘ ve derûn-ı Mısır’a celb idüp sene-i sâbıkada eylediği hîle ile ordu-yı hümâyûnı basmak zu‘m-ı fâsidinde olduğunu cümle vüzerâ ve erbâb-ı ‘ukalâ ve beyne’l-‘asker fehm itmeleriyle cenk ve harbe muntazır olduklarından nagâh etrâf perişâniyet gelsün diyerek Fransalular Mısır’dan iki tabur ‘askerini ihrâc ve bir tabûrî kapudân-ı deryâ Küçük Hüseyin Paşa tarafı olan Rahmâniye’ye ve bir tabûrunu dahî ordu-yı hümâyûn üzerine çıkardığı haberi câsûslardan istimâ‘ olundukda der-hâl Ser-‘asker Paşa ve Tâhir Paşa ve ‘ümera-i Mısır cemâ‘atleri ve beş kıt‘a sür‘at toplar ile Bilbeys’den hareket ve ilerüde Güvercinlik köyünde küffâr-ı hâksârın tabûr menhusâsına

mülâkî oldukları anda cenk ve pîkâre mübâşeret ve iki taraftan atılan top ve tüfenk ra'd-avâz zemîn âsmân velvele-endâz olarak mücâhidân-ı şecaât karîn [17a] düşman-ı dîn ile bazar-ı harb ve kıtâle keremiyet virdikleri esnâda Sadr-ı a'zam hazretleri dahî ordu-yı hümâyûndan süvâriyân dilâverleriyle imdâdlarına irişüb ve cem'iyet-i kefereye tîğ-endâz ile girişilüb sekiz sâ'at mikdârı iki 'asker birbirine karışub ol mertebe cenk aşub itdiler ki küffâr-ı hâksâr şaşub ve lücce-i belâ başından aşub firârî firâra tebdîl ve guzât-ı İslâm dahî aralarından Hac birilkesi nâm mahalle kadar tâkibe şitâb tâ'cîl idüb katî vâfir küffârı dahî ta'me-i şimşir idâr eylediklerinden sonra bakiyyetü's-süyûf olan melâ'în-i hâsirîn kemâli hilbet ve hüsrân ile üftân ve hayrân cânib-i Mısır'a gürîzân oldukları ve bu meserret-i 'azîmeyi kapudân-ı deryâ müşârun-ileyh tahrîr ve müşârun-ileyh dahî Rahmaniye'de olan muhârebe ve küffâr-ı hâk-sârın perişâniyetle firârları meserretini iş'âr ve tebşîr itmekle tarafeynden fütûhât-ı celîle zuhûrî ve Dimyat cânibine me'mur Halep vâlîsi Katar Ağası İbrahim Paşa'dan dahî bi-'inâyetillâhi Te'âlâ ol tarafın zabt ve teshîrini müş'ir tahrîrâtı irsâl ve tesyîr eylediği ve küffâr-ı müşrikîn derûn-ı Mısır ve İskenderiye'den mâ'adâ mahallerde olmadığını ve işbu meserret-i 'uzmânın der-i devlet-medâra ifâde [17b] ve telhîs olunması lâ-büd olduğundan Sadr-ı A'zam ve kapudân paşa hazerâtları taraflarından düşman-ı dîn ile vukû' bulan cenk ve harbi ve işbu fütûhât-ı celîleyi rikâb-ı kâmyâba tafsîl üzere 'arz ve telhîs olundu ve derûn-ı Mısır'da olan Fransalu Ordu-yı hümâyûn geçen sene misillü tarîk-i caddeden gelür mülâhazasıyla başka dürlü hîlelerin tedârikine iken ordu-yı hümâyûn tarîk-i mezkûreyi terk ile Nil-i mübârekin kenarı olan Benhâ el-'Asel nâm mahalle Bilbeys'den sayılıb mevcûd olan mühimmât ve zehâyırı maîş olunur sefînelere tahmîl ve tarîk-i Dimyat dahî küşad olduğundan her şeyde suhûlet olduğu ve kapudân-ı deryâ ve İngilterelü orduları Nil-i Mübârek suyunun karşı tarafında ve ordu-yı hümâyûn berü tarafda olduğundan beş on gün ikâmet ve ba'dehû Mısır'a üç sâ'at karîb Şalkan nâm karyede cisr binâ ve ordu-yı hümâyûn ve kapudân paşa ordusu ve İngiltere ordusu bir yere cem' ve mülâkî ve tarîk-i Nil-i Mübârekin sed ve bendi Mısır'da olan Fransaluların tedbîrlerinin aksi vukû'ı olub kat' ümid olduklarını fehm eylediklerinden İngiltere kapudânı Amiral vesâtetiyile tecdîd miyâni sulh ve salâha ri'âyet ve teşyîd-i esâs fevz u felâha meyl ve rağbet itmeleriyle İskenderiye'deki [18a]Fransaluların maslahatı başkaca muhârebe sûretiyle tanzîm ve birkaç gün mühlet sûretiyle te'hîr olunur mülâhazasında iken 'asker-i İslâm'ın bağıteten Mısır'a hücûmünü ve Mısır kapularından Hüsniye nâm mahalli zabt eylediklerini Fransalular müşâhade eyledikde irtesi gün Mısır'dan ihrâcına ruhsat talep eylediklerinde leylen havflarından hurûc ve Mısır'ın karşusunda Cîze nâm mahalle nakl eyledikleri ve iki yüz on altı senesi Rebî'ü'l-evvelin dördüncü Cum'a günü Sadr-ı A'zam ve Kapudân-ı deryâ vüzerâ-yı 'izâm ve sâ'ir 'asker mükemmel alâyı ile Mısır'a duhûl ve ehl-i Mısır'ın ricâl ve nisvân ve sibyanı ehl-i İslâm 'askerini gördükleri anda Allahu nasîru's-sultân ve 'askerül-İslâm nidâsıyla kimi yüzlerini yerlere sürüb ve kimi 'askerin destlerini bûs ve kiminin gözlerinden yaş akarak du'â-yı devlet rûz-efzûn-ı Pâdişâhîyi tekrâr be-tekrâra ibtidâr ve kimi hasretkeş oldukları 'ıyâl ve evlâdlarıyla mülâkî olduklarında sürur-ı cinân-ı 'âliyat-ı kadr nâil-i huyûr ve mesâr olmuşlardır ki tahrîr ve tafsîl olamaz Hakk Te'âlâ dîn ve devlete zeval virmesün 'avn ve nusret-i hazret-i Rabb-i Kadîr ve imdâd-ı ruhaniyeti Cenâb-ı benî beşîr ile işbu sene-i celîlede vukû' bulan fütûhât ve megâzî için şevketlû 'azametlû kudretlû Pâdişâh'ı 'âlem-penâh [18b] îzallâhu Te'âlâ ve ibkâhu hazretlerinin fi-mâ-bâ'd nâm-ı nâmî-i hümâyûnları mahâfil ve menâirde lafz-ı

gâzî izâfesiyle pîrâye zebân mu'rifân ve hatb kılınması fermân buyuruldu ve işbu fütûhât-ı cedidin teşîrîni hâvî ma'rûzât ile kapudân-ı deryâ Gâzî Küçük Hüseyin Paşa hazretlerinin silâhdârları Kara Mehmed Ağa alâ cenâhü'l-isti'câl rikâb-ı kâmyâb-ı şehri yârîye irsâl kılındı ve Cîze'den Fransaluları alub İngiliz sefînelerine tahmîlen vilâyetleri cânibine gönderilmek için kapudân müşârun-ileyh hazretleri Ebû Kayr canibine 'azîmet ve on beş gün mürûrunda İngiliz ordusuyla bi'l-ma'iyye İskenderiye'yi muhâsara ve derûnunda mevcûd olan Fransalular istîmân talebiyle ihrâc ve onlar dahî İngiliz sefîneleriyle vilâyetleri tarafına irsâl eylediğinin haber-i meserreti vürûdunda derûn-ı Mısır'da üç gün üç gece 'azîm donanma ve esvâk ve büyütlerde şenlik olmuşdur. Ve kapudân-ı müşârun-ileyhin her husûsunda istid'âlarına müsâ'ade-i 'aliye erzân buyurulduğundan kethüdâları mîr-i mîrândan Kocaili mutasarrıfı Hüsrev Mehmed Paşa'ya rütbe-i vâla-yı vezâretle Mısır vâlîliği ağaları Hurşîd Ahmed Ağa'ya mir-i mîrânlık tevcîhiyle İskenderiye muhâfızlığını ve sâbıkan Mısır vâlîsi Ebû Merâk Mehmed Paşa'ya Kudüs-i Şerîf eyâleti tevcîh olundu ve Sadr-ı A'zam-ı müşârun-ileyh [19a]Gazî El-Hâc Yusuf Ziyâ Paşa Hazretleri eser-i hayriye olarak derûn ve bîrûn-ı Mısır'da medfûn Hazreti Hüseyin'e dost Nefise dost Zeyneb ve İmam Şâfi'î ve İmam Hanbelî ve makâmât-ı müteberrike olan zevât-ı kirâm hazerâtlarının türbe-i latîfleri sandukalarına surye ve kalaydan pûşîdeler a'mâl ve inşâsına fermân buyurub himmet-i seniyeleyle tiz vakitte tekmîl mahallerine vaz' olundu ve Mısır'ın feth ve teshîrî ma'rûzâtı devlet-medâra vâsıl oldukda Cenâb-ı Hazret-i Şehin-şâh-ı şevket el-gazî Sultân Selim Hân zâdallâhu'l-ömruhû hazretlerinin taraf-ı hümâyûnlarından hâssu'l-hâs kuvve-i semûr ve müzeyyen seyf ve elmaslıca yedi kollu çelenk ve hatt-ı hümâyûn-ı Sadr-ı A'zam-ı müşârun-ileyh ve ma'iyyetinde olan vüzerâ-yı 'izâm ve mir-i mîrân-ı kirâm ve ocak ağalarına ve ricâl-i Devlet-i 'Aliyye'ye dahî başka başka altun çelenkler mîrahur-ı evvel-i şehri yârî Şemseddin Beğ mübâşiretiyle vürûd ve herkesin lâyıkıyla i'tâ kılındı ve 'ümerâ Mısır'dan Şeyhü'l-beled İbrahim Beğ ve Merzûn Bey virdîsi Osman Beğ ve Saçlı Osman Beğ ve Mustafa Beğ ve Selim Beğ diyâb-ı sâ'ir bellü başlu kâşifân Bâb-ı 'Âliye da'vet ve taraf-ı Pâdişâhîden gelen altun çelenkler i'tâsından sonra Sadr-ı A'zam Hazretleri mûmâ-ileyhimi Âsîtâne-i [19b]Sa'âdete gideceksiniz diyerek her birlerini Enderûn ağalarının odalarına misâfir virdikden sonra iki gün mürûrunda Cîze'de ikâmet iden İngiltere generali mûmâ-ileyhim 'ümerâ ve kâşifanı istishâb ve güzeşte cürmleri her ne ise 'afv buyurulmasını Sadr-ı A'zam Hazretlerinden istircâ eylediğine binâ'en cümlesini İngilterelü ahz ve bi'l-mâ'iyye Cîze'ye götürüb beş günden sonra ümerâ ve kâşifân ve cemâ'atlerine ruhsat ve Sâ'id cânibine 'azîmet eylediler ve mukaddemâ Der-Sa'âdet'e giden kethüdâ-yı Sadr 'Âli Osman Efendi ve Sâbıkan rikâb-ı hümâyûn Defterdârı devletlû Mehmed Şerîf Efendi Mısır Defterdârlığıyla Mısır'a vusûl ve kethüdâ-yı Sadr-ı 'Âli sabık Sa'dullah Efendi Der-Sa'âdet'e 'avdet eyledi ve Cebecibaşı Tosun Mehmed Ağaya rütbe-i vâlâ-yı vezâretle eyâlet-i Habeş ve livâ-i Cidde ve Şeyhü'l-Harâmlık Mekke-i Mükerreme tevcî ve dergâh 'âli kapucı başlarından Mahmûd Paşazâde Osman Bey yerine Cebecibaşı nasb ve ordu-yı hümâyûn ma'iyyetinde olan vüzerâ ve mir-i mîrân-ı kirâm mansıplarına 'azîmet ve fakat mîr-i mîrândan İçil mutasarrıfı Seyyid Ahmed Paşa Dimyat muhâfazasına me'mur kılındı. Bilâd-ı İslâmiye'den bir belde-i 'azîmi küffâr istîlâ ile ol beldenin zirâ'at [20a] olunan mahalleri emlâk ve kurâlarını ba'dehû yed-i küffârdan sulhan ve harben tahlîs olundukda mutasarrıfları hâli hubûtda ve sened-i mu'tebereleri mevcûd ise sâhib-i evveline mu'accele takdîm ile tekrâr cânib-i mirîden furuht

olur mu? El cevâb olur. Fâ'izine göre cânib-i mîrîden iki buçuk senelik halvân ile şer'an ve kânûnen fûruhtı lâzım geleceğini mezâhib-i erba'a 'ulemâsından verilen fetâvâ-yı şerîfe mücebince fûruht olunmasına irâde-i 'aliyye ta'alluk eylediğine binâ'en nizâmât-ı Mısır'a şurû' ve ber-minvâli muharrer Defterdâr-ı müşârun-ileyh Hazretleri ma'rifetiyle ahâlî-i Mısır'a ibkâ kılınacakları ibkâ ve mahlûl olanları tâliblerine fûruht iderek herkes taksît senelerini tanzîm itdirilmesine ced ve sa'y ve mevcûd olan ketebe-i aklâm dahî sür'at ile leyl ve nehâr tahrîre mübâşeret eylediklerinde bâlâda tahrîr olunan nutku Defterdâr-ı müşârun-ileyh Hazretleri 'abd-i kemterlerine hitâb buyurub bâdehüm Âsîtâne'de iken sen ordu-yı hûmayûna me'mûr olduğun gün hazîne-i 'âmirede söylediğin hac sohbeti hatırına gelür mi işte biz de geldik Mısır'a gel imdi seninle beraberce akçeyı çok çok kazanalım da hacc-ı şerîfe gidelüm deyu emr u fermân buyurmalarıyla [20b] işbu nutuk dahî tef'ile bi'l-hayr olmağla inşâ'allâhu Te'âlâ sâye'i devletinizde akçe tecemmu' ve merâmım üzere bir iki sene cânib-i Hicâz'da mucâveret iderim diyerek dâmen-i devletlerini bûs eyledim ve sene-i mezbûr Ramazân-ı Şerîfinin on üçüncü günü akşama yarım sâ'at karîb Defterdâr-ı Şikk-ı evvel Halil Recâi Efendi 'azl ve yerine Mısır Defterdârı ma'iyyetiyle gelen Hasan Tahsîn Efendi nasb olundu ve ordu-yı hûmayûnun Mısır'dan Der-Sa'âdet'e 'azîmeti muslihîm olduğundan dergâh-ı 'âlî yeniçeri ağâsı ve ortaları ve cebecibaşı ağâ ve ortaları ve topcı ortaları ve humbaracı ve lağımcı neferâtları bahren gitmek üzere İskenderiye cânibine 'azîmet ve Sadr-ı A'zam Hazretleri beren Şevvâlin üçüncü günü alây ile Mısır'dan hareket eylediği ve Mısır'ın nizâmâtı için kethüdâ-yı sadr-ı 'âlî Osman Efendi Hazretleri Mısır'da tevkîf olundu

Bâ-fermân-ı 'âlî tanzîm olunan harcın mikdârı beyânı

... ya'ni ... 1000 guruş harc 85

Mısır hazînesine 45

Defterdâra 25

Tahrîr-i cedîd 6.5

Mısır rûz-nâmçesine 4.5

Mühürdâr 1.5 guruş 12 para

'Avâ'id-i ... 1.5 guruş 12 para

... mühürdâr 00 guruş 16 para

[21a] Sâye-i Pâdişâhîde kalem hâsılâtından Mısır'da hesâb-ı mezkûr üzere olduğum harcın mikdârı hadden efzûn olup akran-ı emsâl içinde Cenâb-ı Hâlîkın yed-i hakîre ihsânı pek çokdur şükrine bir vecihle kâdir değilim Mısır bir sırdır lâkin alınan akçe kimesneye yaramaz herkes bir cihetden mutazarrır olur.

Ekâlîm-i Mısır on üçdür sekizi cevânib-i erba'asından İskenderiye ve Dimyad taraflarında olur Garbîye ve Menufiye ve Şarkîye ve Mansûre ve Bâhire ve Kalyûbiye ve Cîze ve Etkâ ve beş Sa'îd cânibinde bir kapudur ve Behnâ ve Circa ve Manfalut ve Eşmuneyn nâm-ı diğeri Bunların her birisinde beş bin ve üç bin ve pek az olanı bin köydür ve her bir köy yigirmi dört kırat 'addederler ba'zı köy yigirmi dört kırat olarak bir adımda ve ba'zı köyün yigirmi dört kıratı yigirmi dört adımda fâ'izi olduğundan melevân tedârikinde 'usret çekdikleri için cümlesini alamazlar ve verilen taksît senedleri üzere on sekiz bin beş yüz otuz dört köy olub taksît senedlerini çoğu almadıkları ve hinta-i Mısırî cerâyeye ta'bîr olunur bir cerâyeye on iki erdebdir. Her erdeb İstanbulî kıyye yüz ondur ve bir feddân-ı Mısırî [21b] yigirmi dört kulaçtır ve bir feddân yigirmi dört kır'attır ve her bir

kırat yigirmi dört sehmdir ve bir feddân dört yüz kasbadır ve her kasaba ikişer kulaç mesâfedir.

Mısır'ın on sekiz kısmının isimleri

Bâb- ı Bâbullûk	Bâb- ı Özbekiyye	Bâbü'l- Hadîd	Bâbü'ş- Şa'ariye	Bâb-ı Fütûh	Bâbü'n-Nasr
Bâbü'l Karîb	Bâb- ı Set Zeyneb?	Bâb- ı Harbu eş- Şe'ânîn	Bâb-ı Vezîr	Bâb- ı Hattân	Bâbü'l- 'Arâka
Bâbü'l- 'Arab Bilhısân	Bâb-ı Sett- ı Nefise	Bâb-ı Tal'ûn	Bâbü'l-Basr	Bâb-ı Mısır ...	Bâb-ı Hurde Der-Kurb-ı Bâbullûk

Mısır'ın yerlileri beşdir ma'lûm için esâmileri

Şevvab	Üzikiye	Kayl	El-Garâbin	El-Berfât
--------	---------	------	------------	-----------

Re's-i sene ta'bir eyledikleri tun Kıptî duhûli günü Mısır sahilini keserler ya'ni derûn-ı Mısır'a Nil'i mübârek suyu girer ricâl ve nisvân ve çoluk çocuk seyrine giderler. Mısır vâlıleri Mısır kâdîsı Efendi ile bi'l-ma'iyeye hâlîç başına teşrîf buyururlar. Su girdiği gibi mâl-ı mîrî tahsîli için hüccet ve vâlî-i müşârun-ileyh dahî hüccetin üzerine bir sâ'at evvel ashâb-ı mukâta'adan mâl mirî tahsîl ve Mısır [22a] hazînesine teslim olunsun deyü buyurdular. Tahrîr ve bâlâlarına sahh keşîde iederler. Bâlâda muharrir kurâları bir taraftan ibkâ ve bir taraftan mahlûlât ve fûruht olundukda hâsıl olan halvân ve iltizâmât ve keşûfiye akçeleri Mısır Vâlîsi Hüsrev Mehmed Paşa Hazretleri ma'iyetinde olan Serçeşm Mehmed Ali Ağa'nın başında mevcûd sekbân askeriyeye Anadolu ve Rumili câniblerinden fevc fevc tecemmu' itmekde olan 'asâkîr-i 'ümerâ matrûdiye Mısır Sa'id cânibinde 'uryân askerlerini başlarına cem' eyledikleri haberler vürûdunda cânib-i mezkûre 'asâkîri ihrâcî ve beş bin 'ulûfe istemeleri Mısır hazînesinin vâridâtı kesrine bâ'is bir keyfiyet olduğu ve bir uçdan dahî hacc-ı şerîf tarîkinde olan kılâ'ın ta'mî'rât masârifleri ve mîri'l-hâcc-ı Mısır'ın techîz-i levâzımâtı ve birkaç senelik Haremeyn-i Muhteremeyn ahâlîsinin müctemi' olan vezâif ve gûlalları mesâriflâtı el-hâsıl gerek ibkâ ve gerek ve fûtuht olunân kuralar halavâtı ve bedel-i iltizâm ve keşûfiye akçeleri işbu masraflara vâfi olmayub mûmâ-ileyh Mehmed Ali Ağanın on bin haracının beher haracı mâhiye on yedişer buçuk guruşdan beş aylık bin yedi yüz elli kese matlûbı olub küll-i yevm tazâyîk itmekde olduğu ve bu masrâflara Mısır hazînesi birkaç hazîne olsa vefâ itmeyeceği Defterdâr-ı müşârun-ileyh Hazretleri fehm eylediğinden [22b] ve Cidde Vâlîsi Tosun Mehmed Paşa'nın dahî ol esnâda vefâtı haberi geldiğinden tamâm fırsat olsa olsa bu kadar olabilir diyerek müşârun-ileyh Şerîf Efendi Hazretleri rütbe-i vâlâ-yı vezâretle Cidde ma'mûresi için der-i devlet-medâra mahsûs 'ârz-ı hâl tahrîr ve istid'â eylediğinden istid'âlarına müsâ'ade-i şehâne ta'alluk idüb on yedi senesi Receb-i Şerîfnde birbirini

müte'âkib sekiz nefer müjde-resân Tatarlar vürûd ve eyâlet-i Habeş ve livâ-i Cidde ve şeyh'ül-haremlık Mekke-i Mükerrreme ile rütbe-i vâlâ-yı vezâret tebşîri ve Mısır Defterdârlığı sâbıkan Defterdâr-ı Şıkk-ı evvel Halil Recâi Efendi nasbının haberi geldiği gün ahkar-ı kemterlerini huzûr-ı 'âlîlerine ihzâr ve hayır du'âları kabûl oldu Yâ Edhem işte Cidde vâlisi oldum sen de benim divân kitâbetim 'unvânıyla şeref-yâb ol deyu hil'at ilbâs buyurdularında Hüdâ-yı Müte'âl Hazretlerinden bir kulu hayırlı bir şey isteye elbet du'âsı müstecâbdır ve lâyük ve sezâ olmayarak hizmet-i devletlerinde mesrûran istihdâm ve levâzımât-ı dâhiye-i huccâr tedârîkine sür'at ve şitâb kılındığı ve on yedi senesi Şevvâl-i şerîfin yigirmi beşinci Pençşembe günü müşârun-ileyh Hazretleri mükemmel kapu halkı ile Mısır'dan alay ile hareket ve hâric-i Mısır'da Şeyh Kamertâm mahalle ordularını kurub on yedi gün levâzımât-ı râhiyelerini tedârîk ve mah-ı Zi'l-ka'de'nin on ikinci [23a]cumartesi günü andan hareket ve rPazar ve Pazarirtesi günü on iki sâ'at mesâfe Dar'ül-hamra nâm mahalle varıldıkda su olmadığından mevcûd olan suları 'alâ kadr-i kifâye 'asâkire taksîm ve ferdâsı pazarirtesi günü on beş sâ'at ilerüde 'Acrud kal'a sina ba'del-mağrib vusûl ve ol gice istirâhat olunub kal'a-i mezbûrun derûnunda yüz on kulaç bir kuyu olmağla zarûretde suyu içmeğe elvirir ve mahal-i mezbûrdan dört sâ'at ilerüde Süveyş İskelesi'ne mâh-ı mezbûrun on beşinci günü dâhil olundığı gibi pişkâh-ı iskelede mevcûd tedârîk olunan sefâyinlere zehâyir ve ihmâl ve işğâl ve sular irsâline şurû' olunub lâkin iskele-i mezbûr şu vecihle ta'bîr edeyim ki Eyüp İskelesi sevis ve sefineler Galata önünde lenger-endâz ve bir sandallar ile ihmâl ve işğâl gider öyle vakti olduğu gibi sular çekilür ta kim akşam sefineler kum üzerinde kalurlar akşamdan sonra sular başlar gelmeye ba'dehû sefineler kumlardan kalkar bu bir esrâr-ı ilâhîdir gelelüm mâ-nahnü-fihimize ve irtesi gün dahî 'asâkîri sefinelere tesyîr ve on yedinci Pençşembe günü dahî müşârun-ileyh Hazretleri rûkûb ve mütevekkilen-'alallâhu Te'âlâ 'azîmet esnâsında dergâh-ı 'âlî mu'allâm kapucı başlarından [23b] bostancı başı esbak emîni Mustafa Ağa Efendimizin mansıb fermânı vezâret kürkünü ve emir-nâme-i sâmi-i şâtırî Mehmed Ağa yediyle irsâl ve kendüsi Mısır'da tevkîf itmekle sefine derûnunda fermân ve emir-nâme-i hazreti sadâret-penâhînin cevâblarını tahrîr için iki gün meks ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Cumartesi günü 'ale's-sabâh müsâ'id hava ile pişkâh-ı merkûmdan hareket ve akşamı Ziyâret nâm mahalle ve irtesi gün dahî Firavun hamamı nâm bir zemden mürûr ve Pazarirtesi günü Tûr-ı Sînâ nâm mahalle lenger-endâzan ve irtesi gün dahî Re's Mehmed nâm mahalleden engin sularıyla iki gün mürûr ve Cebel-i Leyn nâm mahalde Şi'âb adasında Limân Cinâna'ya vâsıl ve irtesi akşam karîb Cezîre emr ve meh Şi'âb Boğazı'ndan selâmet ile geçilüb bu mahalde gâyet meşakkat keşide kılındı ve irtesi gün Hasan Adası ve ferdasi dahî Yebnû' İskelesine mâh-ı Zi'l-Hicce'nin ikinci ve nevrûzun dördüncü günü dâhil ve bir gice istirâhat ve sabâh vakti hareket ve akşam karîb Mestûre nâm mahalle ve ondan dahî havanın müsâ'adesiyle Rayi' nâm mahalde sefineyi eğlendirmeyüb der-hâl ihrâm ilbâs ve lebbeyk Allhümme lebbeyk nidâsıyla akşam vakti Barh nâm mahale ve ondan Mariya Boğazı'ndan mürûr ve Salı günü bi-lutfullâhi Te'âlâ Süveyş İskelesi'nden hareketimizin on sekizinci günü [24a] Cidde İskelesi'ne dâhil ve safâ-yı hâtır ile maksûda vâsıl olunub ol gece dahî Cidde'de râhat ve hayvânât tedârîk ve Çehârşenbe günü sür'at ile Hârâra nâm karyede bir iki sâ'at teneffüs ve Pençşembe günü vakt-i şâ'î Mekke-i Mükerrreme'ye vâsıl ve Cidde'den Mekke on sekiz sâ'atdır. Ba'dehû tavâf-ı Beytullâh ve nûş-ı zemzem-i şerîf safâ-bahşından sonra ikindi vakti dahî âheste âheste cebel-i 'Arafat'a vusûl ve irtesi Cuma günü Mescid-i İbrahim 'aleyhi's-selâmda Cumayı edâ ve vakt-i vakfede hidmeti edâ' ve ba'del'l-'avde

Müzdelife vakfesi tamâmından sonra namâzından sonra Mina'da tıraş ve zibh-i kurban endâht-ı cemrândan sonra tekrâr tavâf haccü'l-Merve edâ ve ba'dehû elbiseler iksâ olundu haccü'l-ekber olduğundan cehâcin bir mertebe kesreti olduğundan hayli müddet bu kadar cem'iyet hicâc olmamıştır deyu ahâli-i Mekke haber virdi. Hakk Te'âlâ Hazretleri 'abd-i hakîre tekrârını ve arzû eden ihvâna müyesser eyleye âmîn. Eğer kim kudreti olup gitmeyen adam dünyâda halk yanında ve âhiretde huzûr-ı Bârî'de ne cevâb verir. Cenâb-ı Bârî' cümle ihvâna 'abd-i hakîr gibi ziyâret eylemek nasîb ve müyesser eyleye âmîn Yâ Mu'în.

Vasf-ı Mekke-i Mükerrerme Şeref allâhu Te'âlâ

[24b] Ey azîz ihvân ma'lûm ola ki Harem-i Şerîf Mekke-i Mükerrerme'nin vasatında olup Beyt-i Şerîf dahî Harem-i Şerîf'in ortasında vâki' olmuştur. Ve Mekke-i Mükerrerme üç dağ içindedir. Birine Cebel-i 'Ömer dirler Mekke kal'a sı bu dağın hizâsına düşmüştür. Ve birine dahî Cebel-i Hindî dirler ötekine 'Urabâlar Huşşe tâ'bir iderler. Ufak ufak hâneler binâ itmişler sâkin olurlar ve diğerine Cebel-i Ebû Kubeys tesmiyye olunur du'â müstecâb mahaldir. Cemî' dağların babası diye meşhûrdur hattâ vakt-i Tûfânda Beytü'l-ma'mûr semâyâ ref' olduğu hinde Hacer'ül-Esvedî bâ-emr-i Yezdân Cibrîl-i Emîn 'aleyhi's-selâm anda hıfz eylemiş ba'dehû Hazreti İbrahim 'aleyhi's-selâm Beyt-i Şerîfi binâ eylediği vakit Hacerü'l-Esvedî Cebel-i Ebû Kubeys'de bulub hâlen olduğu mahalle vaz' buyurmuşlar deyu Mekke 'ulemâsından hakîr istimâ' eyledim ve Beyt-i Şerîf'in üzeri cebel-i mezkûrdan a'lâ görünür ve ahâlî ve mücâvirîn ekseriyâ Cumartesi günleri tulû'-ı şemseden mukaddem cebel-i mezbûrun ziyâretine çıkarlar ve mahsûs koyun başı götürüb ekl ve kemiklerini bir yere cem' idüb defn iderler. Eğer ki bir adamın 'illet olarak başı ağrır ise koyun başı yimeğe gider bi-iznillâhi Te'âlâ ol gün ağrı def' olur tecrübe itmişler ve her ay başının evvel gicesi rü'yet-i hilâl için [25a] mahkeme baş kâtibi efendi birkaç nefer adam ile akşam yarım sâ'at kala cebel-i mezkûre çıkarlar hilâli gördükleri gibi peştev atarlar ve mahkemede sicile kayd ideyorlar. Hikmeti bu ki vakfe-i 'Arafât gününün sahîh olması için ve her gice sabâha üç sâ'at kala cebel-i Kubeys'de hazîn sadâ ile Beyt-i Şerîfe karşı üç kere ya erhame'r-râhimîn nidâ olunur ki 'alimallâhu Te'âlâ tahammül olunamaz cemî' hânelerden işidilür. Evinde herkes bîdâr olur âşık olanlar ol vakt Harem-i Şerîf'de bulunur ve bir sâ'at sonra zemzem-i şerîf şeyhi olan zât-ı muhterem zemzem kuyusunun üzeri şadırvân gibi ortası açıktır. Beyt-i Şerîfe karşı hubb-ı nefis ile dem çeker ne didiğini kimesne bilmez. Hâl-i huyûtunda kimesneye söylemiyorlar. Hîn-i vefâtında yerine nasb olunacak evlâdına ve evlâdı yok ise akrabâsına ve ta'allukâtına 'alem-i ma'nâsında ta'lîm iderler imiş. Bir emr-i ilâhî ve ba'dehû yarım sâ'at mürûrunda makâm-ı İbrahim yanında Beyt-i Şerîf nerdübânı durduğu mahallin üzerinde dahî üç kere yâ erhame'r-râhimîn nidâ olunur mâbeyni yarım sâ'at geçer Şâfi'î olanlar imâmlarıyla başlarlar sabâh namâzını edâya ba'dehû Mâlikîler kılar Ebû Hanîfe mezhebi sonra Hanbelî kılar sabâh namâzından başka sâ'ir evkâtta Hanbelî'nin cemâ'ati Hanefî ve Şâfi'î ve Mâlikî ile kılar ve öyle [25b] ve ikinci ve yatsı namâzlarını evvel Mâlikî ve sonra Hânefi ve ba'dehu Şâfi'î kılar ve akşam namâzını peşin Hânefi kılar Mâlikîler akşam namâzını Hânefi ve Şâfi'î ile berâber edâ iderler Cenâb-ı Hakk 'âşık olanlara tavâf iderek evkât-ı hamseyi Harem-i Şerîf'de mezâhib-i erba'a imâmlarıyla edâ itmek müyesser eyleye âmîn.

Vasf-ı Miftâh-ı Beyt-i Şerîf

Ey nûr-u dem ma'lûmdur ki hakkında nâzil olan nass-ı celîl Beyt-i Şerîfin miftâhı şebiyeye evlâdı neslinde durur emîr gele Mekke-i Mükerrerme Şerîf Hazretleri dahî karışmaz bâlâdn zikr olunan evkâtda küşâd olunduğı vakit gelür açar kimesneden icâzet istemez vaktini bilürler miftâh-ı şerîf yeşil çuka içinde ve gümüşdür hakîr olduğım târîhinde evlâd-ı şebiyeler tahmînen üç yaşında idi vâlidesinin pederi kucağıyla yukarı çıkarub miftâh-ı cennet-mekânı ma'sûmun destine takdîm ve beraberce küşâd iderler idi ve küşâd olundukda yanından ayrılmaz ve Beyt-i Şerîfin dört köşesinde namâz kılınur dünyâda cennetde namâz kıldım deyu bir adam kasem eylese kasemine sadıkdır mezâhib-i erba'a ma'iyetleri Mekke'de fetvâ-yı şerîf virir dediklerini istimâ' eyledim Allah celle şânühü ârzû idenlere rü'iyetini müyesser eyleye âmîn.

[26a]

Vasf-ı Zemzem-i Şerîf

Zemzem-i Şerîf kuyusu Harem-i Şerîfde makâm-ı İbrahim 'aleyhi's-selâmın verâsına düşmüşdür üzeri örtülü ve şadırvanı vardır her sabâh namâzından bir buçuk sâ'at evvel zemzem-i şerîf Şeyhi Efendi kapusunu küşâd ve Beyt-i Şerîf kapusuna karşı hubb-ı nefis nidâsından sonra bir tulum su çıkarır ke'n itdikden taze sūd çıkmış gibi kaymaklanmış sakâlar hâzır dururlar âheste âheste on beş yiğirmi tulum su çekerler sonra karışur asıl zemzem-i şerîf Beyt-i Şerîf kapusunun sol tarafında mültezim-i şerîf zîrinden çıkub kapuya gider imiş deyu ihtiyâr sakâlardan istimâ' eyledim lâkin bir feyhâli bir havuza konulsa cümlesi zemzem olur hâlis zemzem-i şerîf sūd gibi olandır mahallinde nûş idenlerin ma'lûmıdır İstanbul ve memâlik-i mahrûseye gidüb gelen hacı karındaşlar ziyâde damaklarından sakâlara surre ve hediyeği kışsa virirler de vaktiyle hâlisini çıkarmazlar amma hediyeği ziyâde takdîm idenlere zemzem şeyhinin çıkardığı suyu götürürler ve zemzem-i şerîf kuyusu tahminen on beş kulaç vardır ve ağzı büyük ve böyle denli sâ'ir evkâtda yatsu namâzından sonra kapanur. Şafi'î vaktinden evvel küşâd olur fakat Ramazân-ı Şerîfde ve Zi'l-hiccede gice ve gündüz açıktır. [26b] Ve zemzem kuyusunun yukarısında iki makara ve dört dest ve dört tulum biri atar biri çıkar hiç durmazlar bunca huccâc-ı müslimîn doya doya gice ve gündüz nûş ve gusl ve güft zemzemler ve Hindüya ve Şark ve 'Arab ve 'urabân ve 'Acem ve Cezâyir ve Bağdad ve Basra ve İstanbul ve Anadolu ve Rumili ve huccâcları Tirka vilâyetlerine ve sa'y mikdârı götürürler asla kuyudan su azalmaz bereket-i Hazret-i İsmail 'aleyhi's-selâm olduğu için mesela sâ'ir mahalde bostan içinde bir büyük kuyudan bir gün bir gice su çekilse kuyunun dibi görünür zemzem suyu artar eksilmez Hakk Sübhâne ve Te'âlâ vahdâniyeti hürmetine âhir nefesde kelime-i şehâdet ile yanımızda bulunacak ihvân ağzımıza zemzem-i şerîf virerek selâmet-i îmân ve rûz-ı mahşerde sultân-ı enbiyâ 'aleyhi's-selâm efendimiz Hazretlerinin yed-i kerem 'inâyetlerinden âb-ı kevser nûşını cümlemize müyesser eyleye âmîn bi-hürmeti eşrefü'l-mahlûkîn.

Vasf-ı Ziyâretü'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm 'An Ahâlî-i Mekke'ye Cânib-i Medîne-i Münevvere

Mekke-i Mükerrerme ahâlîlerinin ba'zıları Cemâziye'l-âhîr duhûlünde Medîne-i Münevvereyi arzû iden zevâtlar birbirleriyle refîk ve 'urabândan kefil ve hecîn istikrâ iderler Receb-i Şerîf duhûlünde Harem-i Şerîf'de du'â ve senâ iderek teveccüh-i vezîrde Medîne-i

Münevvere [27a] vasfında tahrîr olunduğı üzere Recebiyye ta'bir olunur Medine-i Münevvere'nin cem'iyeti olan mâh-ı mezbûrun yigirmi yedinci mi'râc gicesi mevcûd bulunmalı etrâf ve eknâfdan hadden efzûn 'âşik-ı Rasûlullâh gelür ziyârete hakîr dahî mahsûs Mekke'den 'azîmet eyledim kâne vakfe-i 'Arafat gibi oluyor leyle-i mezbûrun ertesi günü ol mahall-i cennet-asâdan feryâd-ı figân iderek Rasûlullâh nidâsıyla herkes mahallelerine 'avdet iderler gelelim mâ-nahnü-fihinde ahâlî-i mezbûr kâne İstanbul huccâcı Âsîtâneye gelür iken akrabâ ve ta'allukâtı teşekkül-i istikbâl iderler ise onlar dahî ol vecihle karşularlar doğru Harem-i Şerîf'e gelüb tavâf ve sa'y itdikden sonra tekbîr ile hânelerine götürürler her ne kadar ahâlî-i Mekke ve arâyîşe tehnîyesine varırlar Resûl-i Ekrem Hazretlerini ziyâret itmişir deyu İstanbul huccâcı geldikde ve ihyâ ve ısdıkâlarına zemzem getirüb fincanlar ile takdîm ve nûş itirdiği gibi onlar dahî Medîne'den aynı zemzem suyunı götürüp ayağa kalkub salât u selâm iderek fincan ile nûş ve akrabâ ve ta'allukâtlarına hediye olarak birer tâne hurma dahî i'tâ iderler bu 'acâ'ib resimdir Hüsn-i Te'âlâ Hazretleri muhibb-i 'âşik olanlara rû'yetini müyesser eyleye âmîn.

Vasf-ı Mevlid-i Nebî 'Aleyhi's-Selâm Der-Vakt-i Kırâ'at

[27b] Merhûm ve mağfûr el-Gâzî Sultân Ahmed Hân-ı evvel ve Sultân Ahmed-i sâlis ve Sultân Mahmûd Hân tâbe serâhum Hazerâtlarının evkât-ı şerîflerinden beher sene sikâyâ şeyler ile gelüb nâ'ibü'l-Harem Ağa ma'rifetiyle tevzî' ve taksîm olunan surrelerden başka kutular memlû binâen ve âkîde şekeri vürûd ve Rebî'ü'l-evvel'in on ikinci gecesı ve leyle-i Regâ'ibde ve Mi'râc gecesinde her ne kadar hutebâ ve e'imme ve arâyîşe küçük tepeli kavuklar ile yatsu namâzını Harem-i Şerîf'de Mâlikî imâmı ile ba'de'l-edâ Beyt-i Şerîf kapısı önünde 'azîm du'âdan sonra nöbetçi bulunan mü'ezzinîn ve ferrâşın önleri sıra büyük büyük on 'aded kanadlar çekerek Bâbü'l-Beyt 'aleyhi's-selâmdan tekbîr iderek hurûc ve doğru cihânın sultânı Sultânü'l-enbiyâ sallallâhü te'âlâ 'aleyhi vesellem efendimiz Hazretlerinin dünyâya teşrîf buyurdıkları hâne-i sa'âdetleri önünde salât u selâm iderler ol mahal-i şerîfe müvelledü'l-beyt dirler ondan Hatîce'tü'l-Kübrâ radiyallâhu Te'âlâ 'anhâ Hazretlerinin hâne-i letâfet-i 'ismet ferah-nâkları kapısı önünde dahî tarziye ve senâdan sonra âheste âheste 'avdet ve Bâbü's-selâmdan Harem-i Şerîf duhûl ve muhkem hizâsına Beyt-i Şerîf kapısına karşı bir kürsî kurulur cümle eşrâf ve kâdı ve sâ'ir zevât-ı 'alâ-merâtibihim ku'ûd iderler hutebâdan üç kimesne kürsîye çıkub 'Arabî mevlid-i şerîf kırâ'at esnâsında [28a]zıkr olunan şekerleri nâ'ibü'l-Harem Ağanın ağanın hüddâmlarına zemzem suyu ile şerbet idüb bardaklar ile mevcûd olan cemâ'atlere nûş itdirirler ve ba'de'd-du'â herkes hânelerine giderler irtesi gün büyük ve küçük birbirleriyle mu'âede iderler bir 'azîm cemi'iyetdir rû'iyete muhtâcdır ta'rîf mümkün değil Cenâb-ı Hazreti Allah celle-şânuhü sevgili Resûl'ünün yevmü'l-kıyâmetde cümleyi şefâ'at-ı 'uzmâsına mazhâr eyleye âmîn

Vasf-ı Ramazân-ı Şerîf

Vaktâ kim Ramazân-ı Şerîf duhûl ider Harem-i Şerîf'de zemzem sakâlarının Beyt-i Şerîf etrâfında her birinin birer mahalleleri olduğundan sevâkîn hasırî Harem-i Şerîf'in cevânib-i erba'asına düşerler zemzem zevrağında ne türlü nişân var ise hasırlarına dahî ol nişânı yazarlar mesela bu nişân zevrakda yazılan hasıra dahî böyle yazarlar kâ'ideleri böyledir akşam yarım sâ'at karîb sakâların mahzenlerinde mahfûz buz

gibi zemzem-i şerîf suyunu zevraklarıyla hasırlarının önlerine sıra sıra dizmeğe başlarlar ve ba'zen dahî sakâların hacıları var ise hacılarına telli ve boyalı Eyüb bardakları gibi bardakları gibi önlerine zemzem getirürler ve ahâlî-i Mekke'nin mecmû'ı Harem-i Şerîf'de mevcûd bulunurlar kimi tavâf ve kimi tilâvet-i Kur'an-ı 'azîmü's-şân ile meşgûldür. [28b] Herkesin hânelerinden üstü puşideli sagîr tepsiler ile iftâr gelür Beyt-i Şerîf'e karşı herkes boynunu bükmüş rahmeten-li'l-'âlemîn olan Cenâb-ı hazreti Hâlıkdan mağfîret taleb iderler. Harem-i Şerîfin derûnî bir hâl kesb eder ki tahammül olunmaz ezânlar başlar okunmaya herkes sağ ve solunda olanlara tafaddal yâ seydâ deyüb iftâr iderler beş dakika mürûrunda kâmet olur akşam namâzını ba'de'l-edâ hânelerine gidüb safâlarında olurlar bu iftar Harem-i Şerîf'de üç yüz dört yüz yerde olur. Hakk Te'âlâ Hazretleri iftar vaktinin rahmetiyle cümlemizi mağfûrînden eyley eâmîn Yâ Mu'în.

Vasf-ı Edâ-yı Salât-ı Terâvîh-i Şerîf

Vakt-i mağribden bir sâ'at bir çeyrek sonra Cebel-i 'Ömer'de abdest-i ezânî tâ'bîr olunur Ramazâna mahsûs ezân okunur herkes abdest almaya başlar ba'de fevc fevc Harem-i Şerîfe kimi al ve kimi yeşil ve kimi sarı ve kimi beyaz ve reng-âmiz güveygi fenerleri gibi fenerler ile gelürler mezheb-i Mâlikî imâmı ile yatsu namâzının farzını edâ ve verâsından iki rek'at sünnet-i şerîf namâzını edâdan sonra zikri sebkat iden zemzem sakâlarının hâsırlarında herkesin imâmı vardır kimi kısa sûreyle yarım sâ'at ve kimi hatim ile iki sâ'atte ve kimi dört rek'atda kırâ'at olunan ihlâs yerine tavâf idüb ba'dehû tavâf [29a] namâzından sonra terâvihe büdd iderek dört sâ'atde tekmîl iderler Harem-i Şerîf derûnunda Allâhu ekber nidâsı bir takım ve ihlâs kırâ'at eden bir gürûh altmış yetmiş yerde imâm her biri bir nev' cemâ'at ile edâ-yı terâvîhden sonra hânelerine ve camı isteyen ihrâmını alub salât-ı terâvîhden sonra 'umreye giderler zîrâ Ramazân-ı Şerîf'de bir kere 'umre bir hacc sevâbı olub sâ'ir evkâtta iki 'umre bir hacc sevâbı yazılır Hakk Te'âlâ Hazretleri işbu mahalli kırâ'at iden ihvâna ol makâm-ı cennet-mekânda edâyı salât-ı terâvîh ve bu hakîre dâreynde selâmet müyesser eyleye âmîn

Vasf-ı Vakt-i İmsâk

Cenâb-ı Hazret-i perverdegâr zikri âtî 'ibârâtı leyl ve nehar arzû iden ihvâna müyesser ve bu hâkirin kusur ve kûsürünü 'afv eyle âmîn Ramazân-ı Şerîf'in evvelinden nihâyetine varınca Mekke-i Mükerrreme'de bulunan gerek ahâlî ve gerek mücâvizîn ve misâfirîn sahûr ta'âmı yedikden sonra birer ikişer Yâ Rabbi lebbeyk diyerek Harem-i Şerîfe gelürler kimi bir kere ve kimi iki üç kere tavâf iderler Harem-i Şerîf etrâfında olan yedi minârelerden mü'ezzinler nöbet ile kasîde ve medh-i resûle başlarlar nidâları kalb-i mü'mine ferah virir İstanbul'da hubb sadâlı 'Arabî lisân ile bir zât ezân-ı Muhammedî kırâ'at eylese civarında olan hâneler sâhibleri teşekkül-i haz ider ve ferah-nâk [29b] olur ne güzel sadâ deyu bâ-husûs Mekke-i Mekerreme ve Medine-i Münevvere'nin geceleri sabâha karşı nidâ olunan ezânlarına tahammül pek müşkildir 'âşık olan zâtlara buna gelür ve elli altmış dahî ziyâde adamlar tavâf ederler Cenâb-ı Rabbü'l-'âlemîn rahmeti âşikârdır ve Beyt-i Şerîfin karşısına gelür cebel-i Ebâ Kubeys dedikleri cebelde Yâ Erhamu'r-Râhimîn deyu mü'ezzinlerin birisi yedi def'a nidâ ider ba'dehû Beyt-i Şerîf nerdübânında dahî Yâ Erhamu'r-Râhimîn tesbîh yerine nidâ ederler el-hâsıl vakt-i şâfi'ye kadar tavâf ve tilâvet-i Kur'an-ı 'azîmü's-şân kırâ'at iderler ba'dehû vakit girdiği

gibi Şâfi'î cemâ'ati namâza bedâ ider sonra herkes hânelerine ric'at veistirâhat iderler ve işbu zevk-i rûhânî sâ'ir zevke benzemez Cenâb-ı Allâhü Te'âlâ Hazretleri cennet-i a'lâsında dahî cemâl-i bâkîsiyle cümlemizi rü'yet eylemek müyesser eyleye âmîn

Vasf-ı 'İd-i Fıtır

Ramazân-ı Şerîfin 'arefesi ikindi namâzını Harem-i Şerîfde İmâm-ı Mâlikî cemâ'atiyle edâ eyledikleri gibi kal'adan görürler âtîde üç top atulur herkesde bir mahzûniyet hâsıl olur zikr olunan iftâru'l-vedâ' diyerek üslûb-ı sâbık üzere iftâr ve salât-ı mağribden sonra hânelerine 'avdet ve ba'de'l-iftâr cümle hutebâ ve eimme ve Harem-i Şerîf hizmetinde bulunan Nâ'ibü'l-Harâm Ağanın hânesine birer ikişer cem' olurlar ve nâibül-Harâm ahâlî-i [30a] Mekke'den olur hadim ağalardan değildir hâne-i mezbûrede cümlesi küçük tepeli kavuklar ile salât-ı işâyı edâ ve Harem-i Şerîfde tavâf ve tekbîr iderek emîr-i Mekke-i Mükerreme Şerîf Hazretleriyle mu'âyedeye giderler ba'dehû sâbık üzere tekbîr ile Cidde vâlisi bulunan vüzerâ-ı 'izâm gelürler ba'de'l-'ahde herkesin önlerine birer tabak panayır şekerî takdîm ve gülâbdan ve bahûrdan virildikten sonra hânelerine ruhsat iderler sabâh oldukda Harem-i Şerîfde cümle ahâli ve mücâvirin ve misâfirin cem' olub tulû'-ı şemsden iki sâ'at mürûrunda bayram namâzını Hânefi hatibi kılar hutbe nümâsında Cidde vâlisi Şerîf Hazerâtları hatîb-i mûmâ-ileyhe birer kürk ilbâs iderler ba'dehû mevcûd olan cemâ'at ibtidâ Beyt-i Şerîfi tavâf ile mu'âyede iderler dünyâda bundan büyük sa'âdet yokdur ki 'îd-i şerîf günü bayram namâzı tekmîlinde peşîn-i hazret-i yezdânın Beyt-i Şerîfi ile mu'âyede oluna her kula müyesser olmaz hemen kusurumuzu Padişâhlar Padişâhı 'afv eyleye âmîn. Ba'dehû Şerîf Hazretlerinin hânesinde da'vet olunan zevâtlara ziyâfet olunur ve üç gün dahî birbirleriyle muhabbet içinde ziyâfetler ve hâric-i Mekke'de olan bağçeleri temâşâyâ çıkarlar.

Vasf-ı Gasl-i Derûn-ı Beyt-i Şerîf ve İhrâm

[30b] Beher sene mâh-ı Zi'l-ka'denin yiğirminci günü tulû'-ı şemsden bir sâ'at mürûrunda emîr-i Mekke-i Şerîf Hazretleri Harem-i Şerîf'de zemzem-i şerîf kuyusu safkına çıkar evvelâ evlâd-ı Şeybe olan zât-ı muhterem miftâh-ı Beyt-i Şerîf'i alub teşrîf eylesinler deyu silâhdârlarını mahsûs hânesine da'vetci gönderirler ba'dehû Cidde vâlisi bulunan vüzerâ-yi 'izâm ve vüzerâ bulunmaz ise nâ'ibü'l-harâm ağaya ve Mekke kâdısı efendiye dahî mu'teber birer gedüklü da'vetci gönderir mûmâ-ileyhim vürûdlarında Şerîf Hazretleri istikbâl idüb Beyt-i Şerîf kapısı önüne gelür cümle zemzem sakâları tulumlara zemzem-i şerîf koymuşlar hâzır ve müheyyâ durular. Harem ağaları tekbîr ile Beyt-i Şerîf kapısı nerdübânını çekerler mûmâ-ileyhim Şeybe evlâdı Beyt-i Şerîf'in kapısını miftâh ile açar ve peşîn-i Padişâh-ı ru-yi zemîn halledallâhu hilâfetuhû ilâ yevmü'd-dîn Hazretlerine ve cemî' ümmet-i Muhammedin selâmetine du'âdan sonra Şerîf Hazretlerine lisân-ı 'Arab ile ta'l lafzı ya'ni Türkçe buyurun deyu evlâd-ı mûmâ-ileyhe çağırır ba'dehû şerîf müşârun-ileyh Hazretleri eteklerini kavuşturur ve beline peştamal yerine şal kuşanur ve bir şal dahî Cidde vâlisine ve Nâ'ibü'l-harâm Ağa'ya ve Mekke kâdısı Efendi eliyle kuşadır andan Yâ Rabbü'l-Beyt nidâsıyla Beyt-i Şerîf derûnuna girerler. Her köşelerinde peşin ikişer rek'at namâz edâsından sonra ve İstanbul'da Selâtîn-i 'izâm [31a] Hazerâtlarının cevâmî'leri kanâdilleri aralarında teberrüken asdıkları evkât evkât süpürgeler ol mahal-i mübârekelerden gelen süpürge dir. Sakâbaşı zemzem birer tâne süpürge mûmâ-ileyhimin ellerine verir tekbîr

iderek peşîn Beyt-i Şerîf derûnunu süpürürler ve tozunu bir yere cem' iderler. Nâibü'l-Harâm ağa ol cem' olunan mübârek tozu belindeki şalı çıkarub içine kor ba'dehû sakabaşı ve mu'teber sakâlar tulumları arkalarıyla çıkarırlar. Şerîf Hazretleri tulumların ağızlarını açar zemzem-i şerîf ile mûmâ-ileyhim beraberce süpürge ile süpürmeğe başlarlar gasl elhamdülillâhi teâlâ şükr-i hezâr Cenâb-ı Allâh'ın 'inâyetiyle hizmet-i devletinde olduğum veliyyü'n-ni'amım Şerîf Mehmed Paşa Hazretlerinin sâye-i mürüvvetlerinde işbu hizmet-i 'âlî-makâm-ı cennetde istihdâm olduğum rif'at-i 'ilm-i Allahu Te'âlâ hezâr hazâr hazîne-i vakîte değer ba'dehû ol mübârek toz ile gasl olunan suyu kebîri astarlar ile gümüş leğenlere sakâlar ve ol suyu sakâbaşı ve sâ'ir sakâlar mevcûd olan ahya ve ta'allukâtlarına ve ricâlden bulunan huccâca birer tas hediye verirler. Tekmîlinde 'ûd ve 'anber ile Beyt-i Şerîfi tezyîn idüb mûmâ-ileyh evlâd-ı Şeybe Beyt-i Şerîf kapısı eşiğine gelür üç kere nidâ ider küllühüm bire ya'ni lisânı Türkî'de cümleliz çıkınız didiği anda sür'at ile çıkarlar aslâ te'hîr olunmaz Bâb-ı Beyt-i Şerîfi gubâr muzâhatı alub nerdübândan atdığı gibi Şerîf Hazretleri [31b] mûmâ ileyhe hil'at giydire ve mâh-ı ı mezbûrun yigirmi beşinci gününde tulû'-ı şemsden yarım sâ'at mürûrunda nâ'ibü'l-haram ağaları Beyt-i Şerîfin kapısı önünde uslûb-ı sâbık üzere azîm duâdan sonra Beyt-i Şerîf'in aşağısından bağlı ipleri çözerler tekbîr ile kisveyi birbirini gözeterek cânib-i erba'sına Beyt-i Şerîf kapısına kadar düşürürler bu kâ'ide dahî Beyt-i Şerîfi ihrâma koymak resmi kadîmi imiş. Bir güzelce cem'iyet olur Cenâb-ı Rabbi'l-'âlemin arzû eden ihvânâ rü'yetini müyesser eyleye âmîn.

Vasf-ı Vürûd-ı Huccâc

Vaktâ kim Zil'hicce-i Şerîfin beşinci gününde ahâli Mekke-i Mükerrreme'den delîlân ve sakâyân birbirlerine refik olarak Mekke-i Mükerrreme'ye sekiz sâ'at ba'dî olan vâdi-yi Fâtıma dedikleri mahalde huccâc-ı müslimîni karşılamaya giderler. Ve mâh-ı mezbûrun yedinci günü Şam huccâcının maksûm paşaları rahvânlara süvâr olmuş gelirler. Mekke sıbyanları gördükleri gibi lisân-ı 'Arapça câe câe yani Türkçe geldi geldi demektir. Ya huccâc-ı müslimîn câe câe deyu nidâyâ başlarlar atîde emir-i Mekke-i Şerîf Hazretleri kapısı halkıyla huccâc-ı Şeyh Mahmûd nâm mahallden istikbâle çıkarır mahal-i mezbûrda huccâc ordularını korurlar. Huccâc geldiği gibi tavâf ve sa'y itmeye başlarlar ba'dehû kimisi hâne ve kimisi medrese istîcâr ederler ve Mısır tarafından gelmiş olan Huccâc dahî Şam makdemlerine [32a] tutulmağa başlarlar. Evvel gece Mekke'de istirâhat edip ferdâsi günü cebel-i 'Arafat'a giderler bir gece dahî orada kalırlar. Ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu günü 'arefe günüdür. Cebeli mezkûrda vâkfe takarrub ettiği gibi Şerîf Hazretleri tarafından Mekke kâdısı efendiye bir hecîn deve gelir. Mûmâ-ileyhe dahî süvâr ve cebel-i merkûm da nişân olduğu mevzi'de hizbi a'zâm kitabını kırâ'at eder ve durak yerleri geldiğinde karşısında olan mahkeme başı kâtibi efendi eliyle yemeni salları huccâc gördüğü gibi lebbeyk Allahümme lebbeyk nidâsında olurlar. Ol vakit bir vakittir ki meydân-ı 'Arafat gibi baş açık yalın ayak bir ihrâm içinde cümlesi Cenâb-ı Rabbü'l-Gafûrun rahmeti talebindedirler. Tamam-ı güneş gurûb ettiği gibi 'avdet ve müzdelifeye ric'at ve ol gece onda ikâmet esnâsında kavîmler aralarından şeytân-ı 'aleyhi'l-la'ne endâht için bakla kadar yetmiş iki taş devşirirler ol taşları gasl idüb ihrâmın bir ucuna bağlayıp ferdâsi Müzdelife vakfesi tamâmından sonra Mina'ya nüzûl ve zikr olunan taşlardan yedi 'adedini cemerâti evlâya bismillahi da'men li'ş-şeytânı ve hizbihi diyerek atılıb ba'dehû zibh-i kurban

ve tıraş oldukda sonra Mekke-i Mükerreme'ye nüzûl ve tavâf ve sa'y ederler lâkin huccâcın çoğu bayram namâzı olmaz deyu gâfil avlarlar huccâc Mina'ya nüzûlundan sonra Şerîf Hazretleri Mekke'ye inerler. Bayram namâzını edâ ve huccâc esvab libâs giydikleri gibi Mısır tarafından [32b]gelen Kisve Şerîfi dahî Beyt-i Şerîfe ilbâs ettirirler. Eğer kim hacc-ı ekber olur ise Beyt-i Şerîfin kapısı puşidesi 'âmmenin velî-ni' meti olan rûy-i zemîn Padişâh-ı iklîm halledullâhu Te'âlâ yevmi'd-din efendimiz Hazretlerine irsâl ederler ve eğer hacc-ı ekber olmaz ise birde mübârek Şerîf Hazretlerinde kalır Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ Hazretleri Resûl-i Ekrem hürmetine iş bu mahalle gelince tahrîr olunan elfâz-ı şerîfi kırâ'at eden ihvân ile 'abd-i hakîre selâmet-i dâreyn ihsân eyleyüb yevmü'l-kıyâmetde şefâ'at-ı 'uzmâ ve Firdevs-i a'lâda rû'yet-i cemâl-i pak ile müşerref ve şâd-ı handân eyleye âmîn sümme âmîn.

Vasf-ı Vefât

Ahâli-i Mekke ve misâfirinden biri vefât eylese Beytû'l-mâl tarafına haber verirler. Gassal ve tabutu evvel gönderir vefât eden gerek ricâl ve gerek nisvân olsun gusl oldukdan sonra tekbîr ile Harem-i Şerîfe götürüb cenaze namâzını Beyt-i Şerîf kapısı önünde edâdan sonra ahbâ ve esdikâlarıyla musâfaha ederler. Ba'dehû bir kere Beyt-i Şerîfi cenaze ile dolaştırırlar sonra tarîk-i 'Arafatda mu'alla dedikleri mahalde olan mezâristana defn iderler. Gayri mahalde mezâr yokdur cümlesi laht ve hazr ve emâredir ve üç gün sonra merhûmun ta'allukâtı Harem-i Şerîf'de bâbü'z-ziyâdede ikinci namâzından evvel mevcûd olan hâfızlar ile hatmi şerîf [33a] tilâvet iderler. Ba'de'd-duâ şerbetler nûş edüb hâsıl olan sevâbın merhûma hediye ederler bu kâ'ide gâyet güzel bir meclisdir Hakk Te'âlâ Hazretleri cümlelerin vâdesi tamamında selâmet-i îman ve hâtem-i kelâm eyleye âmîn

Rüsûmât-ı Müteferrika-i Mekke-i Mükerreme

Her ay başının evvel gecesi makâmı Hânefi zirinde mühr-i Süleyman resminde yedi kandil yakarlar ahâli-i Mekke şehir-i cedid deyu birbirleriyle görüşmeye giderler helal mübârek yâ seydi diyerek büyük ve küçük birbirlerinin destlerini bûs ederler ve leyâl-i mübârek geceleri çarşılarda kırmızı ve sarı renkli 'âlî hulfe pişirib fûruht ederler misâli ba'zı vakitte Der-Sa'âdetde helva açılır pişirdir ona kıyâsdır ahâli-i Mekke birbirlerine çocuklarına hediye götürürler ve ahâleden birisi te'ehhül eylese gerek a'lâ ve gerek ednâ nikâhdan üç gün sonra nişân ile beraber iki sıra elma gönderirler ve ol nişânda elma olmayınca kız vermezler elbet elma tedârik etmeli ba'dehû her ne kadar muhîbb ahbâbı var ise cümle gecesi Harem-i Şerîfde cem' olub sâ'at beşe vardıkda ba'de't-tavâf vakf olunmuş büyük büyük güveği kanadlarıyla lâ ilâhe illallâh diyerek güveyinin önüne iki sıra olarak hânesine götürürler sabâh vakti üslûb-ı sâbık üzere gelirler gene lâ ilâhe illallâh nidâsıyla güveyi hânesinden alub [33b] Harem-i Şerîfe götürüb ba'de edâ-yı salât-ı sabahda birbirleriyle musâfaha eder ve bir âdemin evlâdı dünyaya gelse yedinci gecesi seb'a-i leyl tâ'bîr eder vâlide ve pederlerinin akrabalarını hânesine dâ'vet olunup salât-ı Hazarîden sonra giderler nûş-ı kahveden sonra çocuğu pederi beşiğiyle meydâna çıkarub kor ve 'ulemâdan bir zât-ı muhtereme eliyle pederi işâret eder buyrun makâmında ol meclisde kimsede ferd-i vâhid sohbet olmaz beşikde çocuğun başı ucunda akrabalarının birisi havân döğer bayağı tere dûr havânidir. Ol esnâda 'ulemâ-yı mûmâ-ileyh dahî ismini tesmiye eder içeriden vâlidesi şerbet gönderüb içerler ba'dehû sabâh oldukda ismini yâd eden zât kapısı önüne gelüb nidâ eder yâ veled mesela erkek ise Muhammed yahud kız

ise Fatıma te'al şeft Beytullah ya'ni gör Beyt-i Şerîfi diyerek çocuğu kucağına alub pederi dahî arkası sıra gider Harem-i Şerîfe dâhil oldukda lâ ilâhe illallâh deyu Beyt-i Şerîf'in kapısı eşiğine kor harem ağalarından birisi 'âsâ ile bekler ba'dehû ol 'ulemâ tavâf eder çocuğu harem ağası alıb pederine teslim eder bu resim dahî ra'nâdır ve çocuk beş altı yaşına vardıkda hocalar Harem-i Şerîf kapularının önlerinde ta'lîm-i sıbyan ederler birisine bed itdirüb bir tahta üzerine [34a] hocası elif bâ ilâ âhireye varınca tahrîr eder çocuk başlar kırâ'ate ve başka bir tahta üzerine dahî çocuk elif bâ yazmağa tâ'lîm eder dersi olan mahalli gerek gibi hıfzına kadar ve hem yazar tamam hâfız olunca dersini yazar sonra kırâ'at eder. Onun için Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere hâfızları kavîdir okumak ile yazmayı birden tahsîl ederler Hakk Te'âlâ Hazretleri evlâdlarımızı okur yazar güruhundan eyleye âmîn

Zikr-i âtî mahal-i Şerîfleri ba'zı 'ulemâ-i Mekke'den tashîh ve su'âl ve ba'zen dahî 'abd-i hakîr bir sene mücâviretimde beyt ve mahallelerini mühasa ve ta'dâd ederek tahrîrimiz

Harem-i Şerîfin cevânib-i erba'ası bin kırk altı zira' ve Harem-i Şerîfin direkleri dört yüz altmış altı direkdir ve otuz dokuz kapısı vardır. Ol Bâbü's-selâm üç kapudur ve Derbiye bir kapı ve Bâbü'z-ziyâde üç kapudur ve Bâb-ı Katab bir kapudur Bâb-ı Bastîle ve Bâb-ı 'Atik bir kapı Bâb-ı 'Umre bir kapı ve Bâb-ı İbrahim ve Bâb-ı Veda' iki kapı ve Bâb-ı Amhâti iki kapı ve Bâb-ı Şerîf iki kapı ve Bâb-ı Ciyad iki kapı ve Bâb-ı Mücahid iki kapı ve Bâbü's-Safâ beş kapı ve Bâb-ı Bakla iki kapı ve Bâb-ı Ziyatin iki kapı Bâb-ı Ali üç kapı ve Bâb-ı Abbas üç kapı ve Bâbü'l-Beyti iki kapıdır cümlesi tamam otuz dokuz kapudur ve yedi minaresi vardır sekiz yerde ezân okunur evvel ezân zemzem Şerîf kapısın üzerinde [34b]Zemzem-i Şerîf şeyhi oturur ba'dehû sâ'ir müezzinler okurlar ve Ka'be-i Mükerreminin yüksekliği yirmi iki 'arşındır ve siyah harirden işleme örtüsü vardır bir 'arşın anı sâfi altın sırma ile ba'zı ayet-i kerime ve ba'zı tarih yazılı kavâşık tâ'bîr olunur dairen madâr yazılmışdır ve rükn-i 'arâkîden rükn-i Şam'a değin yirmi arşındır ve rükn-i Şâmîden rükn-i Yemâne değin yirmi iki arşındır ve rükn-i Yemâniden Hacerü'l-esvede yirmi arşındır ve Hacerü'l-esvedden rükn-i 'Arafat yirmi iki arşındır ve tavâf olunan yer döşemeli mermerdir ve sekiz yüz altmış iki arşındır ve ol mahallin çevresinde tunçdan miller vardır cümlesi otuz üç mildir bunların ikisi mermerdir ve cümle kandiller iki yüz yirmi dört kandildir Ramazân-ı Şerîf'de tamam bin kandil yanar ve dâhi Hânefi makâmı altun oluk mukabilindedir ve makâm-ı Mâlik rükn-i Şam ile rükn-i Yemani mukabilindedir ve makâm-ı Hanbeli Hacerü'l-Esved mukabilindedir makâm-ı Şâfi'î İbrahim Aleyhisselâmdır ki Beyt-i Şerîf kapısı mukabiline düşer ve iki kapı vardır birisi Ferrâşin-i şam'dan koyduğu yerdir ve birisine Kubbe-i 'Abbas derler içinde havuz vardır Hazret-i Resûl-i Ekrem sallallâhu Te'âlâ aleyhi vesellem zamanı Şerîflerinde Hazret-i 'Abbas radyallâh zemzem-i Şerîfden doldurup ve içerler imiş ve görürler imiş [35a] Anın için kubbe-i 'Abbâs derler ve dahî Beyt-i Şerîf'in içinde üç direk vardır ağaçdan ve ne ağacı olduğu ma'lûm değildir üzerleri sırma işleme kırmızı çuhadır 'ulemâ-i Mekke'den ba'zıları rivâyet ederler ki cennetten çıkmadır birinin ismi Hannân ve diğeri Mennân ve diğeri Deyyân dierler deyu mesmû'-ı çâkerî ve dahî Beyt-i Şerîf'in kapısı sâfi gümüşdür ve yüksekdir kapu önüne karîb sağ cânîbde bir çukur vardır beş zirâ' mikdârı tûli üç zirâ' mikdârı 'arzi vardır ancak içinde beşer âdem namâz kılabilür diye

dîvârında bir yassı daş vardır onu bularlar ve bir yazulu mermer taş dahî vardır Hazret-i İbrahim ‘Aleyhisselâm Beyt-i Şerîfi bina ederken o çukurda çamur ederler imiş Rasulullâh sallallâhû Te’âlâ ‘aleyhi ve sellem Hazretlerinin zaman-ı Şerîflerinde Cebrail ‘Aleyhisselâm gelüb çukurda imâmet eylemiş şimdi makâmı Cibrîl derler duâ kabûl olacak bir mahal-i mübarekdir ve dahî makâm-ı İbrahim ‘Aleyhisselâmın bir taşı vardır tunçdan kafes içinde gümüşden kilit ve halkaları vardır Hazreti İbrahim ‘Aleyhisselâm Beyt-i Şerîfi binâ ederlerken ol daş üzerine çıkub Beyt-i Şerîfi binâ ederler imiş kaçan divâr yüksek ol daş bile kalkar imiş daşı yerine koyub gine ol mübârek taş yere iner imiş **[35b]** Bu minval üzere binâ tamam etmişdir ve ba’dehû Hazret-i İbrahim ‘Aleyhisselâm ol taş üzerine çıkub Allahu Te’âlânın emriyle münâdi gibi yukarı tâ cebel-i Ebû Kubey’s’e beraber olmuştur ve Hazreti İbrahim Aleyhisselâm didi Yâ Rabbi Ka’beyi yaptım tamam itdim diye nidâ itdi Hakk Sübhânehu ve Te’âlâ celle şânuhû buyurur ki Yâ İbrahim sen çağır ben kullarıma gelüb ziyâret itsünler didi Hazret-i İbrahim ‘aleyhi’s-selâm eytdi kimi çağırayım bu dağ içinde benim avazımı kim işidir didi Hakk Sübhânehu ve Te’âlâ buyurur ki Yâ İbrâhim sen çağır kullarıma işitdiririrm didi ondan sonra sadâ ile çağırdı her kişinin kim ruhi çağırıldığı işidüb lebbeyk didi ziyâret-i Beyt-i Şerîf ol kimesneye nasîb ola ve ol kimesnenin kim rûhi işidüb lebbeyk dimedi ne kadar kim cehd eylese Ka’be-i Mükerreremeye giderüm diye ah vâh edüb taleb ider mahallinde bir şey manî olur ol mübârek makâma gelmez kalur ve ezelden lebbeyk diyen müminler gelip hac ederler zira bu akçe ile olmaz heman bir lütf-ı ilâhîdir Allahu Te’âlâ mümin karındaşlara müyesser eyleye âmîn. Dilegil Kim Ka’be-i Mükerreme içinde on beş yerde duâ müstecâbdır ol Ka’be-i Şerîf içinde ve Hacerül Esvede ve mültezimde ve altın oluk altında ve rûkn-i Şamî’de ve Rûkn-i Yemânî’de ve müstecâba ve makâm-ı İbrahim Aleyhisselâm’da ve zemzem-i Şerîfde ve Safâ ve Merve’de **[36a]** Ve Cebeli ‘Arafat’da ve Müzdelife’de ve Mina’da ve Cemrede dilegilkim Beyt-i Şerîfin çevresinde üç yüz peygamber ‘aleyhimü’s-selâm yaturlar Ka’be-i Mükerreremeynin zahmetine sabredüb vefât etmişlerdir. Ve İsmail ve Şuayb ve Salih peygamberler ‘aleyhimü’s-selâm makâm-ı İbrahim ile zemzem-i Şerîf arasında yaturlar ve Hazreti İsmail salâvâtullah vâlideşi Hacer anamız ile taht-ı Müberra anda mübârek kalıbları yeşil mermer olduğu yerde gelmiştir rivâyeti vardır. Ol ecelden duâ müstecâb olduğuna sebep ya’ni Hacer İsmail demekdir ve Hazreti İsmail Aleyhisselâmın mübârek ayağı ucunda ve mübârek başı ucunda yeşil taş ile işâret vardır. Görene ma’lûm olur ve yer dahî minber-i Şerîf Hanefî makâmı ile İbrahim makâmının mâbeynde sâfi mermerden yapıldır İbrahim makâma gâyet karibdir ve kubbesi kablama gümüşdür. Sultan Ahmed-i evvel Hazretleri teberrüken minber-i şerîf üzerine irsâl buyurmuşlar ve dahî Hacerü’l-esved’den Safâ kapısı iki yüz arşındır ve Safâ’dan evvelki mile yüz kırk iki arşındır ve iki milin arası yüz on iki arşındır el-hâsıl Safâ’dan Merve mecmû’ı yedi yüz altmış arşındır ve Ka’be-i Mükerreme’den ‘Ömer’e bir fersâh yerdir ve Cebel-i Nûr bir fersâh yerdir ve Cebel-i Sevr bir fersâh yerdir ve her kim Ka’be-i Mükerreme’ye sıdıkla nazâr etse gözünün nurunu artırır. **[36b]** Sultânü’l-enbiyâ sallallâhû ‘aleyhi ve sellem buyururki her kim Mekke’de bir vakit namâzı cemâ’atle kılsa yüz bin yetmiş yedi yıl dokuz ay yirmi gün mikdârı namâza geçer ve Medine-i Münevvere’de kılsa beş yüze geçer ve evinde kılsa bir yerine geçer diyü buyurdıklarını ‘ulemâ Mekke’den Şâfi’î imâmı Salih Efendi’den mesmû’-ı hakîr olmuşdur. Ve hazret-i Rasûl-i ekrem Muhammedü’l-Mustafa sallallâhu Te’âlâ‘aleyhi vesellem buyurmuşlar ki Hakk sübhânehû ve Te’âlânın on

beş yerde evi vardır. Yedisi gökte ve yedisi yerdedir. Bu evlerin avlusu Beytü'l-ma'mûrdur ve her evin bunun gibi haremi vardır birbirinin üstünde ve her evin ademisi vardır kıyâmete değin tâ'at ve 'ibadet eylediklerini a'lem-i 'ulemâ-i Mekke'den mesmû' olunmuştur. Ve Ka'be-i mükerrerme'nin şehrinde olan ziyâretler evvelâ mevlidü'n-nebi 'aleyhisselâm ve mevlid-i Fâtımâtü'z-Zehrâ radiyallâhü 'anhâ ve mevlid-i Ebûbekir sıddîk radiyallahü 'anh ve mevlid-i 'Ömer İbnü'l-Hattâb radiyallâhü 'anh ve mevlid 'Ali el-mürtezâ radiyallâhü 'anh ve Hacer-i mütekellim ve Hacer-i müttekâ ve müdde'â ve mu'allâ ve mu'allâda makâm-ı Hatîce-i Kübra radiyallâhü 'anhâ ve sâ'ir ashâb-ı kirâm radiyallâhü 'aleyhim ecma'in ve evliyâ-i kirâm ve 'ale'l-kârî rahmetullâh ve gayruhû bunları ziyâret edüb duâ edeler zirâ mu'allâda yoktur. Ashâblar ve enbiyâlar ve evliyâlar medfûnlarmış. Ve Mina'da Hazret-i İsmail 'aleyhi's-selâmın kurban edilen yeri ve Mescidü'l-Hasan'ı ziyâret ederler. Hazret-i [37a] Rasûlullâh sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem anda çadır kurub oturmuşlar ve Ka'be-i mükerrerme on bir kere binâ olmuşdur evvel melâikeler ikinci Hazret-i Âdem 'aleyhi's-selâm üçüncü âdem oğludur dördüncü hazret-i İbrahim 'aleyhi's-selâm beşinci 'Amâlika kavmi altıncı Cerhim kabilesi yedinci Kayser sekizinci Kureyş kabîlesi dokuzuncu İbn-i Zebîr onuncu Haccâc-ı Zalim on birinci Âl-i Osman'dan Sultan Ahmed-i evvel binâsıdır ve Beyt-i Şerîf senede sekiz kere küşâd olunur ibtidâsını Muharremü'l-Harâm'ın onuncu günü ikinci Rebi'ü'l-evvelin on ikinci günü mevlidü'n-nebîdir açılır ve yığirmisinde gasl olunur üçüncü Receb-i Şerîfin evvel cum'asında ve yığirmi yedinci gününde dördüncü Şa'ban-ı Şerîfin on beşinci günüdür ve Ramazân-ı Şerîf'in ibtidâsı cum'a gününde ve ahîr son cum'asında ve Zi'l-ka'denin on beşinde ve yığirmisinde gasl olunur ve yığirmi beşinde Beytü'l-harâmı ihrâm korlar ve Zi'l-hiccenin bayram günü sabâhı açılır kisvesi için Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ Hazretleri kusur ve kûsüratımızı 'afv eyleye işbu hakîr-i pür taksîr her ne kadar sehv ve hatâ eyledim ise de kırâ'at eyleyen ihvân ya sakâya ferah-nâk olub mahal-i mübarekelerin ziyâretine müştâk olub ... eylemeleri niyet-i hâlîsânemdir. [37b] Medine-i Münevvere nevverallâhu Te'âlâ ilâ şefâ'ati Muhammedü'l-Mustafa Sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin vasf-ı sa'âdetlerini ve Harem-i Şerîfin erkân ve resimlerini ve sâ'ir mahallerini mücâveretle bir sene-i kâmile ikâmet üzere olan Der-Sa'âdet'de Koca Mustafa Paşa Câmî-i Şerîfinde zâkîr başı Şikârî-zâde Hacı Efendi Hazretleri mahsûs risâle te'lîf buyurdıklarından 'abd-i hakîr ol zât-ı şerîfin te'lîfine nazîre etmeye cesâret edemeyüb ba'de ba'id kırâ'at eden zât-ı ihvân 'abd-i hakîrin elinden geldiği kadar Mekke-i Mükerrerme Şerefallâhu Te'âlâda olan evsâfî tahrîr edüb Medine-i Münevvere'nin evsâfî Şeyh-i mûmâ-ileyhimin te'lîfinden ma'lûm olur.

[38a]

[38b] Edâ-yı Hacc-ı şerîfden sonra Mekke-i Mükerrerme'den Şam-ı Şerîf'e 'avdetimizde Cezzâr Paşa Mîri'l- Hâcc olub vekîl eylediği Hacı Süleyman Paşa ve surre emîni İznikli Osman Bey olub hâtır ile Şeyh Mahmûd'dan 'avdetimiz. Fî 24 Z (Zilhice) 1218.

Su çok güzel Kureyde	gâyet	Su çok Hulays	Su çok Asfan	Su çok Mekke-i Mükerrerme'den Vâdî-i Fâtıma
sâ'at sekiz.		sâ'at sekiz.	sâ'at on beş.	sâ'at sekiz.
Su güzel Cüdeyde		Su güzel Huneyn	Su yok Feymun ovası	Oturak mahalli su acı Râbi'
sâ'at on iki.		sâ'at on dört	sâ'at on altı	sâ'at on altı
Su var		'Ayn-ı Zerkâ Suyu	Su yok	Su iyi değil

Pir Nasuh nâm-ı diğer Osmanoğlu Kapısı sâ'at on yedi	Oturak mahalli Medine-i Münevvere sâ'at on dört	Kuyud-ı Şühedâ sâ'at on iki	Zemzem kuyusu sâ'at dokuz
Su güzel Vâlîde Kapısı sâ'at on sekiz	Su iyi değil oturak mahalli Hediye işlemesi sâ'at on sekiz	Su gâyet güzel Kahuleteyn sâ'at on	Su iyi değil Dârü'l-Hicre nâm-ı diğer Pirinç odası sâ'at yirmi iki
Su güzel Oturak Mahalli Meydan-ı Salih sâ'at altı Köyün yakası bu mahaldedir	Su çok Turunç ve Limon çokdur sâ'at altı	Su güzel Pir Ganem sâ'at on altı	

[39a]

Su iyi değil Bereketü'l- mu'azzam sâ'at on dört	Su acı Cebel Kal'a sı sâ'at on dokuz	Oturak mahalli su elverir miri'l-hâcc çukadârı buradan Âsîâne'ye çıkar sâ'at yirmi üç	Su iyi Kazık Tutmaz nâm-ı diğer Peygamber eşmesi sâ'at yirmi dört
Su yok 'Anize sâ'at sekiz	Su güzel oturak mahalli güzel nar çıkar Figan sâ'at on altı	Su acı Atiyye sâ'at on dört	Su yok Müdevre nâm-ı diğer Çoğuman sâ'at sekiz
Su az Hassâ nâm-ı diğer Tabut Kurusu sâ'at on altı	Su yok Katran Kal'ası sâ'at on dört	Su yok Balka sâ'at on üç	Su gâyet latîf Zerre gibi hayrân ider sâ'at on dört
Su yok Sağrak sâ'at on	Su gâyet güzel Müzeyreb sâ'at on dört	Cennet-i Şam Şam-ı Şerîf sâ'at yirmi dört	

Şam-ı Şerîf'e duhûlüm**Fi 19 Safer 1219****[39b]**

Şam-ı Şerîf'den Kusayr sâ'at üç	Kudiğa sâ'at altı	Tebük sâ'at sekiz	İki kapılı sâ'at dokuz
Hamisa sâ'at altı	Oturak Hama sâ'at on	Mırık Kal'a sı sâ'at on iki	Şu'ûd sâ'at on bir
Zinbâkiye sâ'at altı	Antakya Oturak sâ'at on	Yılan sâ'at on	Payas sâ'at dokuz
Yurnas köprüsü sâ'at altı	Misis sâ'at dokuz	Adana oturak sâ'at altı	Cafid Hanı sâ'at dokuz
Yayla sâ'at dokuz	Çifte Han sâ'at yedi	Ulukışla sâ'at yedi	Oturak Ereğli sâ'at dokuz
Karapınar sâ'at dokuz	İsmil Ovası sâ'at dokuz	Konya sâ'at dokuz	Ladik sâ'at dokuz
İlgin sâ'at dokuz	Akşehir sâ'at dokuz	İshaklı sâ'at beş	Bolvadin sâ'at altı

[40a]

Bayat	Hüsrev Paşa Hanı	Seydi Gazî	Oturak Eskişehir
-------	------------------	------------	------------------

sâ'at yedi	sâ'at altı	sâ'at dokuz	sâ'at dokuz
Söğüt	Lefke	İznik	Kız Derbendi
sâ'at dokuz	sâ'at on iki	sâ'at altı	sâ'at altı
Hersek	Kekbüze	Kartal	Üsküdar
sâ'at beş	sâ'at beş	sâ'at beş	sâ'at dokuz

Mekke-i Mükerrreme Yekün 312+472=784

Vusûl-ı Asitâne-i Sa'âdet fî 12 Cemaziyye'l-evvel sene 1219.

SONUÇ

Berlin Devlet kütüphanesinden temin ettiğimiz ve Hs. Or. Oct. 851 numarada kayıtlı olan El-Hacc İbrahim Edhem'e ait yazma eser, 18. Yüzyıl Osmanlı tarihi araştırmacıları için birinci elden kaynak niteliğindedir. İki kısımdan oluşan ancak bizim ele aldığımız birinci kısımda özellikle Napolyon'un şahsına ve Mısır Seferi'ne ait yapılan değerlendirmeler, düşünülen kayıtlar dikkate değerdir. Yazma eserden hareketle denilebilir ki; müellif Napolyon Bonapart hakkında olumsuz düşüncelere sahiptir. O, Bonapart'ın şahsi hırsının bir sonucu olarak Mısır'ı istilaya çalıştığını düşünür. Nitekim Fransa'da etkili isim olmak için mücadelesini sürdüren Bonapart, dönemin şartlarının kendisine sunduğu her türlü fırsatı değerlendirme çabasında olmuştur. Yazar Napolyon'un Mısır Seferini de bu çerçevede değerlendirmiş ve Bonapart'ın İtalya seferindeki başarısının verdiği güvenle Osmanlı hakkındaki olumsuz düşüncelerini fiiliyata geçirmeye başladığını kaydetmiştir.

El-Hâc İbrahim Edhem, Napolyon'un Mısır'ı işgalini sinsice yapılan bir hareket olarak görmüştür. Zira müellife göre Napolyon, Mısır halkının işgal karşısında tepkisiz kalmasını sağlamak için, padişahın izniyle Mısır'a geldiğini ve Osmanlı'ya hizmet için yanlarında bulunduğu yalanını söylemiştir. Fakat yazma esere göre, Bonapart, Mısır seferinin istediği gibi gitmediğini görünce ve Fransa'nın iç siyasetindeki gelişmelerin de etkisiyle yerine Kleber'i bırakarak işgal etmek için geldiği ülkeden bir kaçak gibi çıkmış ve Fransa'ya dönmüştür. Mısır'da kalan Kleber ile Osmanlı ordusu arasında mücadeleler yaşanmış, İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı ordusundaki Nizam-ı Cedid askerlerine verdikleri destekle Fransızlar mağlup edilmişti.

Müellife göre Mısır meselesi Avrupa devletlerinin müdahalesiyle bölgesel sorun olmaktan çıkmıştı. İşgal hareketi Akdeniz sorunu olarak görülmüş Osmanlı, İngiltere ve Rusya ittifak yapmıştı. Kleber bu ittifak karşısında Mısır'ı teslim etmek durumunda kalmıştı. Fransa'nın başarısız olduğu Mısır Seferi Osmanlı, İngiltere ve Rusya gibi devletlerin Akdeniz'deki politikalarını değiştirmişti. Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı işgalden kurtarmasının ardından müellif, Hac farızasını yerine getirmek için Haremeyn bölgesine gitmiştir. Burada Hac zamanı hacıların yol güzergâhından, karşılanmasından, Kabe'yi tavaf etmekten, Arafat'tan, Müzdelife'den ibadet yapılan kutsal mekanlardan ve ibadetlerden kayıtlar tutarak bilgi vermiştir. Mekke'deki ilginç yerel adetlerden de bahsetmiştir.

Eserin benzer eserlerden farklı yönü sade bir anlatımla ve zengin bilgilerle donatılmış olmasıdır. Yazar Mısır'ın Fransa tarafından işgalini İslam beldelerine yapılan bir istila olarak

görmüş ve bu istilayı ekonomik amaçlı bir sömürge hareketi olarak değil haçlı zihniyetinin tezahürü olarak kabul etmiştir.

18. Yüzyılın sonu itibariyle Osmanlı-Fransa arasındaki temel sorun Napolyon'un Mısır'ı işgali olmuştur. Bu çalışmaya konu olan eser, 18. Yüzyıl sonlarında Fransızları Mısır'dan çıkarma çalışmalarını o günün diliyle anlatan kaynaklardandır. Çalışmamız Mısır'ın Fransa tarafından işgal edilmesi meselesinin aydınlatılmasına katkı sunmuştur.

KAYNAKÇA

Elyazması Eser

Binbaşzâde El-Hâc İbrahim Edhem, 18. Yüzyıl Osmanlı Tarihine Bir Kaynak Olarak El-Hâc İbrahim Edhem'in Tarihçesi (1799-1803)

Araştırma Eserleri

Ahmet Cevdet Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. II, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.

Akşin, Sina, “ *III. Selim'in Saltanatı (1789-1807)*”, *Türkiye Tarihi*, C. III, Cem Yayınevi, İstanbul 2009.

Flemming Barbara, *El- Hâc İbrahim Edhem*, Türkische Handschrigten, C. XIII, Wiesbadan, 1968, s.158.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.

Palmer, Alan, *Osmanlı İmparatorluğu Son Üçyüz Yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi*, (Çev. Belkıs Ç. Dişbudak), İstanbul 1994.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı yayınları, İstanbul 2010.

SOYSAL, İsmail, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

LÜGATÇE

A		Âsmân	:	Gökyüzü	
An	:	Dan	Âşûb	:	Kargaşa
Al-el-gafle	:	Dalgınlığa getirerek	Avn	:	Yardım
Âmâl	:	Emeller	Ahkâr	:	En hakir, pek âciz
Ârâm	:	Dinlenme/Yerleşme	B		
Aklam	:	Devlet daireleri	Bilad	:	Beldeler
Azîmet	:	Gitme/Yola	Bilâ	:	Sız-siz manasında
Âhiz	:	Alan	Baîd	:	Uzak
Âyende	:	Gelen/Geçici	Bedidar	:	Meydanda
Ağnâ	:	En zengin	Behâ	:	Değer/Kıymet
Ağniyâ	:	Zenginler	Bîkâr	:	İşsiz
Âsâyiş	:	Güvenlik /Huzur	Bâ'de	:	Sonra
Aklâm	:	Kalemler	Biryân	:	Yaralı, yanık.
Akke	:	Yer	Balade	:	Galip/ Eli üstün.
Âm	:	Sene/Yıl.	Berş	:	Arzu/ Gönül isteği.
Â'dâ	:	Düşmanlar.	Büyût	:	Evler
Aleyh	:	Karşı.	C-Ç		
Ahza	:	Çok alçak/ Menfur	Cenan/cenân	:	Gönül/Ruh
A'dâ	:	Düşmanlar	Ceng	:	Harp/Savaş
Arîş	:	Samandan yapılan ev	Cidâl	:	Sözle mücadele
Ahdi	:	Ahde âid	Celb	:	Kendine çekme
Avatîf	:	Atıfetler. / ediyeler.	Cibâl	:	Dağlar
Asâr	:	Vazifeler	Cani	:	Taraf

Cevârî	:	Halayıklar	Esam	:	Günah için olan cezâ
Celb	:	Çekme	Esvak	:	Çarşılar. Pazarlar.
Cinân	:	Cennetler	Erzân	:	Layık
Cizye	:	Müslüman olmayan teb'a-dan alınan vergi	Efzûn	:	Fazla
Cay-gir	:	Yerleşen, yer tutan	Ekâlim	:	Büyük toprak parçaları
D			F		
Dest	:	El	Ferdâ	:	Yarın
Derkâr	:	Malum/Aşikare olan	Fârîğ	:	Boş/Huzurlu/Rahat
Derkâr	:	İç yüz.	Ferde	:	Gücekdenk / Bir ferde ipek
Dirîğ	:	Esirgeme/Esirgemek	Fîmâ Ba'd	:	Bundan böyle.
Darb	:	Vuruş/Dövme	Fevc	:	Grup
Dâi	:	Dua eden			
Da'b	:	Şan ve şeref.	G-Ğ		
Dimyat	:	Mısır'da bir iskeledir.	Gâfî	:	Pahalı/Kıymetli
De's	:	Eşit/ Müsavi/Benzer	Garîb	:	Yakın
E			Garât	:	Düşman toprakına yağma için olunan hücum.
Esnâ	:	Sıra/An	Gâret	:	Güzel ses
Eyyam	:	Günler	Güzide	:	Seçilmiş./ İntihab edilmiş.
Erzel	:	En rezil	Galal	:	Zahireler. Mahsuller.
Endaht	:	Silah boşaltmak	H		
Ekdem	:	Kadîm/Daha eski	Huddâm	:	Hizmetçi
Eksa	:	Üstüste giyinen.			

Hezâr	:	Bin	Haksârî	:	Perişanlık/ Düşkünlük.
Hümâyün	:	Padişaha ait/Mübarek	Hezâr	:	Bin
Hiyem	:	Çadırlar	Hemvâre	:	Daima
Hüval	:	Kundura kalıbının yukarı kısmını genişletmek için kullanılan takoz.	Na Hemvâr	:	Uymayan.
Hasebiyle	:	Dolayı/-den ötürü	Hemrah	:	Yoldaş/Yol arkadaşı
Hatar	:	Tehlike	Hirâs	:	Korku
Husser	:	Cübbesi ve zırhı olmayanlar.	Hiyan	:	Zaman/Devre
Hikmet	:	Sebeb/Bilgelik	Hevr	:	Birisini itham etmek.
Hayme	:	Çadır	Hâhiş	:	İstek/Rica
Havale	:	İsmarlama	Hâsiren	:	Ziyana uğrayarak.
Hubûr	:	Sevinç/Surur	I-İ	:	
Hâkesâr	:	Zelil/Hakîr	İşa'at	:	Haber Yaymalar
Hemevâr	:	Müstevi/Uygun	İrkaben	:	Bindirerek/İrkâb
Hurûc	:	Çıkış/Çıkma	İtâle	:	Uzatma
Hamîr	:	Eşekler/Himarlar	İhtiyâl	:	Hile yapma
Hafî	:	Gizli. Açıkta olmayan.	İ'tâ	:	Verme/ Ödeme
Heyd	:	Zahmetli olmak	İstihsân	:	Güzel bulma
Hamîs	:	Beşinci/Hamis günü	İntifâ'	:	Yararlanma
Hadde	:	Erimiş madeni döküp tel yapmağa mahsus delikli maden levha.	İdbâr	:	Talihsizlik
			İhzâr	:	Çağırma.
			İstihsâl	:	Hasıl etmek
			İhtimâm	:	Özenmek.
			İhdâs	:	Yeniden yapmak

İhras	:	Dilsiz olmak	İntizâr	:	Gözlemek.
İtmâm	:	Tamamlamak	İnân	:	Dizgin
İkmâl	:	Tamamlama	Iyâl	:	Hanım/Eş
İntihâ	:	Nihayet bulma.	İzâfe	:	Ekleme
İktisâb	:	Kazanma/Edinme	İstimâ	:	Ziyaretine gitmek.
İlbâs	:	Giydirme	İstishâb	:	Yanına alma.
İrsâl	:	Gönderme	İstirca	:	Yalvarma/ Dileme.
İrcâ	:	Geri döndürme	Îde	:	Bayram
İsdâr	:	Sudur ettirme/Çıkarma.	İstid'â	:	Dilekçe
İsâl	:	Vusul buldurma	K		
İnsiraf	:	Çekilip gitme/Çekilme.	Kevneyn	:	İki Alem (Dünya ve Ahiret)
İftihâm	:	Anlama/Fehmetme.	Kılâ'	:	Kaleler
İş'âr	:	Yazı ile haber vermek.	Kesret	:	Çokluk
İstiğlâl	:	(Galle. den) Kirası veya mahsulü borca mukabil verilmek üzere bir mülkün rehine verilmesi.	Kıt'a	:	Parça
İzhâr	:	Gösterme	Kâideten	:	Kural olarak
İâne	:	Yardım	Kemer	:	Bel
İbkâ	:	Devamlılık kazandırma	Karar	:	Durma.
İklîm	:	Ülke/Yer	Kettab	:	Katipler
İyad	:	Kuvvetlendirme.	Kuful	:	Seferden dönme.
İbtidâr	:	Başlama/Girişme	Kâdir	:	Güçlü
İyab	:	Avdet eylemek.	Keşîde	:	Yazılmış/Çekilmiş
			Küzaz	:	Sinir gerilmesi.

Kâmyâb	:	Mutlu	Müreccah	:	Tercih Sebebi
Kıtar	:	Deve katarı	Mel'anet	:	Lanete sebeb olan.
Keştî	:	Gemi	Müyâdât	:	Elden Ele Verme
Küşad	:	Açma/Açılma	Mezbûr	:	Anılan/Belirtilen
Kalb	:	Değiştirmek	Mûmâileyh	:	Anılan/Adı geçen
Kurret	:	Nur/Sevinç/Aydınlık	Müfarakat	:	Ayrılık/Ayrılmak
Kırât	:	Dirhemin onaltıda birini ifade eden eski bir ağırlık ölçüsü.	Mürûr	:	Geçme
Kemter	:	Aciz. Fakir. İtibarsız	Mülaki	:	Buluşan
L			Misaliyye	:	Misale dair
Licâm	:	Gem	Mümiye	:	İşaret eden/işaret edici
Levazımat	:	Lüzumlu maddeler.	Mezkûr	:	Zikredilen.
Lengür	:	Lengür	Müsellim	:	Teslim eden
Levs	:	Pislik/Murdar/Kir	Mutasarrıf	:	Sancak Beyi
Lâbüd	:	Gerekli	Meşakkat	:	Sıkıntı
Leylen	:	Geceleyin/Gece vakti	Mülâkat	:	Kavuşma.
M			Mütesellim	:	Vergi tahsildarı.
Mukaddem	:	Önce	Mübâşeret	:	Bir işe başlamak.
Mezâhib	:	Mezhepler	Müste'cel	:	Belirli bir vakte kadar geciktirilen.
Ma'rifet	:	Bilme/Ustalık/Beceri	Maslahat	:	İş/Mes'ele/Sulh yolu
Meşâyh	:	Şeyhler	Maham	:	Makam/Rütbe
Mâkule	:	Kategori	Miknet	:	Güç/Kuvvet/Kudret
			Makderat	:	Güç/Kuvvet/Kudret

Müvazebet :	Bir işle uğraşma.	Mukavvede :	Kuvvet veren
Matlub :	İstenilen/Aranan	Müsâleha :	Barışma/Uzlaşma
Münhezim :	Bozguna uğramış.	Müktezî :	İktiza eden
Makhûr :	Kahrolmuş/Yenilmiş	Muvaddi :	Madde
Müzaheret :	Destek/Yardım	Müştemil :	Saran/Kavrayan
Mezâhir :	Şereflemeler.	Müteammid :	Bir işi isteyerek yapan
Merkûme :	Yazılmış/Adı geçmiş	Mu'temir :	Kasdedici/Ziyaret eden
Muvahhidîn :	Allam birliğine inanan	Müferrah :	Ferahlanmış.
Müstevcib :	Lâyık/Müstehak	Mukaddim :	Cür'etli çeri kimse.
Mülâhaza :	Dikkatle bakma.	Muzmır :	Meydana çıkarmayan
Miyân :	Orta/Bel/Ara	Matred :	Irak eden/Uzaklaştıran.
Mübaderet :	Mübaderet	Mukatele :	Birbirini vurmak.
Mukaddemâ :	Önceden	Mecruh :	Yaralı
Müteveffi :	Başaran/Muvaffak olan	Mübaşeret :	Bir işe girişmek.
Müstahdim :	Hizmette kullanan.	Münâdi :	Nidâ eden/Müezzin.
Müserret :	Sevinç	Mihen :	Sıkıntılar.
Murahhas :	Delege	Muharriri :	Yazar
Mükâleme :	Konuşma, müzakere.	Muharrer :	Yazılı
Mâ'siyet :	Günah, isyan.	Mugayir :	Aykırı/Zıt/Başka türlü
Mülâbis :	Münasebet kuran.	Müstetab :	İyi/Güzel
Müste'min :	Canının bağışlanması.	Mecruh :	Yaralı
Mâde :	Dişi	Mansıb :	Devlet
Mübâdele :	Değiş/Tokuş		memuriyetindeki makam

Me'zunen	:	İzin alarak	Müteberrik	:	Mübarek sayılan.
Mübâdere	:	Bir işe hemen girişme.	Müzeyyen	:	Süslü/Ziynetli
Mehamm	:	Mühim şeyler.	Muaccel	:	Peşin/Acele edilmiş
Mâadâ	:	Dışında/den-başka	Mahlul	:	Çözülmüş/Dağılmış.
Mürd	:	Ölmüş/Ölü	Mutazarrır	:	Zarar gören
Merfû	:	Yükseltilmiş	Mesâha	:	Ölçüm
Mersum	:	Adı ve bahsi geçmiş.	Matruk	:	Gevşek, uyuşuk adam.
Mevfur	:	Tam olan şey.	Müctemi'	:	Toplamış
Makderet	:	Kuvvet/ Kudret.	Mamûr	:	İmar edilmiş
Mersum	:	Adı ve bahsi geçmiş.	Mütekellim	:	Söyleyen
Mülûkâne	:	Padişahlara yakışır bir surette.	Ma'lat	:	Ululuk/ Şeref
Meazir	:	Perdeler.			
			N		
Müdani	:	Yakın/Eş/Benzer	Nâm	:	Ad/Adında
Mülâkî	:	Buluşan.	Nüzul	:	İnme
Müstevli	:	İstilâ eden ele geçiren.	Nezâfet	:	Temizlik
Mesmû	:	Dinlenen. / İşitilen.	Nişîn	:	Oturan
Mülâkî	:	Buluşan	Nâşî	:	İleri gelen.
Mebânî	:	Temeller / Yapılar	Nısf	:	Yarı/Yarım
Mesarr	:	Sevinçler/Meserretler.	Nevş	:	Bir şeyi el uzatıp almak ve istemek.
Megâzî	:	Harp tarihi/Gazâlara.	Nümun	:	Gösteren/Benzer.
Mürûr	:	Geçmek, gitmek.	Nasb	:	Dikme/Bir rütbe alma
Mu'îl	:	Evlâd ü iyâ, yâni çoluk çocuğu çok olan kimse			

Ne'z	:	Sökme / Koparma	Seyyid	:	Efendi/Başkan
Nisvân	:	Kadınlar	Sezâ	:	Layık/Yaraşır
Nâil	:	Muradına eren	Sâlik	:	Tarikat Mensubu
			Sevâhil	:	Kıyılar
P			Sûikasd	:	Suikast/ Cana kıyma
Pîşgâhî	:	Pîşgâhî	Sademat	:	Çarpmalar
Pûşîde	:	Örtülü/GİZli	İtibâr	:	Dikkate almak
			Serhad	:	Sınır
R			Se	:	Üç
Ravza	:	Bahçe	Semir	:	Arkadaş/Refik
Riyaz	:	Bahçe	Serî	:	Hızlı
Rahi	:	Yola ait/Yolla alakalı	Sâye	:	Gölge
Rud	:	Yavaş yürümek	Sa'y	:	Çalışma
Rub'	:	Çeyrek	Sena	:	Övgü/Sena etmek
Rabt	:	Bağlamak/Bitiştirmek.	Sütûde	:	Övülmüş
Ric'at	:	Geri dönüş	Sakil	:	Ağır/Hoş olmayan
Rikâb	:	Üzengi	Sarf	:	Harcama
Ref'i	:	Kaldırılması	Saire	:	Başkaları/Diğerleri
Runümâ	:	Yüzünü gösteren	Seyf	:	Kılıç
Ruhanî	:	Ruha ait.	Ser	:	Baş/Başkan
Riyaset	:	Reislik.	Semûr	:	Kürkü makbul hayvan
Ra'd	:	Gökgürültüsü	Sadr	:	Baş/Baş köşe
S			Serkerde	:	Lider/Baş/Ele başı

Sefâyin	:	Gemiler	Tevâtur	:	Yaygın söylenti
Sevâd	:	Yazma	Tenkîl	:	Uzaklaştırma.
Sikaye	:	İçme suyunun toplanması için yapılan yer.	Takvîs	:	Kavislendirme.
Sebkat	:	Geçme	Tatayyüb	:	Güzel koku sürünme
Sâid	:	Yol/Tarik	Tevfiz	:	İhale etme
Sehm	:	Pay	Tasallut	:	Musallat olma
Savl	:	Saldırma, atılma	Tahfîs	:	Kurtarma
Ş			Tınab	:	İp
Şinâs	:	Tanıyan/Bilen/Sayan	Takıyyi	:	Takıyyi
Şuarâ	:	Şairler	Tehiyye	:	Hazırlama
Şürû	:	Başlama	Takarrüb	:	Yaklaşma.
Şecaât	:	Yiğitlik/Yüreklik	Tahrir	:	Yazma/Yazılma.
Şimşir	:	Kılıç	Tezkere	:	Pusula/ İzin belgesi.
T			Tevkîf	:	Alı koyma/Tutma.
Tarîk	:	Yol /Yöntem/Tarikat	Tahrirât	:	Tahrirler/Yazı.
Tevzî	:	Dağıtım	Tahrîr	:	Yazı/Yazı yazmak
Taksîm	:	Bölme	Tevkîf	:	Durdurma/ Kapatma.
Tesyar	:	Gönderme/Gönderilme	Teshîr	:	Zapt ve istila etme.
Tebyîn	:	Açıklığa kavuşturma.	Takrîb	:	Yanaştırma
Tahmîr	:	Mayalandırma	Tasfiye	:	Saf kılma.
Tulû	:	Doğuş	Tedhîr	:	Temizleme.
Teshîr	:	Ele geçirme	Tahsîl	:	Ele geçirme.
			Tezyîn	:	Zinetlendirme

Tayerân	:	Uçuş/Uçma	Teşeyyüd	:	Yükseltme.
Tebşîr	:	Müjdeleme	Takviyet	:	Kuvvetlendirme
Taharrî	:	Arama/Araştırma.	Ta'yir	:	Kabahati yüze vurmak
Tesyir	:	Gönderme.	U-Ü		
Temhîr	:	Mühürleme.	Ulûm	:	İlimler
Tahmîlen	:	Yüklemek/Taşıtmak	Ulemâ	:	Bilginler
Tesyir	:	Gönderme/Yollama	Uhde	:	Sorumluluk
Tûb	:	Kremet/Tuğla	Uryân	:	Çıplak
Telhîs	:	Kısaltma/Özetleme.	Ukalâ	:	Akıl sahipleri
Te'kîd	:	Pekiştirme	Üftan	:	Düşen/Düşerek
Takrîbî	:	İhtimale göre olan.	Usret	:	Güçlük/Sıkıntı/Zorluk
Tebaiyyet	:	Uyrukluk			
Tekâsül	:	Üşengeçlik/Tembellik	V		
Tekvîr	:	Tazim.	Vaz'	:	Koyma
Teksîr	:	Çoğaltmak/ Artırmak	Vârid	:	Gelen/Ulaşan
Tahlîs	:	Kurtarma	Vürûd	:	Giriş/Geliş/Girmek
Tedâbir	:	Tedbirler	Vuzû	:	Nefsini aldatma.
Tefile	:	Gövdesi kokan kadın	Vusul	:	Ulaşma/Gelme/Varma
Tahmîl	:	Yükleme	Vak'a	:	Olup geçen şey/Hadise.
Tayinât	:	Tayinler.	Vâlâ	:	Yüksek/Yüce
Teshir	:	Ele geçirme	Veżâret	:	Veżirlik
Tenabüz	:	Ahitlerini bozmak	Vech	:	Sebeb/Münasebet/İlgi
Tu'me	:	Yem/Yiyecek			

Vesâyâ	:	Vasiyetler	Zamim	:	Ekleme /Artırma
Verraten	:	Açığa vurmak	Zabt	:	Tutma/Ele geçirme.
Velvele	:	Gürültü patırtı	Zarâfet	:	Zariflik
Vesâtet	:	Aracılık	Zir	:	İdaresinde/İdaresi altında
Vükelâ	:	Vekiller	Zarfında	:	İçinde
Vâlâyı	:	Yüksek/Yücelik	Zeru	:	Tutup Götürmek
Y			Zimnen	:	Bu arada
Yesâr	:	Varlık/Servet			
Yed	:	Kudret/Güç			
Yârâ	:	Güç			
Z					
Zamime	:	Ek			

Hs. or. oct. 851

حمد و ثنا اول واجب الوجود معبود باحق واحداً الصمد حمداً
 متعاقب الورد و خالق الارض و سما اولان جناب ذی الجلال و الکبریا
 حضرت نرینه سزادرکه ارواح عالم دن مقدم ازلیه و حدتده نور
 بر نور ایله منور ایلدیک سید کونین صاحب روضه منور
 ریاض الجنان اولان محمداً المصطوی علیه افضل الصلوة حضرت نرینه
 امت و مذاهب اربعه نذک اشرفی نعمان ابن ثابت ابو حنیفه رحمة
 الله مذهبندن بو عبد حقیریک باشی الحاج محمداً غاذا ده الحاج
 ابراهیم ادهم قولنی خلق و قولغه لایق و سزا ایدوب لله الحمد
 و المنه صفر سندن برو ذکر و فکرم تحصیل علوم و معرفت اونلوب
 عن ضمیم القلب علمایه محبت و هربار مشایخ درویشان ایله لطف
 و صحت و خدام حرمین الشریفینه کمال تعظیم و رغبت برله ^{علیه السلام}
 طرفینه سالک اولیبوب بیک اکیوز سنه: هجریه منی ذی الحجه سی

او اسطنده باش محاسبه قلنه مداومت و قوت قلبی تحصیل ایله
 استخدا م کسب لیاقت انمکه جد و جهد و غیر تم اثنا سنده اکثر با
 در علیه یه توار د بدن اهالی حرمین ایله ملاقات واقع اولدوق
 اوئل محل متبرکه نك اوصافی و اهالی نك احوال و افعالی یاد
 و تذکار اولنه رق انلرک اکثریسی علم کتابتده بی بره اولوب
 بترمه در سعادت کوندر دکلی مکاتبتی ایچلرنده فن کتابت
 اشنا اولنره هزار کونا رجا و منت ایله تحریاتدر دکلی
 بسموع حقیرانه اولشیدی بناء علیه جناب رسول الثقلین
 صاحب مقام محمودک تجلیات وحدانیت اولان روح مطهرینه
 عن ضمیم الفواد و الجنان توسل و انتساب ایله دینده زیارتلرله
 بکام و اخرن شفاعت عظمایرینه مظهرتیه نائل مرام اولوق
 ایمنه سببه سنه ده بکدن متجاوز مکاتبت نجر و سقایان
 و معزده جیان ایله اولصوب شرفا و ابصال اولنوب شیخ الفراء
 هندی معرفتیه او مقوله لره توزیع و تقسیم اولدرخی امضا وضعیله
 در سعادت اعاده و تیسیر ابدی بواشتیاق

الفراء
 و
 شیخ

بدرم تحسین و طریقی کتاب کندی طریقلرنیه مزاج اید و کنی تفسیر
 و تبیین ایدوب دعوات خیریه شرح التاثر لمرطرنه اولدی فودن
 بشقه ان شا الله تعالی فریضه حج شریفی ادا ایدرسین دیوبیونلو
 ایدی بونظقلرنیه بناء بعدالوفات اسقاط فریضه حج و ایفاغیا
 مراسم و حج نبت خالصه سیله بالجمله لوازمات راهیه نهیه و
 اعداد واجبا و اصدقا ایله و ذاع و ایکوز طقور سنه سی
 رمضان شریفک اونجی کون مژده جی باشیلر ابله اسکنداردن
 دعا و ثنا ایدرک جناب حجاز مغفرت طرازه عطف زمام اولوب
 کبوزه و ایزتو و لفکه و سکود و اسکی شرر و سید بطلان غازی
 نام محلدی بعدالکذران خسرو باشا خانی تام محله وصولده
 لایسئل عما یفعل وهم یسئلون ما صدقجه مزاجمه بیمار لوق مستوی
 اولوب برخطوه حرکت بجال و رکوب نزوله عدیم الاقدار اولدیندن
 بالضروره اولمخلده توقیف ابله مژده جیاندن مفارقت و انیش
 کون محل مژدوره لایعقل مکث و اقامتدن صکره بر مقبایان
 وجود مع حفت نمایان اولغله ما یوسا و منجی کبرویه عویبت

و در غلبه به ورود مده بعضی سفال برادر خوش کلدک حجاجدن
 مکتوب واری و بعضی طریقی شریفه مصرف جوق اولور
 ضرفه جست ایلدیکز و بعضی کنگلده حج اولماز القمش تیش
 باشند نصکه کتملور دبله رک هر برلوی بر کونه تعریفان
 ایله طعن و تشیع ایلدیلر و بعضاً اهل عرفان اولاذوات تقدیر الی
 بوبله ایمنرا البده بونه ده بر حکمت خفیة و آرد در اجباب و اصداق
 نصیحتلری و در و ننه مضمرا اولان محبت باری و زیارت شفاعتکافی
 مکه مکرم و مدینه منوره ده مجار دیندن زیاده اجر عظیمه نائل
 اوله جفی و زکری سبقت ایدن سفهانک کلاملری انجق کند و قیلدنی
 اظهار ایلدکلرندن ناشی اید و کنی تفریر و حقیره کلی تسلی و پرد کلرین
 عقد کی شق و محبتدن هزار بهزار اشتیاق و نخدم زردار و بومینه
 حصول بزرا اولسنی اوقان خمسه ده جناب باریدن قنی و استمداد
 اوزره ایکن جناب واجب الوجود بر مرتبه مسرورگا و مکرما اوزر
 اولدیم بیت الله الحرامی طواف و زیارت روضه حضرت
 سیدالانام ایله شرفیابا اولدیم زبیره تفصیلاً ذکر هیلت

اول نور انشاالله تعالى **بعد ازین** ایکوزاون درت تاریخچه
 اردوی ہمایون ایلہ مصر سرفربہ عزیمت اولنوب اثنای راہہ مشہورین
 اولان عجایب و غرائباتی و حوارثات و وقوعاتی و مصرکہ کیفیاتی
 و نظاماتی و حج شریفہ عزیمتک سببی و اولقام مبارکہ لک و وصف
 و تعریفی و اهل حرمینک مزاجلدی و اخذ و اعطاری و جدہ و الیسی
 وزیراصف نظیر قلاطون تدبیر ولی نعمتم جنتیمکان فرہ سراسیان محوم
 شریف محمد باشا بسلا اللہ ما برید و مایشا حضرتلربک و ہابی دیکار
 سعورین عبد الغیر نام خارجی ایلہ واقع اولان جنک و جدالدری
 و اول اثنادہ وزیر مشارا الہیک در دولتدارہ عرض و تقدیم بیوردقلری
 تحریفات سنیہ لرنبک عینیلہ صورتلدی و طریق حج شریفک ارکان و رسملدی
 بیان زہن قبیلہ کتری اوزرہ اخوانہ یادکار و رحمتہ وسیلہ اولوق
 اچون قلہ النوب تبرکاً تحریرینہ ایتدار اولنان و قایع ترنبیلہ جمع و
 تبیضہ و بتوفیق اللہ تعالی تکبیل و تمیندہ جملہ سی معلوم اولہ جنی **کلام**
ماخذ فیہ بیک ایکوزاون اوج سنہ سی محرمہ فرانچہ جمہوریہ
 باش قونسلسوسی بنا بود طہ نام سر کردہ نک اوتہ ذیلر وضیعیات

5

محبتك جا يكبر اولان ملعت و خياشتني اجراه مبادت برله مملكتي
 سوا حلي اولان طلون نام محلدن كليو فرا نجه عسكر بني سفينه لره
 ارکابي و بلاد اسلاميه به سوء قصدی اولديغني اعلان و اشاعت
 ايلديکندن على القفله کلوب مصر اسکندريه سني استيلا و بيعه فراه
 حبله ايله بلا جنک و جدال مصر قاهره يخبط و تستخبر و درنده
 اولان بونجه اهل اسلامي يا مال صدمه اعتيال ايلديکندن لشقه
 فتح و ياقه طرفه دخی تسلط ايدوب قدس شريف و شام شريف
 و نابلس و عکا جا بنارنيک عربان و قلا حرنبي دخی کند و طرفدینه
 جلب و ابتاع ايله اولحو البع دخی اطاله دستا حنيال ايلک فکر فاسده
 اولديغني رسيدغ سرحد تواتر اولمقدن ناشی طرف سلطنت سنه دن
 اطراف و سوا حله و جزاير لره محافظه تعيين و اسرا و شام و البسي
 قطار اغاسی ابراهيم باشايه سر عسکرک عنوانی اعطا فلمشیکن ^{المکر} _{المکر}
 عدم نفوس و بي قدرت اولديغندن عزل و تنکيل و سر عسکرک صيدا
 و البسي وزير شجاعت سير سعادتو جزاير احمد باشا حاضر نديک
 عمره اهتمامنه امانه و تفويص ايله تطيب و تجليل قلوب هر بقدر

سرعسكرلك مشار اليهك عهدة امانته احواله وتفويض وشمس
 ايسه ده معاز الله تعالى كفه مشركيك حركت ورتقارينه كوره برو
 طرفه دخي تسلط ابره جكي ووراستندن امدادى كله جكي ملاحظه
 بعيد اولما مقله طرف شرعدن ويربلان فتواى شريفه موجبنه شرعا
 اوزرينه سفرهايون اولنق مشروع اولوب صدر اعظم وبرا فحم
 الحاج يوسف ضيا باشا حضرتلى سيكيارجه ارهوى هايون ايله مصره
 عازمه وراهى اولسنى واول محل مباكه نك ابارى اعدادن تخدير
 وانتراعى خصوصى حضور حضرت شهر يار يره عقدا و ننان مجلس
 شوراده قرار و برلش اولد يفته بناء مشار ايله حضرتلى دخي سنه
 زبورده ذى الحجه سنك اون درونجى كوني متوكلا على الله در سعادت دن
 اسكناك نقل و غرمت وافز اوج كون انده مكث واقامتدن صكر شهر
 زبورده يكرى سكرنجى كوني محل زبور دن فك طناب حركت بيور ايله يقبله
 بشنجى كوني اثنائى راهم سرعسكر مشا ايله جزار باشا حضرتلى طرفه
 با تخير ان كفه حد لان قيرنك عكه دن منزه ما مصره عود تلى خير مبر
 اثرى كوشور صدر اعظمى اوليجى همان ارهوى هايون ايله شام ختم شام

حضرتش امانه لجام واندن بافه سواخله خیم ذن نزول اراما ولد قلدی
 و مسیوسریع ایله اثنای راهده امور مهم نیک کوشتی و کتبه نیک قلنی ولد بقند
 اردوی همایون قادرسعادتن کتبه کوند رلسچون برقطعه امر نام حضرت
 صدرا زینا هی رکا ب همایون دفتر داری دولتو ولی نعمت محمد شریف افندی
 حضرت تدرینه ورود تره ا قلام سائره دن لزومی مفدا ری کتبه انتخاب و باش
 محاسبه دن دخی حقیری استخسان کورد کلرندن علی مراتبهم سایه دولت
 علیه ده ملقا ما بلغ خرج اهلر عنایت و احسان اولند قد نصکره مأمور
 اولان کتبه موی الهم ایله دفتر دار مشا ر ایله حضرت تدرینک دامن دو قطرینی
 تقبیله شرفیاب اولدیغزده هر لریمزه بشقه بشقه کلیه طبیه و لطیفه سائره
 بیوروب حکمت خدا حقیره مخصوص اوله رقا انشا الله تعالی مصر فتح
 اولور ادهم افندی باش محاسبه دن جوق انتفاع ابد رسکز همان جوق
 اچمه قرانوب حج شریفه کتبه لوم جوابیله مجلسرد و ندرندن مفارقت
 اولنشدی انجق نیم سفح کتمکدن مرادم بوسبیله حج شریفه عزیمت اتمککم
 تمیسرا اولور امید ایله ابدی دفتر دار مشا ر ایله صاحب کرامتا بمرش
 انشا الله تعالی بوجهله نطوبیور ملری قال خیرا ولد بقنده اشتباه بیوردر

ديه و لك لوازمات سفره بي بران اقدام تپه و اكاهه سعي و غيرت اولين
 و لكن ايام شريفه بيله هوا زده مخالفت در كار وارد وى هابوز دخی
 با فزده اولوق حسبيله بحر اعزيمت خط و مشقت ظاهر و بيدار اولين
 برا كيد ملك تصويبا و نمله اون دوت سنه سى چمايى الاخرتك بگري
 برنجى با زار بونسى كوفى جمله اجبا بابه دعا و ثنا ابدرك و داع و سيات
 الله تعالى سكتا ردن منزله سوار و ككبوزه و بزيتو و لفكه و سكود
 و اسكيشمرو سيد بطل غازي بي جلد كد نصركه حسد و باشايه و روده
 بالاده نخبه را و نان حسته لك خاطر يم كلكر شكر بزوان اولمشد راندن
 بولا و اربن و اساطير بعدا كذران افشمرج و وصوله خواجه نصر الدين
 حضرت ندى زيارت دن صكره ابلغين و لاريك منزله بديهي كجلبوب قوتيه
 دخول حضرت مولا نادر سره الاشنا حضرت نديك استانه لر بنى زيارت
 و فرما فرمان تام ديكرا و ننه و جبال ايچ ابلدن اسكله كبر و بنه ده حضرت
 بونان سفينه به سوار اولنوب قارشو قبريس اسكله لر ندره كرنسبه به عيون
 و قاعه جربه اوزره كركيدن مرور تذكره اخذيله لفتوشه و اصله
 اولدينده قبريس مصلی عثمان اغايه ملاقي اولوب مومنه قدر شناسيب

بر ذات عالیقدر را ولد بغداد بر کجه استراحت چون بزی قوناغنه
 نوقت و فرار کون و یکم روز تذکره سبله طور له اسکله سنه نز و نزده
 نکرار سفینه به سوآر و مساعد هوا ایله یاقه اسکله سی قنده ^{بی} دیه ^{یو} با سنه
 کبد رکن حکمت بزوان مخالف روزگار ظهور ایلد بکندن برو شام اسکله زنی
 سوو اسکله سنه لنکر انداز قرار و محل مزکوره اخراج اولغله اها بیسی
 قبله اسماعیلی و نصیری در و منلی دیار بکری نیج احمد قا شعا دن ظرافت
 و نظافت ایله متصف بر ذات ستوده حصت اولغله سفینه ده جیکیلان
 خون و مشتت معلومی و لوب حقیره نازکانه عرفان ایله کلام اغاز ایلدی
 روزگار ک کثرنی سببله بجا غریبتی صعوبت وار برآ عکبه نشر بکزه سهولت
 اولوب هم جزار احمد باشا حضرت نربنک شرملا قنر یله مشرفا ولور سکر
 دیه رک در حال حیوانات تدارک و محل مزبور دن عکاون ایکی ساعت
 مسافه اولغله اخشام قریب وصول زده اینده مشارالیه حضرت نری ^{مخبر}
 در نظریه احضار و بعض حوادث استفسار نده صکر اکراما دیوان
 کابندی شریفا قندی به مسافر و بر قاج کون مکث و استراحت نری مرتبه
 بیومدر یله ایرتسی کون قلچنک درون و بیرونه و نعم صالح علیه السلاهی

زیارت و بش جو ضلری کشت و کنار و تماشا اولندوقه فراجه لونک مجاری
 اثاسنده خراب اولان محله نیمی مجدداً محکم بنا و انشایه همت وزیران لری
 مصروف اولدیفندن بکلیکی جامع شریفی مثال برجامع و قرنه برجام و جار
 بازاری و هنر نقدر بازارکان و اصنافی و ارا بیسه مشأرا ایه مشترک
 و برکنه نکه اخذ و اعطالرنه حبله و خدعه لری اولیوب ابدی اولور
 سیاست اتمک عادی اولدیفندن اغنیاء و فقیری استحصالی اساسی نشلدر
 و درون قلمده طائلی صوا و ولدیفندن ربع ساعت مقداری خارجدن
 مرکب ابله کتور رلرا ابدی انجن هواسی غایت ثقیل مزاجه موافق کلدیکدن
 اذن طببا ابلدیکه ابرتسی کون رخصت و حیوانات تداریکه حیفا
 و وظطوره بورندن یاقیه و اندن دخا ردوی همایونک فرار کاه اولوز
 غزه به اسفانه سعادتن خوجمک بکری بشنچی کونی بلطف الله تعالی
 داخل و خیمه نشین و کتبه اقلام ابله بعد الملاقای فراسی کتخای صدر
 در قلع عثمان افندی و دفتر دار شفق اول مصطفی رشید افندی حضرت تبریک
 دامن دولتدیر بوس و در سعادتن و بریلدن نخبیران لری بعد النبیم
 لوازمات و اسب بها اوله رق عطایای و افرع عنایت و احسان بورد
 قلند

8

صکره امر و فرمانداری و زره مجتمع اولان قلم بطالدری بحالۀ محله تبتیه
 شروع و مباشرت و امور مستعجله تک بلا تاخیر نبت و تحریک اهتمام وقت
 و مصلحت و بهام سلطنت سینه به صرف مکت و بزل مقدرت ایلده رک سبب
 اولیای نعیب فارغ البال و مترج الاحوال نجه نجه انعام و احسان
 و التفات ندرینه نأینله مرفه الحال دوام ایام عمر و دولت مواظبت و اشتغال
 اولف ندر در سعادت دن مطلوب کتبه اقلام سائره بحر سفینه ایلده
 غیرت ایتیش اوللریله حقیردن بکرمی کون صکره و رور اتمریله بوباب
 ائلردن زیاده غیرت کسکم عند و مع النعمان لرزه ظاهر و اشکار اولفدن
 ناشی سائر لرینه تقدم ایلده حقد حسن توجه عالیاری رزان و لب
 در ربع بیورلدینی **و بالوده تحریر** و بیان اولند بیعی اوزره کفه مشد کین
 منزه ما و مقهوراً عکله دن عودت و فقول و رأس حد و رمصرا اولان
 عربش قلم سنه دخول ایلده اطرافه شرابولر بنا و احداث و دروننه
 واقف کر نخواست مائزینی شوق و اختشادیر له لوازم خراست قلم
 اتمام و اکمال ایلده کند ولره ستانت و بر مکه اولد قلرندن صدراعظم و بریار
 اکرم مشاور الیه حضرتدری ردوی هما یونرم اولان اغر بقدرک و خینه عامه تک

ورجال دولت علیه و کتبه اقلام نصفار و همثال غره ده توقیف
 اولفتی مرواراده بیورویا بنج کفد و لری ارباب جنکدن موجود
 معتلری و لان مصر و الیسی نصوح باشا ورق و الیسی سلحدار حسین
 باشا و مرعش و الیسی ذکر ما بنج زاره مصطفی باشا و سیواس و الیسی
 رجب باشا و اوند و الیسی اخسکم لکی شریف باشا و میر میران لوزن ابو یوز
 محمد باشا و درویش حسن باشا و یازید منصفی ولی باشا و امراء مصر دن
 شیخ البلدا براهیم بک و میر الحاج عثمان بک و الفی محمد بک و جدنا وی حسین
 و سلیم بک و دیاب و کاشفان و او جا قلوبان مصر و جماعتلری و سیواس
 و مرعش و قسطنمونی سنجاقلرینک زعمای ارباب تیماری و الی بکلری
 و درگاه عی بکیمی ^{نیز} بکیرا و لنان سیف سرلری و عساکر سائره نصرت
 مظاهرا بله غزه دن حرکت و زهفت و عیش قلم سی جاننه توجهم رأیت
 نصرت برله قلم مذکورده و وصوللری کونی همان امر محاصره و تصنیف
 اعنایه دامن در میان اهتمام و رقت و هفت اوله رق منریس لرا التوب
 طوب و خمیره لر تعیین و ترتیب اولند قدن صکم جنک و بیکاره بیادرق
 و تمام اون کون و اون کچه طرفیندن بلافاصله طوب و خمیره اندا خجایله

اندر آن نذر هرب و قتلدن صکره رجب شریفک بکرمی بشنجدی کونج اجقده
 بویر و پیش ایله قلعه مرقومه بعنایت الله تعالی آورده فیضه فتح و تسخیر
 و لوت و جود دشمن دیندن تصنیفه و نظیر قلندی بو فتوحات بظینه
 عامه موحدین تحصیل سرور فی انرها و اکتساب جیورا و فی ایلد کلزین
 سر عسکر بیکر وزیر شیاعت مصیر مشار الیه مصطفی باشا حضور
 حضرت صدراعظمیه دعوات و دستار بیه شانی التون جلنک و ضمیمه
 نرین اولنوب دوش صداقت بوشنه دخی فرده، سمور مستوجب
 السور ایاس بیورد قلزینون صکره عاکر موحدینک درون قلمه
 بقیه البوق کفار خاکسادی و اموال و اشیا لرینی بیاوغا رته هجوزین
 بلیکه بر حرکت نا هواری و قوعه کلور ملاحظه سیله مشار الی
 در حال کیرویه اعاده و ارسال و قلعه مرقومه و وصولنه جمانب
 بسارینه واقع برجی اورزینه خروج و مترحانه طبلنی دوکدوره رک
 انه اقامتا وزره ایکن بقضاء الله تعالی زیر برج اولانجه
 خامیه بر تقرب شراده اتش اصابت ابلدی بکی کمی مشار الی و یاشنه
 موجود بوظان عساکر و افره بی وج هوایه بران و جمله سی شریف

شهادتی نوش ایله جوار رحمت رحمانه طیران اولدیلر شهیدان
 مشارالیهک مصیبت کینتله عسکر اولدیفندن کتخاری اسماعیل اغا
 مقدمه صدر اسبق متوفی جزایری حسن باشانک سحر دارغی خدمتک
 مستخدم اولوب ضبط وربط عساکره قادر و حرب و ضربه مقدر
 اولغله باریته والای وزارت مرعشرا یالیتله رهبن اکرام واروی
 همایونه ذخیره تدارکنه سعی و غیره نمایان اولان میر میراندن ابومراق
 محمد باشایه دخی رتبه والای وزارتله قدس شریف سنجاغی توجریله
 تحصیل مرام ایلدیلر و غره جاننسه توقیف اولنان نصفار دونک عرش
 طرفه کلمه چون فرمان عالی صدآر وار سال اولندی اشبو فوجات
 جلیله و مشرت جمیله نک اعلان و تبشیری لایدا اولغله صدر اعظم
 مشارالیهک قبوجیلر کتخا سی عثمان بک اعلانی حاوی دربار عدا
 المتقاره عازم و راهی اولدقدن صکره شهر فربروک بکری بدخی کون
 فرانجه باش قونسوس بنا بورطه نک مصر دن قرآرنه یرینه برافین
 قونسوس قبیلر سر کرده سی طرفدن زوجه نام هیزانی مرخصا ونی
 اوزره اردوی همایونه ارسال ایلیوب الفقار صلح و صلاحه سیل ایلیکنه

بناء بقدر آرشاق اول مصطفى رشيد افندي ورئيس الكتاب مصطفى
 راسخ افندي مرخص تعيين و مکالمه مؤرقلمر بله اون کون مکالم
 اثنا سنده حفي اولان خصوصتك بعضی بالنا سیه حسن اولمش ایسه
 اسرار دولت علیه دن اولوق ملا بسبه سیه تخری مناسب اولدیغند
 ترک اولنقله جمله تک معلومی ولد بغی وزره درون مصرده اولان
 قرانجه لولری ومهمات ولوازمات ساره لر نیجا سکندریه بیشکاهنه
 لنگر انداز قرار اولان انگلزه دونما سندن محافظه اچون اسکندریه دن
 دونمای هایون ومتین سفاینه تخمینا ملکتدی اولان طلون
 وقار سالی طرفلر تیه سوق ونسیر اچون در سعادت دن سفاین
 ومعتد قیودا نری ورورد لری مطلوب لری اولوب و درون مصرده
 مدت اقامت لر دن پرواخذ واعطالری اولدیقدن شتوالتک اون
 بشنجی کونته قدر هلت رجاستنه اولدیقلری ومدت مذکور ختایسه
 بمصری تسلیم وولایت لری طرفه غربت ایرج جکلری ووقایع نویسن افندی
 تخریر ودفینه طبع اولنوبالی ماشا الله تعالی بین الناس قرأت
 اولنقله حق تاریخنده ذکر و بیان اولنان مواردک صحیحی وزره طرفیندن

نصديفنام لر نخبير و نمير و رئيس الكتاب فندی موحی الیه مغزینہ بنالہ
 و حضور حضرت صدراعظمید مقورہ الباس فرغ سیمور و لونی
 بعد طانی و قہوم دنضکره و داع و مصر جانبنہ اعادہ و ارجاع ^{لنشد}
 بومصالحة خبریہ نک دخی طرف حضرت شہریاری بہ بر ساعت
 اقدم اعلاقی مقتضی ولد یغدن صدراعظم مشار الہک سلام
 اغاس ^{صفت} اللہ اغاغہ رمضان شریفہ در سعادتہ ارسال و بلاد
 اسلامیہ دخی اعلان اچون او امر علیہ لر اصدار بہ مہور لر تعیین
 و ایصال فندی بالادہ کشیہ سطح تمہیرا و نندی اوزرہ شوالک اوق
 بشنہ قدر تحلیہ و نسلیہ و مواد سائرہ بی مشتمل ^{متفقہ} و لان صلح
 و صلاحہ مینی ردوی ہمایونک مصرہ عزیمتی در کار اولوب لکن
 ادوی ہمایونہ موجود طوب و خجبرہ و جبہ خانہ و مہمات خیامیہ و
 ادوان سائر نک کثرتی و نخیل اولنہ جن استرو شرانک قلنی
 اولدیغدن بالعیہ کتبی مکن اولہ میوب بعضی بجراد مباط
 و اسکندریہ اسکله لرینہ نقل ایلہ مصرہ جلبی و قصوری عربشہ و
 لزوم اولنلری کپروغزہ جانبنہ قدس شریف تصرفا بومراد محمد باباشا

مهر قبه کوند رسی و فقط شنکه مخصوصی بکری قطعه صغیر جره
 طویلی است صحابا و لنه رق سبکیا رجه غزیتا و لئسی امر و اراده
 بیوروب عساکرک بدیشد کونلک نان و شعیر تعینا نلری توزیع و
 تقسیم بر له شهر مزبورک بدیخی کونی عربشدن فک طنابا و لئوب
 ابکی ساعت ایرو و مسعودیه قبولر نره حیواتلر سقی و اندن یدی
 ساعت بعدی اولان بره قات نام محله صوا اولد یقندن یملری
 اسیلوب و طقور ساعت مسافه بئر العید دید کلای محل ریکنان
 اولوب قازلدق اچی صوجیقار حیواناته الوری لکن انسان اچمز
 و اندن قاطیعه نام محل التي ساعت اولنوب خفا اولدق طانوصو
 جیقار خورمالق اولق تقریبیله قرانجه لوخر ما اغا جلرینی قطع ایروب
 محکم شرا بتوبنا ایلمش و بیرالد و یدار التي ساعتدر قازلدق طانوصو
 صوجیقار طریق غایت قومی و مشقایدرو اندن قطره التي ساعت
 جولدن اقان نیل صوی کلوز انجی محل مزبورک ترابی طوزلی وجودا
 ایلی ولد یقندن ناشی انسان اچه بیلور و نه حیوان زهر قاطع مثال
 و اندن صالحه رخی التي ساعت در صوی نیل مبارک هوا وار

و خورمالق بر مفرج محلدر عریشدن صالحیه فرقه ایکی ساعت جولدر
 اگر طریق حج شریفه بوقدر قومی محل اولسه انسان و حیوان تحمل ابره فراید
 صالحیده اردوی هایون بش کون اقامت و هر کس استراحت ایلمشدر
 و قودینه دیدگری محل اتی ساعت و اندن بلبیس رخی اتی ساعتدر
 محل نکورده بکری بش کون اقامت اثنا سده صد و اعظم حضرتدرینه
 طرف هایون جہا بنا هیدن حظ هایون و تشریفات جلیله اکرام نمون
 ایله مقدمات عریش قلم سنک فتح خبرینه دربار عالمنفاده کوندر یلان
 قبوجیلر کتخاسی عثمان بک و رد ابدوی اروی هایون ده موجود اولان
 و زرای عظام حضرات نرینه هر حال دولت علیه و عساکر اسلامیه به طرف
 شاهان دن بیر موی ایله بدیلده کوندر یلان زر و سیم جنتکلر ایله جمله تک
 و ارجاقلور ^{تری}
 د و سلمی زمین اولندی و علماء مصر و ~~عرب~~ ^{عربی} اروی هایون تیغ اشقیان
 ضمنه کلار ایله حضور صدر اعظمه جمله سنه خلع قاخره اکا سبله
 مسرور اعود و انصاف ابلدیلر و فرانجه لوندک مصالحه سنه مصدرن
 اخراجک وقتی کلد بکندن اروی هایون بلبس دن رفع خيام دیدی ^{عش}
 بعدی ولان مانکه تام محله نزول و آرام اولندوقه فرانجه لوطر مندن

ایچی کلوب آنکله لوند اسکندریه بیشکاهنده لنگرانداز قرار
 اولان سفینه لردن خوف بهانه سیله درونلرنه مضمر اولان تقوی
 عهدی اظهار و عریضه اباسرافن خلعترا یله تصدیق مقام لری کبرویه
 ارسال و شوالک بکرمی درونجی حسین کونی علی السیر مصدرن فرانجه
 عسکری خراج و طوبی ادا ختله عسکرا اسلام اوزرینه هجوم و افتحام
 ایدوب طریه تام محله بکجری و وسیله مقابله و سواریان ابله محاذ
 و مقابله اثنا سنع رقم و ایسی وزیر سلحدار حسین باشای بجر و ایدوب
 اردری هایونده اردوی هایونده دخی مدافع اعدایه وافی طوب و جبه
 خانه و ادوات و مهمات سائر ا ولد یقندن ناشی پیاده کاندک دخی عدم قدر تدری
 ظاهر و نمایان ا ولد یقندن عسکرا اسلام ایکی فرقه اولوب بفرقه سی مصر
 و ایسی تصوح باشا و کتحدای صدر عالی عثمان افندی و جبه جی بان طوسون
 محدا غاوشیخ ابلدا بر اهییم بک معتبر یله کفا و خاکسارک و راستدن باب
 النصره ن مصره دخول و بفرقه سی یوز چویروب کبرویه عودن و عاکرک
 بعضی لر دوی هایون خزینه سنی و اشبای سائر بی غارت و بغایه
 مباحثه تملیکه برقات دخی دوی هایونته بریشانیت و برملیکه صدر اعظم

رموی ایلدک

حضرتی مصر اهل اسلامک یدنده اولدیفنی و حلیه معینلرندده بونان
 عسکر اسلام مصره دخولرینی مشعر کتخدای مشارالیهک بریرینی متعاقب
 کوندردکلری مکتوب و تذکره لرینک و درودرینی اعلان و اشعار اچون
 منادیلرندا ایتدرهوب هر نه قدر امداده کیدنره بخشش و اسام و عد
 بیوردیلر ایه بر فرد اصفا تمیوب بونجه صرف اولنان مال میری هبائر
 مشورا و لوب موجود اولان مهمان خیامیه و اردان سائره باجمعهم
 اول محله براغیلوب هزارحن و مشقت ایله اون کوندک کزاز اولنان راهی
 ابح و صوسز عربان و بریان اوج کوندک قطع بله غزه تام محله رجعت
 و وصول و انده مکث و اقامت اولندی و مصر طرفنه اولان اهل اسلام
 امداده منتظر اولوب وارد وی همایونه اولان و زرا و سائر ده اصلا
 غیرت اولیوب امداد اتمدکلرند اندر دخی ما بوس و اوقوزیش کون
 مصرده کفارک محاصره بستدن و زخیره نک قلندن مضطرب اولدقلری
 و معینه اولان عسکر دخی تا چار اولد رقه و برمدت دخی بکتابله سه لر
 مصرغیات خراب اوله جغنی ملاخطه ایلدکلرندن بالری مصدرن اخرج
 و ذی الحجه نک سکرچی کونی یافدق ارددوی همایونه داخل اولدیلر

و بروجہ محرر کفار خاکسارک مغایر صلح و صلاحہ واقع اولان
 حرکتی وارد وی ہمایونک بریشانیتی تفصیلاتی طرف سردار اگر میدن
 رکاب مستطاب جهاننداری بہ بالتجسس عرض و افادہ اولند فوہ استغلائی
 حاوی و بعض تہرہات و تائیداتی محتوی خط ہمایون موہنتفرون
 صادر اولدیغی اولدیغی وارد وی ہمایونک بعض وصایای لارقمہ امور
 دولت علیہ بی شفاہا افادہ ضمنہ دفتر دار شوق اول مصطفی رشید افندی
 در سعادتہ ارسال و کوچک راشد افندی دفتر دار و کیلی اولنشیکن
 مزاجز لئی تقریبیلہ دفتر دار کیسہ داری حسن نحسین افندی برینہ تعیین
 اولندی و بالادہ محرر محاربہ دہ مجروح اولان رقم والیبی سلحدار
 حسین باشا و سیواس والیبی رجب باشا و ادینہ والیبی شریف باشا
 ادارہ؛ عسکرہ قدرتلی اولدیغندن منصلدی طرفہ مازوناً اعادہ
 و ارسال اولندی و مرعش والیبی اسماعیل باشا دخی مصرک امداد تہ
 کتمکدہ اظہار ترور و مخالفت ایلدیکندن عسکر علوق قوسی ہمانہ سید
 بر کچہ عسکریلہ عکا طرفہ و یازید مقصرتی ولی باشا ولایتی جایتہ
 فرار ایلدیلر و مصر والیبی تنوع باشا درون مصر دہ ایکن طمع نام

تبعث ایدوب بعض نا هو ار حرکتی سببه و نازنی رفیله قریب و بر پیریزدن
 در ویش حسن باشامصره قریب کله ایکن امداد و اعانه ده تکامل و در حاکم
 رونما اولقدن باشی بله جک قضا سنه متقی اولشدر در و عرش قلم سنک
 محافظه سی و توقیر و تکثیر عسکر و مهمات ایله تدبیر استحقاق ^{محمود} حضور
 مبادرت و تقوا تم مال و مهمادن اولد یفنه بناء ^{بکرم} غاسی عمر اغابه
 میر انلق ایله عرش قلمه سی محافظه توجیه و احسان بیور بلوب کمان
 تحریری فرمان اولندی و قول ^{تکرم} کاب همایونده اولد یفندن زعزه بی
 باشی احمد اغا بکجری اغاسی نصبا اولندی و اوهی همایونده موجود رجا
 دولت و قبو خدمه سی و کتبه اقلام و اوجاغ عامره ضابطانلرین ماعدل
 طوائف عسکریه بر رتقرب قراره قراره تیمور ایلوبا رودی همایونده
 جو قلق ایشه پرا کسنه قالد یفندن بشقه بحکمة الله تعالی اتش مردم سوز
 علت و با پیدا اولوب موجودا و ناندن قتی و افرنقوز همراهه قافله عقب اولد
 و رسیدن ساحل رخص ورها اولندرخی کمال خوف و هراسلرین بر نشیان
 و نابیدا اولشدر در حتی عرش قلمه سی محافظه سنه تعیین اوفان عمر باشا
 و معینه مأمور عساکرک نصفندن زیاده سی علت مذکوره دله و قاتلری

دهشت
 خبر ~~مختار~~ اثری وارد اولغله برمدند نبرو قدس شریفه مرفوع الوزاره
 اقامت او زره اولان نونسی اسماعیل باشایه وزارتی بقا سیله عربشه محافظ
 تعیین و ارسال اولمشیکن جوق کجه دن مشارالیه دخی قید جانندن هوا ولور
 قدس شریف متصرفی بو مراق محمد باشایه مصر والکی و سبها لار کی توجیه
 قلندی و اون بشر سنه سی محرمی واسطنده قبودان دریا وزیر اصف نظیر
 و اسطون تدبیر کوچک حین باشا حضرتلری اون قطعه دونمائی هه بونه
 سفایتی وانکلیره فومندان فی سمن جزان دخی اوج قطعه قوروت سفینه ^{له}
 یافه سواحلنه لنگر انداز وصول و اندن ارهوی هه بونه دخول ایلد کلر نند
 طرف حضرت صدراعظمیدن وزیر مشارالیه و جزال برسوم مخصوصه ^{له}
 نصیب و بر قاج کون ارام و استراحتدن صکره حضور صدراعظمده موجود
 اولان و ذرای عظام و رجای دولت علیه عقدا بنجره مشورت اولنوب
 اقلیم مصرک ابادی اعمار دن نزع و تخلیصی ایچون ضمنه دین او زینه توجیه ^{له}
 وارد بله جعی و نظریفله محاربه یه قیام و ابتداء قلنه جعی تدابیری مزاکره
 اولنه رقبنه تقالی بوندن صکره ارهوی هه بونه فوج فوج عسکر و رودی
 ملحق اولدیفندن عرش جاننه عساکر سوده و تسیری و قبودان مشارالیه

ولوزیات

حضرت تری دخی در سعادت دن کیتلو و نمای هایون اخراخ و بوندن
 قابونچی و قوه عسکری ندار کده سعی موفور اید چکی و انگیزه لوطرفدن
 دخی قبودان دریا پابه سیله آمریال نام جنرال ^{سکل} تککل انگیزه تو نمای سیله و آرد
 اولسی و بمنه قس سنه اتیه ده بالمحیره اردوی هایون عربیدن صالحیه
 طرفیه و در نمای دخی جراً ابوقیر نام محلی ضبط و تسخیر ایله نبل صوبیدن
 مصر تاهره طرفه هجوم و افحام اولسی خصوصاً دینه صرف مقدرت
 قلمی انفاق ارایله قرآر و برلد کدنصره قبودان مشارالیه حضرت تری
 و نمای هایون ایله استانه سعادتیه و خیزال مرسود دخی انگیزه جانبد
 سفین اخراجنه عزیمت ایلدیکی و خصوصاً نذکور کاب هایونده
 دخی اطرافیه مذاکره اولوق چون عینه ملوکانه به عرض و تلخیص اولدی
 و رئیس کتاب مصطفی راسخ افندی نامزاج اولدیغندن مازوناً در
 سعادتیه عنان تاب عود و ایاب و بالآده تحیر اولندیغنی اوزرک بعض
 خصوصاً ضمنه در لوضه ارفه کوندریلن دفتر دار شو اول مصطفی
 رشید افندی و کاب هایونده ریاست و کالبتله کامیاب اولوب عواطف
 علیه ملوکانه دن طوبع بچیلر کاتبی سعادتیه افندی به دفتر دار لودر کاب

هایون بکلیجی محمود افندی به رئیس الکتاباق توجیه واحسان بیورنقله
 خدمت لازمه لرینه قیام چون سفاین ایله یاقه صحی استه اردوی هایون
 را خل و لدیله سفر دیمک عکر و عکر دیمک زخیره و زخیره به لازمه
 دیمک اولدیغی جمله عندنه مشهور و متواتر اولدیغی و وقوع معرکه دیمک
 زخیره ندرتی و عکر ندرتی و خربه ندرتی فقدا فی جمله منجیر ایشیک
 لله الحمد و المذمت و فوز دولت علیه ایله در سعادت دن و اطرد و اکتا قدن
 عاکر و کلیلو زخایر و خزینه لر بیدر سفاین ایله بسلامت الله تعالی
 یاقه و عیش اسکله لرینه و اصل و کلان ذخایر اردوی هایون اولان غزاة
 سلمینه تقویت قلب حاصل اولدی و بر طرفن دخی حلب و ایسی قطار اعلی
 ابراهیم باشا و مرعش و ایسی قلندر باشا و سابقا دیار بکر و ایسی شیخزاده
 ابراهیم باشا و ایچ ایل سنجانغی قصر فی سید احمد باشا و لازقیه محلی ابوباطم
 ابراهیم اغا و حلب و جوهندن قدسی افندی و اناطوغ و روم ایلی طرفلندن
 کلیلو عساکر و رودیله اردوی هایون کچن شه دن زیاده عاکر بشمار
 و بر طرفن ذخایر دخی یافدن سفینه لر ایله عربینه نقل و ارنال و عساکر
 موحیدین سوغه و ایصال اولنقله تهیه اسباب جنگ و پیکار ایلدیروا بالاده

ذکری سبقت ایدن دونمالرک خروچی خبرینک و دروری انتظار ایله اطاق
 و احتیاجه مدا نظر بصیرت قلندر و صدر اعظم کتخدا سی عثمان افندی
 در سعادتہ ما ذونا عزیزیت و دفتر دارشما اول سعادتہ الله افندی برینہ نصب
 و مکتوبی صدر عالی حلیل رجایی افندی دفتر دار و مکتوبی باش خلیفہ سی عبدالحمد
 افندی مکتوبی نصبا و نندی و در سعادتہ عزیزیت ایدن قبولان مشارالیم
 کوجک حسین باشا حضرتلی و انگلیزہ دونمالری محلزندن حرکت ایلد کلدی
 خبری مکتوب سفینه لریله و رود ایلد یکندن سنہ ۱۰۸۰ فروردین شوالک لشبخی
 کوفی باقده اولان مہمانی سفینه لره تجمل و عیش و قطبہ و صالحیہ اسکله لری
 ارسال و اردوی ہایون دخی باقندن حرکت و غزہ جانبہ عاترین جد و
 سرعت اولنہ رق مہمان و ذخایر مذکورہ دن موجود بولناقی بالمیہ اخذ
 و شترانلرہ تجمل ایلہ عیش بشی ساعت قریب شیخ دؤید نام وصولہ قبولان
 دریا شکارلیہ و انگلیزہ دونمالری جنک و حربا ایلہ ابو قیر نام محلی ضبط
 و قرہ عساکریلہ رشید طرفہ عزیزیت ایلد کلدی خیر مسترت اثری و رندنہ عظیم
 طوب خنکی اولد یقندن عساکر اسلام کرک کی جنک و حربہ خواہر ظهور
 ایلد یکندن عرفیہ وصولہ یکجری دلاور لرینہ ویر میراندن ظاہر باشایہ

يد بشر كونك تعینات وطوب و مهمات اعطا اولنه رن صالحه طرفه عطف
 عنان و محل فرجورده اولان كفارك جاسوسلری عساکر اسلامك جاسوسلرینه
 ملاقی ولد قدرنه عساکر اسلامك صالحه یه رغبتی ولیوب باجتی ورا کدن
 مصره عازم اولدی بلر بلکه بوکون بیلده داخل اولشارد رهوا فاده ایلد کلرته
 جاسوس کفار کبرویه عودت و صالحه ده اولان و انجه لیلرک دخی بوخیز
 مسموعلری ولد فیضی انه درونلرینه رعب و هراس متوللی اولودیشا
 ایلد کلری بروج و طاییه لوه اتش ویره رک نزل شوکری نراع و سستیز ^{سودای}
 واهنک فرار و کزید ایلد کلرینی تکرار اهل اسلام جاسوسلری عساکر
 مدحینه افاده ایلد کلرته بلا محاربه حدعه ایله صالحه نك ضبط و تسخیر
 ایلد کلری غیر نصرت اثری اردوی هابونه و اصل اولرقه صدا عظم الحاج
 یوسف ضیا باشا حضرتلری و سر عسکر ابومراق محمد تابشا و شیخ آده ابراهیم تابشا
 موجود اولان جنود منصوره ایله و کتخدای صدر عی سعید الله افندی
 و رئیس الکتاب محمود افندی قبو حلقه یله عرشینه حرکت و صالحه یه غریمت
 و کیرودن دفتر دارشوا اول خلیل ربانی افندی سهام سائره و ذخایرک
 اردینی لوباون بش کوندن صکره حلب و ایسی قضا و اغاسی ابراهیم تابشا

ایله صالحیه ده اولان اردوی هابونه واصل اولدی و اول طرفه اولان
 فرانجه لولر کندولرینی مصره جیکد کلدی خبری و رودنه اردوی هابون
 دخی صالحیه دن حرکت و بلیب داخل اولد قلدی انه در حال منیرسلر خفر
 و لیللارنهاراً فرقه غولدر کشت و کنار اولنسی فرمان اولندی و فرانجه لولر
 خارج مصره اولان عسکرینی جمع و درون مصره جلبا بدوب سنه سابقه
 ایلدی کی صیله ایله اردوی هابون بصحق زعم قاسدنه اولدی یعنی جمله و ذرا
 و لریاب عقلا و بیجا المکر فهم اتملریله جنک و حویه منتظر اولد قلدن
 ناکاه اطراف بریشایت کلسون دیه رله فرانجه لولر مصر دن ایکی طا بور
 عسکرینی خارج و برطا بوری قبودان دریا کوچک حسین باشا طرفی اولان
 رحمانه یه و برطا بودینی دخی اردوی هابون افورینه جیقار دینی خبری
 جا سوسلدن استماع اولد قلدن در حال سر عسکر باشا و طاهر باشا
 و امراء مصر جماعتی و بیش قطعه سرعت طویلرا یله بلیدن حرکت
 و ایلد رده کو کر جنک کونیه کفار خاکسارک طا بور نخوسه سنه ملاقی
 اولد قلدی انه جنک و بیکاره مباشرت و ایکی طرفدن ایملان طوب و تفنک
 رعدا و از زبیه اسمان و لوله انداز اوله رق مجاهدان شجاعت قرین

دشمن دین ابله بازار حرب و قتاله کریمت و برکلی شاره صدر اعظم
 حضرتلی دخی اروی همایوندن سواربان دلاور لر یله امدار لرینه
 ایشوب و جمعیت کفره یه نیغ اندا ز ایله کیریشوب سکز ساعت مقناری
 ایکی عسکر برینه قاریشوب اولمونه جنک و ایشوب ایدیلر که کفار خاکسار
 شاشوب ولجه بلا باشندن ایشوب فراری فراره تبدیل و غزاه اسلام
 دخی و راندن حج برکه سی نام محله قدر تعقیبه شتاب و تعجیل ایدوب
 فنی و افر کفاری دخی طمه شمشیر ایدارا اید کلرندن صکره بقیه ^{السیوف} ایشوب
 اولان ملا عین خاسرین کمال خیلت و خسران ابله افغان و خیران جانب
 مصره کیزان اولد قلی و بومسرت عظیمه بی قبودان دریا مشا و ایشوب
 تجر و مشا رایله دخی رحمانیه ده اولان محاربه و کفار خاکسار ک
 بریشا بنته فرار لری مسرنی اشعار و بشیرا تکمله طرفین فتوحات
 جیلله ظهوری و دیما ط جاننه مأمور حب و الیسی قطار اغاسی بر ایهیم
 پاشادن دخی بمناینا الله تمس اول طرفک ضبط و تسخیرینی مشعر تجریرات
 ارسال و تسیر ایدیلکی و کفار مشرکین ورون مصر و اسکندریه دن
 ماعتا محاربه اولد یعنی و ایشوب مسرت عظماتک در دونقاره افاده

وتلخیص و تفسیر لا بد و لدیفندن صدا عظم و قبودان باشا حضرات تریک
 طرفلرندن دشمن دین ابله و قوع بولان جنک و حزی و اشبو فتوحات ملینله بی
 رکاب کا صیابه تفصیل و زره عرض و تلخیص اولندی و درون مصرده اولان
 فرانجه لواردوی هایون کیچن سنه مثللو طریق جا ده دن کلور ملاحظه سیله
 بشقه در لو حبله لرك تدارکده ایکن اردوی هایون طریق مذکور بی ترک ایلله
 نیل مبارک کناری اولان بنها العمل تام محله بلیسدن صایلو بی موجود
 اولان مهمات و ذخایری معیش تغییرا و لتور سفینه لره تحمیل و طریق
 دیسات دخی کشادا ولدیفندن هر شیدک سهولت اولدیغی و قبودان دریا و
 انکلیزه لواردولری نیل مبارک صونیک قارشو طرفنه واردوی هایون
 بر طرفه اولدیغندن بش او ن کون قامت و بعد مصره اوج ساعت
 قریب شلقان نام قویده جسرینا واردوی هایون و قبودان باشا اردوی
 و انکلیزاردوسی بربره جمع و ملاقی و طریق نیل مبارک کلک سد و بندی
 مصرده اولان فرانجه لولرک تندیملرینک عکسی و قرعی ^{لاجه اولوب} کولوب قطع امید
 اولد قدرینی فهم ایلد کلرندن انکلیزه قبودانی آمریال و سا طینله تجدید بیانی صلح
 و صلاحه رعایت و تشبیدا ساس قوزو فلامه بیل و رغبتا ایتدیله اسکندره

فراجه لولوك مصلحتي بشقه جه محاربه صورتيله تنظيم و بر قاج كوز مهلت
 صورتيله تاخير و لنور ملاحظه سنده ايكن عكرا اسلامك بفتنه مصره
 هجومتي و مصر قبولونده حنينه نام محلي ضبط ايلد كلر بني فراجه لولوشا هده
 ايلد كك ايرتسي كون مصر دن اخراجنه رخصت طلبا ايلد كلونده ليللا خوفونده
 خروج و مصر ك قارشوشنده جيزه تام محله نقل ايلد كلوي و ايكوز اوزالتي
 سنه سي ربيع الاولك در دنجي جمعه كوني صدر اعظم و قبودان دريا و زراي
 عظام و سائر عسكرا ^{بيله} ايلد كلوي مصره دخول و اهل مصره و رجال
 و نسوان و صبيان اهل اسلام عسكري كورد كلري انده الله نبصر السلطان
 و عسكرا اسلام ندا سيله ^{كبي} كمي بوز لوني يوره سور و ب وكي عسكرك دستلرني
 بوس و كتمك بوز لوندن باشاقه ^ر رعاي دولت روزاقون باه شاهی ^{بي}
 تدارينكر از نكاره ابتدار وكي حركت شاولد قلوب عيال و اولاد لر بيله ملاقي
 اولد قلونده سرور جان عاليات قدر نائل جبور و مسارا و لشكر در كه تحرير
 و تفصيل اولد مزحوم قس ربه و دولت ذوال و ير مسون عون و نصرت
 حضرت يب قدير و امداد و هانيت جناب بني شير ايله اشمو سنه جليله ده
 وقوع بولان فتوحات و سفاري اچون شوكتلو عظمتلو قدر تلو بار شاه عاليتا

ایندالله تعالی و ابقاه حضرتزکریا بعد نام تائی هما یونتری محافظ رضای
 نفظ غازی اضافه سیله برآیه زبان معرفان و حطب قلمی فرمان بیورلدی
 و اشبوتقعات میدید که تشریحی ماوی معروضات ایله قبودان دریا غازی
 کوبک حسین باشا حضرتزکریا سلجدارری قره محمد اعلی جناح الاستیجار
 رکاب کامیاب شهریاری به ارسال قندی و جیزه دن فرایحه لولری لوب
 انگیز سفینه لولری ^{بیت} تحمیداً و لایتری جاننه کوندردند ایچون قبوله مشرک
 حضرتدی بو فیر جاننه عزیمت و اون بش کون مروزیه انگیزاره سیله
 بالمیله اسکندریه بی محاصره و دروزنده موجودا ولان فرایحه لولری استیجار
 طیبیله اخراج و اندرخی انگیز سفینه لریله و لایتری طرفه ارسال ایلدیکند
 خیر سرتی و دروزنده درون مصره اوج کون اوج کچه عظیم دوتما و سواته
 و بیوتلده شنگل اولشدر و قبودان مشارالیهک هر چه موصده استیجار
 مساعدت علیه ارزان بیورلدیفندن کتخداری میربران دره قوج اعلی مصرنی
 خسرو محمد باشا بیربه والای و ذارنگه مصر و البکی و خندان اغازی خورشید
 احمد غایه میر میرانلو توهمیله اسکندریه محافظت و سابقا مصر و البکی
 ابومراق محمد باشا بیقه قدس شریف یا لقی توجیه اولندی و صدر عظم مشایخ

غازی الحاج یوسف ضیا باشا حضرت تری اترخیریه اوله رق ^{کون} ویرده
 مصرده مد فون حضرت حینه دست نفیسه دست ذنب و امام شافی
 و امام خنبلی و مقامات متبرکه اولان ذوات کرام حضرت تریک بریه لطیفه
 ضد و نه لرته صریه و قیلدان بوشیده لراعمال و انشاشه فرمان یورده
 همت سینه لر یله نیز وقتک تکمیل و محملرینه وضع اولندی و مصرک فتح ^{شجره}
 معروضات تری دولتداره و اصل ^{لوقه} و لغو جناب حضرت شهرشاه شوکت
 القازی سلطان سلیم مان زار الله العزیز حضرت تریک طرف هما یونلرند
 نصر الحصر قوه سمور و فرین سیف و الماسلیجه بدی قوللوجلنک و خط
 هما یون صدراعظم مشارالیه و معینده اولان وزیرای عظام و میر میران
 کرام و او جاها غالرینه و رجال دولت علیه به دخی بشقه بشقه التوت
 جلنکلمیرا خورا اول شهر یاری شمس الدین بک مباشرینه و رود و هر کسه
 لایقیله اعطا قندی و امرا مصر دن شیخ البلد ابراهیم بک و مرزوق ^{بک}
 و یردسی عثمان بک و ساجلی عثمان بک و مصطفی بک و سلیم بک دیاب
 و سائر بلوی باشلو کاشفان باب عالی به دعوت و طرف بارشاهیدت
 کلان التون جلنکرا اعطاسدن صکره صدراعظم حضرت تری موی الهمی استانه

سعادت کیده جکسکر دیه رله هر لرینی ندر و ناغالرنیک او طم لرینه
 مسافر و بر دکن صکره ایکی کون مرورتره جیزه ده اقامت ایدن انکونه جترالی
 موصلهم امرا و کاشفانی استصحاب و گذشته جرمی هرنه ایشه عفو سیور لسنی
 صدراعظم حضرت تلون استرهای ایلدیکم بناء جمله سنی انکونه لولا ضد
 وبالیه جیره یه کو توروب بش کونکدنصره امرا و کاشفان و جماعت لرینه
 رخصت و صید جاننده عزیمت ایلدیلر و مقدمادر سعادت کیده کتخداو
 صدر عالی عثمان افندی و سابقا رکاب همایون دفتر داری در لند محمد شریف
 افندی مصر دفتر رار لقبه مصره وصول و کتخداو صدر عالی سابق
 سعادت الله افندی در سعادت عودت ایلدی و جبهه جی باشی طوسون محمد اغایه
 دینه ولای وزارتله ایالت حبش و لواء جبهه و شیخ الحرامک مکة مکرمه
 توجیه و در کتخداو عالی قنوجی باشیلرندن محمد باشا ذاره عثمان بک برینه
 جبهه جی باشی نصیب واردی همایون معینده اولان وزیرا و میر میراکت
 کرام منصب لرینه عزیمت و فقط میر میرا تندن ایچ ایل مصر فی سید احمد باشا
 و مایل محافظه سنه مامور قلندی

بلاد اسلامیة دن بریده عظیمی کفار استیلا ایلر اول بدع نکه ذراعش

اولنان محلمری و املاک و فرالین بی بعد بدکاردن صلماً و حرباً تلخیص
 اولندقم متصرفلمری حال جوتنه و سند ^{معتبره} معتمد لری موجودا بسنه صاحب اولنه
 مجله تقدیم بله تکرار جانب میربدک فروختا ولورمی الجواب اولور فائضنه
 کوره جانب میرین ایکی بحوره سنه لک ملوان ایله ابقاوصا صبری قوت
 اولندک بش سنه لک ملوان ایله شرعاً و قانوناً فروختی لازم کله چکنجی
 مزاهب اربعه علامتدن ویریلان قنای شریقه سویجینه فروختا اولمنه
 اراده علیه تفاق ایلدیکنه بناءً نظامات مصره شروع و برمنوال محرم
 دفتر آرسنار ایله حضرت لری معرفتیه اهالی مصره ابقاقلند جقدری ابقا
 و محلول اولندری ظالمیننه فروختا بد رله هر کس تقسیط سنه لری تنظیم
 ایتدر لمسنه جد و سعی و موجودا اولان کتبه اقلام درخی سرعت ایله لیل
 و نهار تحریره مباشرت ایلدکلرنه بالاده تحریر اولنان نطقی دفتر آرسنار ایله
 ایطه حضرت لری عید کتر لری نه خطاب بیوربی بالاده هم استانه ده ایکن سن
 اردوی هاپوتنه ما سور اولدیفک کون خزینه عامه ده سویلد بکله حج صحتی
 خاطرینه کلورمی اشته بزده کلدک مصره کل امیری ^{سنله} برآرجه اچله بی
 چوق چوق قرانالمه بالرقاقه حج شریف کسه لوم دیوان و فریان بیورملریله

اشبهو نطق رخی تفعل یا الخبر اولغله ان شاء الله تعالی سایه دولتند
 آنچه بنجوع و مرام اوزره برایکی سنه جانب مجازده مجاورت ایده دم دیره رک
 دامن دولتدنی بوس ایلدم و سنه مر بور رمضان شرش نفضک اون او جچی
 کونی خشامه یارم ساعت قریب ذقردار شقا اول حیلدر جانی افندی
 عزل و برینه مصر ذقرداری معتله کلان حسن تحسین افندی نصب اولندی
 واروی هما بوتک مصر دن در سعادته عربتی مصمم اولدیفندن درگاه علی
 یکجیری اغاسی و اورطه لوی و جبه جی باشی اغا و اورطه لری و طنجه اورطه لری
 و خبره جی و لغجی نقراتلری بحراکتک اوزره اسکندریه جاننه عزیمت
 و صدراعظم حضرتلری بر اشوالک او جچی کون الای ایله مصر دن حرکت
 ایلدیکی و مصرک نظاما بنحون کتدای صدر عالی عثمان افندی حضرتلری
 مصره توقیف اولندی

بازمان عالی تنظیم اولغان خرجک مقاری بیان

مصر خزینه سنه	۴۵	
دفعه زاره	۴۵	
خزیر جدید	۶۰	
مهر زون نامجه	۶۰	
مهر دادانه	۱۰	
معاونت بیانه	۱۰	
مبلغ هر سال	۸۵	۸۵

حلیوان یعنی تحوله
 قرض
 ۸۵
 مسالک در حساب

سایه باد شاهیده قلم حاصلاتندن مصره حساب مذکور اوزره الدینم
 خرمک مقداری حدون اوزون اولوب افران امثال ایچنه جناب خالقلک
 بد حقیره احسانی بک جو قدر شکرینه بر وجهله قادر دکلم مصر بر سر در
 لکن التان ایچمه کسبه یه بر آماز هر کس بر جهندن متضرر اولور

اقالم مصر اون او جدر سنکری جوابتا ربه سندن اسکدریه ورمیاط
 طرفلرینه اولور عزیزیه و متوقیه و شرفیه و منصوره و بیره و قلبوبیه و جیزه
 و اطی و بشی صید جانینج دبر قبوه و نساویه و جرجا و منقلوط و اشموغه
 نامدیگرینه بونلره هر بریسنده بشیک و اوج بیک و یک از اولانی بیک
 کوبدر و هر بر کوی بکری درت قیراط عداید لر بعضی کوی بکری درت قیراط
 اوله رق بر ادمه و بعض کوی بکری درت قیراطی بکری درت ادمه قانقو
 اولدیغندن ملوان تارکنده عسرت بکد کلر بچون جمله سنی له نزل و ویریلد
 تعیبط سنه لوی اوزره اون سنکری بک بشیور و اوتوز درت کوی اولوب
 تعیبط سنه لرینی جوتی الماد قلدی و حنطه مصری جرایم تبیرا و لتور بر جرایم
 اوز ایکی ادره ادره استانبولی قیه یوزا و ندر و بر فدان مصری

یکری درت قولاجدر و برقدان یکری درت قیرا طدر و هر بر قیرا ط یکری
 درت سهدر و برقدان در تیزر قصبه دیر هر قصبه ابکشر قولاج مسامدر

مصرک اون کز قیونک اسلمی

بابوللق	بازیکه	بالحدید	بالتغریه
بافنوح	بانصر	بالقرب	بالتزین
بحربو الشعا بین	بوزیر	بالحطائ	بالعراقه
بالعرب بحمصه	بالتغریه	بالتغریه	بالبصر
	بالمصر	بالمصر	

مصرک برکه لری بشدر معلوم ایچون اسلمی

اوزیکه شواب قیل القزایین البرقات
 داس سنه تعبیر ایلدکلی تون قبطی دخونی کوفی مصرها لخم کسر لر یعنی دروم
 مصره نیل مبارک صوی کیرر رجال و نسوان و جولوق جو جوق سیرینه
 کیدر لر مصر و الیری مصر قاضی افندی ایله بالیمه حالیمه باشنه شریف
 بیوردلو صو کیردیکی کبی مال میری تحصیلچون حجت و والی مشار ایله دخی
 جنخ اوزرینه بر ساعت اول اصحاب قاطبه دن مال میری تحصیل و مصر

خزینه سنه تسلیم اولسون دیویوود بیدر ~~مکتوب~~ تحریر و باله لرینه صح کتبه
 ایدرگر بالاده محرر قراری بر طرفدن ابقا و بر طرفدن محمولات فروخت اولدوق
 حاصل اولان حلوامه و التزامات و کثوفیه اجه لری مصر و الیسی خسرو محمد باشا
 حضرت لری میسنه اولان سرچشم محمد علی خانک با شند موجود سبکان عسکر
 انا طولی و روم ایلی جانلرندن فوج قوج جمع اتمکده اولان عساکو امراء مطرور
 مصر صعیب جانینده عیان عسکر لرینی یا شلرینه جمع ایلد کتری خیر لرد و رونه
 جانب مذکور عساکو اخراجی و بشین علوفه استلری مصر خزینه سنک وارداتی
 کرینه باعث بر کیفیت اولدینغی و برا و جدن دخی حج شریف طرفینده اولان
 قلاعک تعمیرات مصارف لری و میرالحاج مصرک تجیز لوار ماتی و برقاج سنه نک
 حرمین محرمین اها لسنک بجمع اولان وظائف و غلال لری مصارف لری
 الحاصل کون ابقا و کونک و فروخت اولتان قرار حلواتی و بک التزام و کثوفیه
برانی اجه لری اشبو مصرفده و اتی و لیوب محمی ایه محمد علی خانک
 اون بک خرجنک بهر خرجی ماهیه اون یدیش بختی غروشدن بیش ایلوب بک دیویوز
 الی کسه مطبوع اولوب کل یوم تصدیق اتمکده اولدینغی و بوم مصرفده مصر خزینه
 برقاج خزینه اولسه و فاقیمه کئی دفتر دار مشا ر ایه حضرت لری فهم اید کیکن

وجه والیسی موسون محمد با شہانک دخی ول اناده وفاتی خیری کلدیکذیت
 تمام فرضت اولسه اولسه جو قدر اوله بیور د به رک مشارالیه شریف افندی
 حضرتلری رتبه والای وزارتله جده سمور ضیحون در هوند آره منحصر
 عرضحال تخریر واستدعا ایلدیکدن استدعالرینه مساعد شاهانه تعلق
 ایدوباون یدی سنه سی رجب شریفین بر برینی متعاقب کونقر مزده رسان
 تانارلر ورو و ابالت هیش ولوا وجه و شیخ الحرامک مکہ مکرم ایله
 رتبه والای وزارت بشیری و مصدر فتر دارلغی سابقا فتر دارشوه اول حین
 رجائی افندی نصینک خیری کلدیکی کون احقر کتدرینی حضور عالیدرینه احصا
 و خیر رعای قبول اولدی یا ادهم اشته جده والیسی اولدم سند بنم دیوان
 کتابتم عنوانله شرفیات اول دیو خلعت ایاس بیورد قلدرنه جدای متعال
 حضرتلرندن بر قوی خیر لوبیشی استه به البت دعاسی مستجابدولایق و سزا اولمیه
 خدمت دولترنه مسرور استقام ولوازمات و آهیه بچار تدارکنه سرعت و شناس
 قلدریقی و اون یدی سنه سی شوال شریفک بکری بشیحی بخشیه کون مشارالیه خفرتی
 مکمل قبول غلغی ایله مصرون الای ایله حرکت و خارج مصدره شیخ قرآتم محله اردولرتی
 قردوباون یدی کون لوازمات و آهیه لرینی تدارک و ماه ذی القعدتک اون ایکنی

جمعه ارتسی کونچ اندن حرکت و درت ساعت ایلروده جج برکسی تام موضعه
 نیل مبارک صولرینی طلومدره وضع وارتنسی بازاوا و ابرتنسی بازار کونچ اون ایکی
 ساعت مسافه دارا کخره نام محله وارلد قه صوا ولدیفندن موجود اولات
 صولری علی قدر کفایه عا کره تقسیم و فرداسی بازاز ارتسی کونچ اون بیش عت
 ایلروده عجز و قلمه سنه بعدا مغرب وصول و او کلیجه استراختا و لوب قلمه
 مزبورک در وقت ^{تنه} بوزاون قولاج برقیوا و لقله ضرورتی صویا بجمکه الوب ر و محل
 مزبور دن درت ساعت ایلروده سویش اسکله سنه ماه مزبورک اون نیشی کونچ
 داخل اولدنی کبی بیستگاه اسکله ره موجود تدارک اولتان سفاینده ذفائر و اعمال
 و انقال و صوردار ساکنه شروع اولوب لکن اسکله مزبور شو و مهله تغییر ایله یکه
 ایوب اسکله سی سویش و سفینه لر غلظه اوکنه لکن انداز دیر صندل لایله ^{احمل}
 و اشغال کیدر اوبله وقتی اولدنی کبی صولر جکی دور تا کیم اخشام سفینه لر ^{تیم} قور
 اوزر ^{تیم} قور لر اخشام دن صکره صولر با شکر کلمکه بعد سفینه لر قورلور دن
 قانقار بوبرا سرارالی دیر کله لور ماغخ فیروزه و ابرتنسی کون دخی عساکری
 سفینه لره تسبیروا و اون بدنجی بویشنبه کونچ دخی مشارا لیه حضرت لری رکوب
 و متوکلا علی الله تع عزمینا ثنا سند درگاه ع معلام قوبی باشیلر دن

بوستانچی باشی سبوق بالبو امینی مصطفی غا اقدمك منصب فرمانی مذار
 كوردكتی و امر نام سایی شاطری محمد اغایدیله ارسال و كذوسی مصدوره توقیف
 انكله سفینه درون فرمان و امر نام حضرت صدر پنا هینك جوابدینی تحریر چون
 ایکی کون مکت و ماه مزبورك اون طقوزنجی جمعه ایرتسی کون علی الصبح مساعد
 هوا بله پیشگاه مرقومدن حرکت و اخشامی زیارت نام محمد و ایرتسی کون دخی
 فرعون عامی نام بر زمین مرور و نیازا ایرتسی کون طود سینا نام محله ننگرانزار
 و ایرتسی کون دخی رأس محمد نام محلدن انکین صولریله ایکی کون مرور و جبل
 کبئ نام محله شهاب ده سته ایمان جتانه به واصل و ایرتسی اخشام قریب
 جزیره امرومه شعایر بوغازندن سلامت ایله کجیلوب بو محله غایت مشقت
 کشید قلندی و ایرتسی کون حنراطه سی و فرداسی دخی ییبنوع اسکله سته
 ماه ذی الحجه نك ایکنجی و نوروزك دردنجی کون داخل و برکجه استراحت
 و صباح وقتی حرکت و اخشام قریب مستوره نام محله و انندن دخی هووانك
 مساعد سیله نایع نام محله سفینه بلکلندی بر صوب درحال احام اباس
 و لیبك اهم لیبك ناسیله اخشام وقتی برع نام محله و انندن ماریا بوغازندن
 مرور و صالحی کونی بلطف الله تعالی سوپسا اسکله سندن حرکتك اون سکرنجی کون

جده اسکله سته داخل و صفای ما طرا بله مقصوده واصل و لنوب و لکبجه دخ
 جده ده راحت و حیوانات تدارک و چهار شبه کون سرعت ^{ایله} حادّه نام قریب
 برایکی ساعت نفس و بخشبه کونی وقت شاعی مکه مکرمه واصل و جده دن
 مکه اون سکز ساعت بر بعد طواف بیت الله و نوش ز زمزم شریف صفا بخشند
 صکره ایکندی وقتی دخ آهسته آهسته جبل عرفاته وصول و بر تسی جمعه کون
 مسجد بر آهیم علیه السلام جمعه بی دا و وقت وقفه ده خدمتی را و بعد الموده
 مزدلفه ده بر ازان ایکی قامت ایله اختتام ایله یند نمازی برون ادا و صبح
 مزدلفه وقفه سی تمامه نضکره میناوه تراش و زج قربان و انداخت جرانند
 صکره تکرار طواف حج و المروه ادا و بعد ایسه لرا کالونی حج الکبر و لدیفند
 جماعت بر مرتبه کثرتی و لدیفند هیلی مدت بو قدر جمعیت جماعت و لما مشور
 دیوانه مکه قبر و بردی حقیقت حضرت علی عید خضیه تکرارینی و ارزوایدند
 اخوانه سید ایله امین اگر کریم قدرتی اولوب کتمه ^{ین} یو ادم دنیاده خلق
 باشه و اخرن حضور بازیمه جواب ویریز جناب باری جمله اخوانه عبد
 حقیقینی ذبارت ایملک نصیب و مبدایله امین یا صمین

وصف مکه مکرمه شرقها الله تعالی

ای عزیز اخوان معلوم اوله که حرم شریف مکة مکرمه نیک و سطنده اولوب
 بیت شریف دخی حرم شریفک اورتہ سندہ واقع اولشد و مکة مکرمه اوج
 طاع ایچندہ دیر برینہ جبل عمر دبر لر مکہ قلمه سی بو طاعن هزا سنہ
 دوشمستد و برینہ دخی جبل هندی دیر لراته کنه غریبا لر حشہ قیبر ایدر لر
 اوقاق اوقاق عام لوبنا ایشلر ساکن اولور و دیکرینہ جبل اوقاقیسی
 نیمیہ اولور و عامتجاب محلدر جمع طاغله باباسی دیومشهور دیر
 حتی وقت طوفانہ بیتا لعمور سمایه رفح اولدنی چنده حجر الاسودی
 یا امیروان جبریل امین علیه السلام انہ حفظ ایشلر بعد حضرت ابراهیم
 علیه السلام بیت شریفی بنا ایدیکلی وقت حجر الاسودی جبل امیر قیبره بولوب
 هلا اولدنی محله وضع بیور مشلر دیومکه علماسندن حقیق استماع ایلدم
 و بیت شریفک اوزری جبل مذکور دن اعلا کورینور و اهالی و مجاورین اکثر یا
 جمعه ارنسی کوتلی طلوع شمس دن مقدم جبل مذکورک زیارتنه چیقار لر و نهم
 قیون باشی کونور و باکن و ککلینی بریره جمع ایدوب دفن ایدر لر اکبر برآمدن
 علت اوله رق باشی غردا یسه قیون باشی بکه کیدر باذن الله تسع اولکون
 اغری دفع اولور تجربه ایشلر و هرآی باشینک اول کچمسی رؤیت هلا لا چون

محکم باش کاتبی فدی بر قاج نفراد مایله اخشام یارم ساعت قاله جبل مزکور
 جیقار لر هلالی کورد کوری کبی پشتوا تر لر و محکده سجه قیداید یور لر هکتی
 بوکه وقفه عرفات کوننک صبح اولسون و هر کچه صبا^{مه}ح اوج ساعت قاله
 جبل قیس خزین صدا ایله بیت شریفه قارشوا اوج کره با ارحم الراحمین
 ندا اولنور که علم الله تعالی تحمل اولنماز جمیع ماء لردن اشیدیلور ابنه هر کس
 بیدار اولور عاشق اولنلر اولوقت حرم شریفه بولنور ~~بیت~~ صکره زمزم
 شریف شیخی اولان ذات محترم زمزم قیوسنک اوزری شروان کبی ورته سی
 اجقدر بیت شریفه قارشو حیث نفس ایله دم چکرنه دیدیکنی کسنه بلنر
 حال حیوتنه کسنه به سو یلیور لو حیث و قانده برینه نصیبا ولنه جوا اولارینه
 و اولاری بوقایسه اقربا سنه و تعلقانته عالم مضانده تعلیم ابد لر ایش
 برامزای و بصر یارم ساعت مرورنر مقام ابراهیم یاننده بیت شریف
 نردیانی طور دینی محکم اوزرنر دخی اوج کره با ارحم الراحمین ندا اولنور
 مابیتی یارم ساعت کجر شافی اولنلر اما ماریله بشلا لر صبا^ح نمازی
 ادایه بصر ماکیذر قیلار ابو حنیفه مذهبی صکره حنبلی قیلار صبا^ح نمازندن
 نشقه سائر اوقات حنبلیک جماعتی خنفی و شافی و ما تک ایله قیلار و اولیه

وایکدی ویتونمازلربنی اول مالکی و صکره حنفی و بعد شافعی قیلار و اخشا

نمازینی بشین حنفی قیلار ما لیکلر اخشام نمازینی حنفی و شافعی ایله برآبرادا

ایدر لر جناب حق عاشق اولنده طواق ایدرک اوقات خمسہ می خرم شریف مذهب

اربعہ اما صریحہ ادا تمک میرا بلدیہ آمین

وصف مفتاح بیت شریف

ای نور دم معلومدرکه حقیقہ نازل اولان نص جلیل بیت شریفک مفتاحی

شببہ اولادی نسلند طورور امیرکه مکہ امکرم شریف حضرتلری دخی

قار شمار بالده ذکر اولنان اوقات کشار اولندی وقت کلور چارکسنه د

ایمازت استر وقتنی بیلور لر مفتاح شریف بشل جوقة ایچند وکوشدر حقیر

اولدیم تاریخند اولاد شببہ لر تخمیناً وچ باشند ایدی وایم سندک بدری

قوجا غیلہ یوقار و جیقارب مفتاح جنتکافی مصومک دستنه تقدیم و براچه

کشار ایدر لر ایدی وکشار اولند فری یا ننن ابرلمز و بیت شریفک درت گوشه

نماز قیلند دیاده جنت نماز قلدر دیویر آدم قسم ایلسه قمنه صاد قدر مذاهب

اربعہ مفتیلری مکہ ده قرای شریف ویر برید کلربنی استماع ایلدم الله جل شانہ

ارزو ایدرک رقیبتی میرا بلدیہ آمین

وصف زمزم شریف

زمزم شریف قوسی حرم شریف مقام ابراهیم علیه السلام وراسنه دوشده
 اوزری ورتیلی وشروانی واردرهر صبح نمازندن بزجی ساعت اول زمزم
 شریف شینی افندی قوستی شاد وبت شریف قوسنه قارشو حنب نفس
 نما سندن صکره بر طلوم صوجیقاریرکان اتیکدن تاده سورجقش کی قما قلفش
 سقار ^{حاضر} حنطورورنر آهسته آهسته اون بش بکرمی طلوم صوجکر صکره
 قاریشور اصل زمزم شریف بیت شریف قوستنک صول طرفه ملزم شریف
 زبردن جیقوب قویه کیدر ایتمیش دیواختیار سقار دن استماع ایلدم لکت
 برنجای بر حوضه قونله جمله سی زمزم اولور خالص زمزم شریف سو دکوی
 اولاندر مکنده نوش بد تکره معلومیدر استانبول و محالک مورسه به کبک
 کلان حاجی قونداشلر زیاره طهقندن سقار له صره وهدیه بی قصه ویر برلر
 وقبله فالصنی جیقار منزل را ما هدیه بی زیاره تقدیم ایدنلره زمزم شینک
 جیقار دینی صوی کنور لر و زمزم شریف قوسی تحینا اون بش قولاج واردیر
 واعزیز بولک و بیله زکی سا اراقانده بیسونما زدن صکره قبانور شافی
 وقتندن اولک شاد اولور فقط رمضان شریفه و ذی الحجده کچه کوندر اچقند

وزمزم قبوسنك يوقار وسندك ايكي مقره ودرت دس- ودرت طلوم برى
 آتربى جيقار هيج طور مزله بونجه خجاج مسلين طوبه طوبه كچه وكوند زونوش
 وغسل ولفن زمزم لر و هند و بيه و شره و عرب و عريان و عجم ^{و صند بر} و
 بغداد و بصره و استانبول و اناطولى و روم ايلي خجا جبرى تبركا و لاينلر نيه
 و سى مقدارى كوتور لر ا صلاح قودن صوازلر بركت حضرت اسماعيل
 عليه السلام ولد بچون مثلا سائر محله بوستان ايچننه بر ^{له} قودن
 بركون بر كچه صوجكسه قيونك ديبى كورينور زمزم صوي ارتر اكسلر
 حق سبحانه و قس وحدانيتى حرمتنه اخر نفسده كلمه شهارت ايله يانمزده
 بولنه حق اخوان اغزيمزه زمزم شريف ويره راد سلامت ايمان و روز محشرده
 سلطان انبيا عليه السلام افندمز حضرتلر نيك يد كرم عنايتلرندن اب كوثر
 نورشنى جمله مزه ميرد ايله امين بحرمه اشرف المخلوقين

وصف زيارت النبي عليه السلام عن اها ملكه به جانب مدينه منوره

مكة مكرم اها ليلر نيك بمضلى جمادى الاخر دخولنه مدينه منوره في
 اوزوايدن ذواتلر بربر ليله رفيق و عرباندهست كفن و هيبن استكرا ايدلر
 رجب شريف دخولنه حرم شريفه دعا و ثنا ايدلر توجر و زبرده مدينه منوره

27

وصفه تخیرا ولد نبی اوزره رجیبه تبیرا و لنور مدینه منوره نك جمعیتی
 اولان ماه مزبورك بکری بدنجی معراج کچه سی موجود بولتملوا طراق و اکناوز
 حد دن اقرون عاشق رسول الله کلور زیارته حقیر دخی مخصوص مکه دن عزیزت
 ایدم کان وقفه عرفات کبی وله یور لیله مزبورگا ارتسی کون اول محلجت
 اسار دن فریاد فغان ایدرک رسول الله ندا سیله هر کس محلدینه عودت
 ایدر لر کله لم مانخن فیهنه اهالی مزبورگان استانبول محاجی استانه به کلور ایکن
 اقربا و تعلقاتی شکل استقبال ایدر لر ایسه انردخی و لوجهله قارشولر لر
 طوغری حرم شریفه کلوب طواف و سعی ایدر لر نصکره تکیما یله هانه لر یسته
 کتور لر هر نقد راهالی مکه و ارایسه تنیه سنه وار لر رسول اکرم حضرت پی
 زیارت اتمشدر دیو استانبول محاجی کدکک اجبا و اصد قالدینه زمزم کتوروب
 فنجانرا یله تقدیم و نوش ایتدیردیکی کبی تلردخی مزینه دن عین زر قاصوب
 کتوروب باغه قالقوب صلوة و سلام ایدرک فنجان ایله نوش و اقربا و تعلقاندرینه
 هدیه اوله رق برردانه حرما دخی عطا ایدر لر بو عجب رسد حسن تقالی
 حضرت لری محب عاشق اولنده رویتنی میسر ایله امین

وصف مولد ابنی علی السلام در وقت قرائت

مرحوم و مفسور الغازی سلطان احمد خان اول و سلطان احمد ثالث
 و سلطان ^{محمود} خان صاحب شاکم حضرات تریک اوقات شریف نندن بهر سینه سقا یا شیل ^{اپله}
 کلوب نایباً محرماً معرفتہ توزیع و تقسیم و ظن صره لردن بشقه قو طولر مولد بتار
 و عقبه شکر و ورود و ریح الاولک اونا یکنجی کچه سی و بله رعائت و معراج
 کچه سند هرنه نقد حطبا و اتم و ارایسه کوجک تبه تی فا و قلرا بله بتسو نمازینی
 حرم شریف ما لکی ما موا بله ببلا لادایت شریف قبوسا و کتہ عظیم عا و نصکره
 نوبنجی بولنان مؤزین و فراشین او کتری صره بیولک بیولک ارون عدد فنار لر هکرک
 بابا لجن علیه السلام دن تکبیرا بدم رک خروج و طوغری جہانک سلطان
 انبیا صلی الله تعالی علیه وسلم اقد من حضرت تریک دنیا به شریف بیور و قری
 خانه سعاد تری و کتہ صلوة و سلام ایدر لر او لول شریف مولد البتیر لر
 اتدن هد بجه الکبری رضی الله تعالی عنها حضرت تریک مات الطاف عصمت
 فرحنا کتری قبوسا و کتہ دخی ترضیه و تنا و نصکره اهسته اهسته عودت و باب
 السلام دن حرم شریف دخول و محکم هلا سینه بیت شریف قبوسنه قار شو
 بر کور سی قوریلور جمله اشرف و قاضی بیلر و سائر زوات علی مراتبهم قعود
 ایدر لر حطبارت اوج کتہ کور سیه جیقوب عزیزی مولد شریف قرائت انانسه

ذکر اولنان شکر لوی تائب ~~مرا~~ ما غانک هدا ملری زمزم صوی بله شربت
 ابدوب بردا قرا بله موجودا ولان جماعت لره نوشا بتدر بر لر و بعدا لدعا
 هر کس هانه لرینه کیدر لر ا برتسی کون بیولن و کویک بر بر لر بله معا یه ایدر لر
 بر عظیم همیشه در و دینه محض در تعریف ممکن دکل جناب حضرت الله جل شان
 سو کیلی رسولناک یوم القیامت جمله بی شفاعت عظاما سنه مضر ایلده امین

وصف رمضان شریف

وقتا کم رمضان شریف دخول ایدر حریم شریفه زمزم سقا لرینک بیت
 شریف طرافت هر برینک بر رمحدری اولدیندن سوا کین حصیری حریم شریفک
 جوانبار بله سنه دو شر لر زمزم ذورا غنچه نه در لونشان وادایسه حصارینه
 درخی اول نشانی یازار لر مثلاً بونشان زورق یازیلان حصیره در
 بویله یازار لر قاع لر بویله دیرا خشام یارم ساعت قریب سقارک مؤنزنه
 محفوظ بوزکی زمزم شریف صوبنی زور اقلرایله حصار لرینک او کلرینه صره صره
 در نمکه باشلر لر و بعضاً در سقارک هاجلدری وادایسه هاجلدرینه تللی و بویا
 ایوب بردا قری کی بردا قلا بله او کلرینه زمزم کتودر لر واهه، نکته ناک مجموعی
 حریم شریفه موجود بولنور لر کی طواف وکی تلاوت قرآن عظیم نشان ایله مؤلید

هر کس که هاتم لریدن اوستی بوشیده لی صغیر نبیلر ایله افطار کلور بیت شریفه
 قارشو هر کس بو یئنی بوکش رحمة للعالمین اولان جناب حضرت خالقن مفرت
 طلب ایدر لر حر شریفک درونی برهاله کس ایدر کم تحمل اولما زازاندر باشلر اولمکنه
 هر کس صاغ وصولنه او ظره تفضل یاسیدی دیوبا فطرا ایدر لر بش ^{دقیقه} ~~تغنه~~ مدونه
 قاتا اولور اخشام نمازینی بعد الا دا هاتم لرینه کیدوب صفالزه اولور لر بو افطار
 حرم شریفه او جیز در تیز یرده اولور حق تعالی حضرتلری فطار وقتک
 رحمتله جمله نری نغفوریتدن ایلیه امین یا معین

وصف ادائی صلوٰة تراویح شریف

وقت مغربدن بر ساعت بر چیرک صکه جبل عمره ایدست اذانی ^{تغیر} اولور
 رمضان مخصوص ازان اولور هر کس ایدست المغنه باشلر بعد قوج قوج حرم شریفه
 کیملی ال وکیبیشیل وکیب صاری وکیب بیاض ورنکاز کویکی قنار لری کبی قنار لریله
 کلور لر مذهب مالکی امامی ایله بسو نمازینک فرضنی دا ^{و ورا} ~~سندن~~ ایکی رکعت
 سنت شریف تمامزینی دارنصکره زکری سبقت ایدن زمزم سقارینک حصیر لری
 هر کس که امامی و آردر کیملی قصه سوره ایله یارم ساعت وکیب ختم ایله ایکی
 ساعت وکیب دوت رکعت قرائت اوقن اخلاص برینه طواقا یدوب بمر طواق

تمهید و بیج

تمازنده نضکره ترا و بجه بد ایدرک دوت ساعتی تکبیل سابع ایدر لر حره شریف
 دروننده الله اکبر نداسی بر طاقم و اخلاص قرائت ایدن بر کرده انفسش پیش یرده
 امام هربری بر نوع جماعت ایله ادای ترا و بجد نضکره صکره حانه لرینه و جاتی استه این
 احرامتی لوب صلوة ترا و بجد نضکره عمره به کیدر لر زیر رمضان شریفه بر کوه عمره
 برج ثوابی و لوب ساک و قاتنه ایکی عمره برج ثوابی یا زیلور حق تعالی حضرتتری
 اشبو محلی قرائت ایدن اخوانه اول مقام جتتمکانه ادای صلوة ترویج و بو حقیره
 دارینم سلامت میسر ایلیه امین **وصف وقت امسالک**

جناب حضرت پروردگار زکریا تی عیاراتی لیل و نهار رازو ایدن اخوانه
 میسر و بو حقیرک قصور و کوربتی عفو ایله امین رمضان شریفک اولندن
 غایتنه وارنجه مکه مکرمه ده بوطن کرمک اهالی و کرمک مجاوزیه و مسافرین
 صحر طما مدیننی بد کد نضکره بر رایکیشن یاربنا لبیت دیه رله حرم شریفه
 کلور لر کیمی برکوه و کیمس ایکی ایکی اوج کره طواف ایدر لر حره شریف اطرافه اولاز
 یری بناده لر دن مؤزنده قویت ایله قصیه و مدح رسوله بشلا لر ندالری
 قلب مؤمنه فرح و بریر استانبولر حب صدالی عزلی لسان ایله بر ذات اذات
 محمدی قرائت ایلسه جوآرنه اولان حانه لر صاحبدری تشکر مظل ایدر و فرضاک

اولور نه كوزل صدا ديو با فصوص مكه مكرته و مدینه منوره نك كچه لری
 صامه قارشوتدا اوقان انا ندرینه تحمل بک شكدر عاشا اولان ذاتره بوکا
 كلور والی التمش دخی ذیاره ادمله طواف ایدرلر جناب ربنا لعالمینك رحمتی
 اشكادور و بیت شریفك قارشوتنه كلور جبل یا قیس دید كلری جبدی یا ارحم
 الراحمین دیو مؤذنلك بریسی یدی نغمه ندا ایدر ایدر بیت شریف نردباشنه دخی
 یا ارحم الراحمین تسبیح برینه ندا ایدرلر الحاصل وقت شافییه قدر طواف
 وتلاوت قرآن عظیم الشان قرأت ایدرلر بعد وقت کبر دیکي کبی شافی جماعتی
 نمازه پدا ایدر صکه هرکس حانه لرینه رجعت واستراحت ایدرلر واشبوروق
 درمانی سائر نوقه یکنه مز جناب الله تعالی حضرتلی جنتا علانسه دخی
 جمال با کله جمله مزی رؤیت ایلک میدایلیه امین **وصف عید فطر**

رمضان شریفك عرفه سی یکندی نمازینی حرم شریفه امام مالکی جماعتیله ادا
 ایدر کلری کبی قلعه دن کوردرلر اینه اوج طویا تیلو هرکس پر محزونیت حاصل
 اولور زکرا اولنان افطار الوداع ديه رك اسوب ساپو اوزره افطار و صلوة
 مغربدن صکه حانه لرینه عودت و ایدرلر افطار جمله خطبا و اتم و حرم شریف هذمتنه
 بوندان نایب الاحرام اغانك حانه ننه بر ایا کیش جمع اولورلر و نایب الاحرام اهالی

مکة دن اولور حادم اغالردن دکدر حانه: مزبوره ده جمله سی کوچک تبه لی
 قاقدر ایله صلوة عاشی ادا و حرم شریف طواف و تکبیر ایدرک امیر مکة مکرم
 شریف حضرت ایله معاویه به کیدر لر بعد سابق اوزره تکبیر ایله حده والیسی
 بوئان وزرای عظام کلور لر بعد المهره هرکک اوکلرینه بر رطبانه بنا بئیرکک
 تقدیم و کول ابدان و بچوردان ویرلدکد نصکره حانه لرینه رخصت ایدر لر
 صباح اولدوق حرم شریف جمله اهالی و مجاورین و مسافرین جمع اولوب
 طلوع شدن ایکی ساعت مرورنه بیر آم نمازینی خنقی خطبی قیلار خطبه
 نماضنه حده والیسی و شریف حضرات لری خطیب مومی ایله بر کورک الباس
 ایدر لر بعد موجود اولان جماعت ابتدایت شریفی طواف ایله معاویه ایدر لر
 دنیا ده بوذن یوک سعادت بو قدر که عید شریف کون بیر آم نمازی تکبیلنه بیئن
 حضرت زردانک بیت شریفی ایله معاویه اولته هر قوله میرا ولما زهان قصوریز
 باد شاهلر بادشاهی عفو ایله امین بعد شریف حضرت نیک حانه سنه دعوت
 اولتان ز و اندره ضیافت اولنور و اوج کون دخی بر بر لر ایله محبت اچون ضیافت
 وقایح مکة ده اولان بیجه لری تماشا یه جیفار لر بود

وصف غسل درون بیت شریف و احرام

بهر سنه ماه ذی القعدة تك بکرنجی کوفی طلوع شدن بر ساعت مرور نه امیر مکه
 شریف حضرت ذی حرم شریف زمر شریف قوسی سفته جفا اولاد اولاد
 شیه اولان ذات محترم مفتاح بیت شریفی الوپ تشریف ^{ایستونام} ایستونام تشریف ایستونام تشریف ایستونام تشریف ایستونام تشریف
 مخصوص مانه سه دعوتی کوند در لر ربع جد و ایسی بوطن وزرای عظام و وزرا
 بولمز ایسه نایب الحرام اغایه و مکه قاضی قذیه دخی مقبره ~~کلور~~ کلور
 کوند رمومی ایهم و در لر نه شریف حضرت ذی استنبال ایوب بیت شریف قوسی
 اوکنه کلور جمله زمر سقاری طلوعه زمر شریف قومشتر حاضر و مهبا
 دور لر ~~دور لر~~ دور لر حرم اغاری نیکه ایله بیت شریف قوسی نرد بانجی جکر رمومی ایله شیه
 اولادی بیت شریف قوسی مفتاح ایله اجر و بشین یار شاه روی زیمه خلافت
 خلافت الی یوم الی دین حضرت زینیه و جمیع امت محمدک سلامتیه دعار نصک شریف
 حضرت زینیه لسان عربیله نقل لفظی ^{یعنی} یعنی توریجه بیورک دیوا اولاد رمومی ایله
 جا عزیز ربع شریف مشار ایله حضرت ذی تکلیتی قا و شیدر روخه ^{یلنه} یلنه بشما ایله
 شال قوشا نور ویرشال دخی جد و ایسنه و نایب الحرام اغایه و مکه قاضی قذیه
 ایله قوشا دیر اندن یارب ایستند ایله بیت شریف در زنه کیر لر هر گوشه
 لر نه بشین یکشر رکت نمازا اسندن صکره و استانبولده سلاطین عظام

حضرت تدینک جو معلمی قناد بلری ده لوتی تیرگا اصدقلری اوقاف اوقاف سپورکه لر
 اول محل مبارکه لودن کلان مبورکه دیر سقا باشی زرم برردانه سپورکه موسی
 الهیک الدینه ویرر تکبر ایدرک بشین بیت شریف درونتی سپورر لر و طرزینی
 بریر جمع ایدر نایب الحرام اول جمع وظن مبارک طوزی بلنه کی شالی جقارو
 ایجنه قوربع و سقا باشی و مقبر سقار طوملری ارقه لر بله جقار بر لر شریف
 حضرتی طوملر انخر لینی اجر زرم شریف ایله موسی الم بر آ برجه سپورکه ایله
 سپورکه بشلا لر غل الحمد لله تعالی شکر هزار جناب ایلرک عنایت خدمت
 درلتنه اولدیم ولی التعم شریف محمد باشا حضرت تدینک سایه مرو تدره اشبو خدمت
 عالی مقام جنته استخدام اولدیم رفت علم الله تعالی هزار هزار خزینه و قیته ذکر
 بعد اول مبارک طوز ایله غل وظن صوی کبیرا ستار لر ایله کوش مکخره صفار
 و اول صوی سقا باشی و سائر سقار موجود اولان اجا و تملقا تدرینه ورجالد
 بولنان خواجه بر طاس هدیه ویرر لر تکیلتم عود و غیر ایله بیت شریفی ترین
 ایدوب موسی ایل اولاد شیبه بیت شریف قبوسی اشکینه کلوزا وچ کره تعالی ایدر
 کلام بره یعنی لسان تور کی حمله کز جیکر دیر یکی انه سرعت ایله جقار لر اصلا
 تا خیرا و کما ز باب بیت شریفی قبار تقاضا حنی الوی ترد باندن اند یکی کبی شریف حضرتی

موسی البه ظلت کبد بربر و ماه نوبورک یکرمی بشنخی کون طوع شمسدن یارم ساعت

مورتنه نایب احرام اغا و سائر حرم اغالی بیت شریفک قوسی اوکنه اسلوب

اشا

سابق وزره عظیم دعاد نصکره بیت شریفک ^{اشا} عینستدن نیلوا بیدری جزر لر

تکیر ایله کسوه بی بر برینی کوزه ده رک جوانب اربعه سنی بیت شریف قوسنک

اشکنه قدر دوشیر لر یوقاعه دخی بیت شریفی احرام قویاق رسم قدیم امیش

بر کورجه جمیت اولور جناب ریا العالمین ارزوایدن اخوانه رو بتنی میر ایله امین

وصف و رد و معجز وقتاکم ذی الحج شریفک بشنخی کون اهالی مکه مکرم دن

دیلان و سقایان بر برلر نیر رفیق اوله رق مکرم یه سکر ساعت بیدی

اولان واری فاطمه دید کلری محد حجج سلیمنی قار شولنه کیدر لر و ماه نوبورک

یدنج کونی شام حجاجک مقوم ^{مقوم} باشیلری رضوانده سوار اولش کلور لر مکه

میاندی کورد کلری کبی لسان عنجه یا جا یعنی تور کیم کلدی کلدی دیکدر باحجاج

سلین ما جا دیوندریم بشالار لمانید ایدر مکه شریف خضرندی قوسی حلقبله

حجاج شیخ محمود نام مالدن استقباله جیقار و محل نوبورده حجاج اردو کونی تور لر

حجاج کلدی کبی طواف و سوی تکه بشالار لر بیس کیسی مانه و کیسی مدرسه

اسنجا ریدر لر و مصر طرفدن جرم کلش اولان حجاج رخی شام مقوم لر تبه

طوطونقه بشلار لر اولکجه مکه ده استراحت ایدوب فرزادسی کوئی جبل عرفا ایدر لر
 برکجه دخی انزه فالور لر و ماده نر بوردک ^{طغورن} طغورنچی کوئی عرفه کونیدر جبل مذکورده وقفه
 تقرب ایتدیکی کبی شریف حضرت لدی طرفدن مکه قاضی افتدیه برهچین ده وه کلور
 موی ایله دخی سوار و جبل مرقوم نشان اولدینی موضع خربا عظم کتابنی
 ورائه بد و طور آق یرلری کلدکده قارشوسنده اولان محکم باشی کابنی فتدی ایله کیم ^{العلم بحنی}
 صالار حجاج کوردیکی کبی لیتک اللهم لیتک نداسته اولور لر اول وقت بروقدوکه
 میدان عرصات کبی باش اجق بالین ایاق بر احرام ایچنه جمله سی خیاپ رباً لفقور
 رحمتی طلبنده دبر لر تمام کونش غروب ایتدیکی کیم عودت و مزدلقه ده رجت
 و اولکجه اینه اقامت اشناسته قوملار ده لر دن شیطان علیه اللعنه یه انداخت
 ایچون بقله قدر تیشراکی طاش دوشی ایدر لر اول طاش لدی غلایدوب احرامک
 بر ارجنه یفلا یوب فرزادسی مزده لفه وقفه سی تمامدن صکره بنایه نزول و زکراوتان
 طاش لدن بدی عدوتی ^{جران بسم الله دعماً} جرحاً و لایه جلمه ^{دعماً للشیطان و خربای دی رک اضلوی}
 بیه زنج قریان و تراش اولندقد نصکده مکه مکرمه یه نزول و طواف و سعی ایدر لر
 لکن حجاج جوعی بیرام تمازی اولماز دیو غافل اولور لر حجاج بنایه نزول نصکده ^{بنایه}
 شریف حضرت لدی مکه یه ازلر بیرام نمازینجا دا و حجاج انوب لبا سکرید کلری کبی مصر طرفدن

کلان کوه شریفی دخی بیت شریفه الباس ای تدیر لر اکبریم حج اکبر اولور ایسه
 بیت شریفه قیوسی بوشیده سی عام تک ولی نعمتی اولان روی زمین باد شاه اقیم
 خدا لله تعالی یوم الدین اقدمز حضرتلرینه ارسال ابد لر و اکرح اکبر اولماز
 ایسه برده مبارک شریف حضرتلرینه قالور حق سبحانه و تعالی حضرتلری رسول
 اکرم حرمته اشبوهم کلیمه کلمه تحمیرا ولتان الفاظ شریفی قرآت ایدن احوان ایله
 عید حقیره سلامت دارین احسان ایلیرب یوم القیامت شفاعت عظمی و فردوس
 اعلاده رؤیت جمال پاک ایله مشرف و شاد خندان ایلیه امین ثم امین
وصف وفات اهالی مکه و مسافریندن بری و قاضا بلیسه بیت الماک
 طرفه خبر ویریلر ^{عَسَّاهُ} و تابوتی اول کوندر لر وفات ایدن کله رجالی
 و کله نسوان اولسون غل اولدقدن صکره تکبیر ایله حرم شریفه کتوروب جناب
 نمازینی بیت شریف قیوسی و کتبه ادادن صکره احبا و احد قالر ایله مصافحه
 ایدر لر بعد بر کره بیت شریفی جنازه ایله دوللا شدر بر لر صکره طریق عرفات
 معلا دید کلری محله اولان مزارستانه و فن ایدر لر غیری محله نزار یوقدر
 جمله سی ^{لحقت} حضور و اماده دیر و اوج کون صکره مرحومک تعلقا حرم شریفه
 بابا لزیاده ده ایکشدی نمازیدن اول موجود اولان حافظلر ایله ختم شریفه

تلاوت ایدر لر بعد الذعا شریفتلو نوشا ایدوب حاصل اولان ثوابن مرحوم هدی ایدر لر
 بوقاعه غایت کوزل بر بیلدر حق تعالی حضرت تدری جمله تک وعده سی
 تمامه سلامت ایمان ایله ختم کلام ایلیه امین **رویا منفرد ملک بکوم**
 هرآی باشک اول کچه سی مقام خنقی زیننه مهر سلیمان رسمه بی دی قندیل
 بقار لراهانی مکّه شهر جدید دیو بر لر ایله کور شمکه کیدر لر هلال مبارک
 یاسیدی دینه رک بیوک و کوجک بر لر نیک دستلر نی بوس ایدر لر و لبالب
 مبارک کچه لر ی چار شولرده قمری و صاری و نکلی علی خلفه بیروب فرخت
 ایدر لر منانی بعضی وقتده در سعادتده هلو اجید بیشد بر اکیا سید راهت مکّه
 بر لر نینه جو جو قارینه هدی کور لر و اها لیدن بر سیسی تا اهل ایسه کرک
 اعلا و کرک ادنانکا حدن اوج کون صکره نشان ایله بر ابر ایکی صره الما کوندر لر
 و اول تشاتمه الما اولنججه قز و بر مرکز البت الما تدارک اقلوبیه هر نقدر محب
 اجایی رازایسه ججه کچی سی حرم شریفه جمع اولوب ساعت بشمه و آردقه
 بعد الطواف وقف اولمش بیوک بیوک کورده کی فنا دلریله لا اله الا الله دیر رک
 کویکنک اوکنه ایکی صره اوله رق حانده شه کوردر لر صباچ وقتی اسوب
 سابق اوزره کلور لر کنه لا اله الا الله ناسیله کویکیکی حانده سنق الوب

حرم شریفه کتقدوب بعد ادای صلوة صحیح بر بر لیلہ مصافحہ ایدر دبر آدمک
 اولادی دنیا به کلسه بدخی کچھ سی سیمه لیل تبیر ایدر والیس و پدر لرنیک
 اقربالرنی حانه سنه دعوت اولنوب صنوق هفریدن صکره کیدر لر نوش تپوه دوت
 صکره جو جو غری بدی بشکیله سیدانه جیقاروب قور و علادن بزذات
 مومنه ایله بدی اشارت ایدر بیورک مقاصده اولجده کنه ده فرد
 واحد صحت اولماز بشکره جو جو غنک باشی و صند اقربالرنیک بریسی هوآن
 دوکر بیاغی تره طور هوآیندر اول اثنا ده علمای سوئی لیه دخل اسمتی تسمیه
 ایدر ایچدودن و ایله سی شربت کوزدر بیا ایچر بعد صباح اولدوقه اسمتی
 یاد ایدن زان قبوسای اوکنه کلوی ندا ایدر یا ولد مثلا ارکله ایسه محمد یا خود
 قرایسه فاطمه عمل شفقت بیث الله یعنی کور بیت شریفی بیک جو جو غری قویکاغه
 القوب بدی دخل رقمی صره کیدر حرم شریفه داخل اولدوقه لا اله الا الله
 و یو بیت شریفه قبوسای شکره قور حرم اغا لرنیدن بریسی خصایله بکلر
 بعده اولما طواق ایدر جو جو غری حرم اغاسی القوب پد وینه تسلیم ایدر بورسم
 دخی رعنادور و جو جو ق بیث القی یا نشنه واردوقه هوا ایچر حرم شریف
 قبولرنیک اولک لرنه تعلیم صبیان ایدر لر بریسته بدایت دیروب برتجه اوزرینه

هوامه سی لاف بالی اخره یایه وارنجه تحریراید رجوجوق باشلقرائته ویشقه
 برتخته اوزرینه دخی جوجوق لاف یا یازمنه تعلیم ایدوردرسی ولان محلی کرد
 کبی حفظنه قدر وهم بزار تمام حافظ اولنجه درستی یزار صکره قرانت ایدر
 انک ایچون مکه مکرم ومدینه منوره حافظلری قویدر اوقومق ایله یازمنی
 بدون تحصیل ایدر لر حق فیالی حضرتلری ولاد لر تیری اوقور یزار کرد وهندن

**ایلیه اینم ذکرانی مهل تریتمدی بونی علیا مکرمه تعیمی و سوال و جواب
 دخی عبد متدی رستم مجاور نعل بدو و مکررینی حنا و تعداد ایله تحریر نکرده**

حرم شریفک جوانا ربیه سی بیک قرق النی ذراع و حرم شریفک دیپرکدی
 در تیوز القش التي ی رکدر و اوتوز طغوز قبوسی وارد اول باب سلام اوج
 قیودر و در ییه برقبو و باب الزیاده اوج کیورر و باب قطب برقبو و باب طیبیده
 و باب عیسو برقبو و باب عمرة برقبو و باب ابراهیم و باب دراع ایکی قبو و باب ابراهیم
 ایکی قبو باب شریف ایکی قبو و باب جیاه ایکی قبو و باب مجاهد ایکی قبو و باب الصفا
 برقبو و باب بقله ایکی قبو و باب دیانتین ایکی قبو و باب علی اوج قبو و باب عاصم
 اوج قبو و باب الیتی ایکی قیودر جمله سی تمام اوتوز طغوز قیودر و بی بی ساره
 واردر کزیده ازان اوقنور اول اذان زمزم شریف قیوستک اوزرینه

- ۱۰ باب ابراهیم
- ۱۱ باب در بر
- ۱۲ باب ابراهیم
- ۱۳ باب طیب
- ۱۴ باب ابراهیم
- ۱۵ باب عیسو
- ۱۶ باب عمرة
- ۱۷ باب ابراهیم
- ۱۸ باب دراع
- ۱۹ باب ابراهیم
- ۲۰ باب شریف
- ۲۱ باب مجاهد
- ۲۲ باب الصفا
- ۲۳ باب بقله
- ۲۴ باب دراع
- ۲۵ باب عاصم
- ۲۶ باب ابراهیم
- ۲۷ باب ابراهیم
- ۲۸ باب ابراهیم
- ۲۹ باب ابراهیم
- ۳۰ باب ابراهیم

زمزم شریف شیخی و قور ربعه سائر مؤز نرا و قور لر و کعبه مکرم نکه یوکسک لکی
 یکر می یکی ارشوند و سیاه حریر دن اشله اورتیسی و آرد بر ارشون اف
 صافی التون صرمه ایله بعضایت کزیمه و بیست تاریخ باز یلو توکاشق تعبیر اولتور
 دیرا مادار یا زلشدر و رکن عراقین دکن شام و کین یکر می ارشوند و دکن
 شامین ^{دکن} میانه دکن یکر می یکی ارشوند و دکن بماندن حجره لاسعد یکر
 ارشوند و حجره لاسعد دن رکن عراقه یکر می یکی ارشوند و طوفان و طوفان بر
 دوشمه تی مریدر و سکر یوز التمش یکی ارشوند و اول محلک جوده سنه
 نوجدن مللر ^{وا} دیر جمله سی و تعداد وچ بیلدر و ^{لر} بوندلر یکی مریدر
 و جمله قندیلار ایکوز یکر می دوت قندیلدر رمضان شریفه تمام بیک قندیل
 یثار و حتی حنیفی ^{مقا} متعلی التون اولوق مقابله دیر و مقام مالک دکن شامیله
 رکن بیانی مقابله دیر و مقام حنیفی حجره لاسعد مقابله دیر مقام شافی
 ابراهیم علیه السلام دکن بیت شریف قبوس مقابله دوشر و ایکی قبه طار دیر
 برسی فراتین شمدان قوبدینی بر دیر و برسنه قبه عباس دیر لرا یجنه حوض
 وارد و حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم زمان شریفارنه حضرت
 عباس رضی الله زمزم شریفدن دولدور و ایجدایش و کور و دلرا یمنش

انك ايجون فيه: عباس دبر لر و دخي بيت شريفك ايجنه اوج درك سوار در ناخامد
 ونه ناخامچي ايدوكي معلوم دكلدر اوزر لري صر مه اشلم قرمزي جوقه دير علا امكوز
 بعضيلري روايت ايدولر كه جفدن چقمق دير بر نيك اسمي حنان و ديكرى متان
 و ديكرى ديآن دير لر ديومسوع جاكرى اولشدر و دخي بيت شريفك قوسى
 صافى كوشدر و بو ككدر قيا و كنه قريب صاع جانيس بر جقور وار دير بش
 ذراع مقدارى طولى اوج زراع مقدارى عرضى وار دير انجى ايجنه بش
 ادم نماز قيله بيلور ديوار نه عرفانى بريصى طاش وار دير انى بيلار لر و بر يازدا
 مر مر طاش دنجى وار در حضرت ابراهيم عليه السلام بيت شريفى بنا ايدرايكن
 او ^{جوقه} جوقورده جا مور ايدر لر ايش رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم حضرت
 زمان شريفترنه جبرائيل عليه السلام كلوبيا اول ^{جوقه} جوقورده امامت ايش شمدي
 مقام جبريل دير لر دعا قبول وله جق بر محل مباركدر و دخي مقام ابراهيم عليه
 السلام بر ^{طاش} طاشنى وار در طوجدن قفس ايجنه كوشدن كلبد و خلقه لري
 وار در حضرت ابراهيم عليه السلام بيت شريفى بنا ايدر لر كن اول طاش
 اوزرته جيقوب بيت شريفى بنا ايدر لر ايش جق ديوار بو كسك اول طاش
 بيله قالقار ايش طاشى برينه قيوب يته اول مبارك طاش بره ايترايش

بو سوال و زره بناء تمام انشدر و بعد حضرت برآهيم عليه السلام اول طاش
 اوزرينه جيقوب لله تعالينك اميله مناده كمي بوقاري تاجلای قيه برآبر
 اولشدر حضرت برآهيم عليه السلام دیدی یارب كعبه یادم تمام ایتدم دیوندا ایتدی
 حق سبحانه و تعالی جبل شاته بیوردیکه یارب ^{براهیم} جاغریتم قولدریمه کلوب زیارت
 ایتونلر دیدی حضرت برآهيم عليه السلام ایتدی کیمی جاغریتم بوطاغ ایچنجه نم
 اوازیمی کیم شیدیر دیدی حق سبحانه و تعالی بیوردیکه یا ابراهیم سن جاغریتم
 قولدریمه اشیردم دیدی اذن صکره صدایله جاغردی هر کشینک کیم روحی جاغردی ^{عن}
 اشیدوب لیبک دیدی زیارت بیت شریف اول کشته یه نصیب اوله و اول کشته نیک
 کیم روحی شیدوب لیبک دیدی تقدیر کیم جهدا یلسه کعبه مکرمیه کیه رم دیو
 اه واه ایدوب طلبا ایدر محسنه برشی مانه اولور اول مبارک مقامه کلنر
 قالور وارلدن لیبک دین مؤمنر کلوب حج ایدر لر زیرا بواجه ایله اولماز
 همان بر لطف الهی در الله تعالی مؤمن قردا شاره میتر ایله آمین دیکلر کیم
 کعبه مکرمه ایچنجه اون بشیریده دعاستجا ایدر اول کعبه شریف ایچنجه
 و حجره آسوده و ملتزمده و التون اولوق التنه و دکن شامیه و دکن میاینه
 و استجا بده و مقام ابراهیم عليه السلام و زرم شریفه و صفا و مروده

وجبل عرفات و نزد لفه ده و میناده و حجره ده و بدین گیم بیت شریفک جوده سنه
 او جویز بنیبر علیهم السلام یا توری کعبه مکره تک زحمتنه صبرایدوب و قات
 اتشدر و اسماعیل و شعیب و صالح بنیبر علیهم السلام مقام ابراهیم ایله
 ززم شریفاره سنه یا توری لر و حضرت اسماعیل صلوات الله و آله سی
 هاجرانانز ایله تحت میرا بده مبارک قبلدری بشل مرمر اولدنی برده کلشدر
 روایتی واردر اول اجدن دعامتجا با ولدیتنه سبب یعنی حجر اسماعیل دیمکدر
 و حضرت اسماعیل علیه السلام مبارک ایسی و جنته و مبارک باشی
 او جنت بشل طاش ایله اشارت واردر کورته معلوم اولور و بر دخی منیر شریف
 جنتی مقام ایله ابراهیم مقامک مابینه صافی مرمردن بابیلید بر ابراهیم مقامک
 غایت قریب لدر و قبه سی قابله کوشدر سلطان احمد اول حضرتدری تبرکات منبر
 شریفا و زرینه ارسال بیور مشدر و دخی حجر اسوددن صفا قبوس سی ایکیوز
 ارشوند و صفادن اولکی میله یوز قرده ایکی ارشوندیر و ایکی میلک آره سی
 یوزاون ایکی ارشوندیر الحاصل صفادن مرده مجموعی بدینوز التشر ارشوندیر
 و کعبه مکره دن عمره بر قرسخ بر در و جبل نور بر فرسخ بر در و جبل نور
 بر قرسخ بر در و هر کیم کعبه مکره صدقه نظر اتسه کوزینک نورینجی رتور پر

بیوردکه

سلطان انبیا صلی الله علیه وسلم هر کیم مکه ده بروقت نمازی جماعه قلعه قلعه
 یوز بیک بنش بری بیل طفقزرای بیکرم کون مقداری نمازه بکر و مدینه مشهوره
 قلعه بش یوزه بکر و اونره قلعه بر برینه بکر دیو بیورد قلین علیاً، تکه دن شافی
 امامی صالح انذین سموع صغیرا و لشدر و حضرت رسول اکرم محمد المصطفی صلی الله
 تعالی علیه وسلم بیور مشرک حق سبحانه و تعالی نیک اون بش برده اوی وار دیر
 یدیس کی کوکون و یدیس برده و بر یوا و لرد اولوسی بیتا العمود بر و هراولک
 یونک کبی حرم و آرد بر برینک او ستند و هراولک ادیس کی قیامت د کین طاعت
 و عبادت ایلد کلر بی علم علیاً، مکه دن سموع اولمشدر و کبه مکته نک شدرنه
 اولان زیارتدا و لاملولدا نبی علیه السلام و مولد ظلم لظلم رضی الله عنها
 و مولد ابوبکر الصیدیق رضی الله علیه و مولد عمر ابن الخطاب رضی الله عنه
 و مولد علی المرتضی رضی الله عنه و حجر منکلم و حجرتک و مدعاً و معلاً و معلاوه
 مقام حدیچت الکبری رضی الله عنها و سائنا صحاب کرام رضی الله علیهم اجمعین
 و اولیاء کرام و علی القاری رحمة الله و غیره یونلری زیارتا بیوی دعا ایله
 زیارت معلاوه بو قدر صحابله و انبیال و اولیاء مدقونلر امین و سینا حضرت^{ده}
 اسماعیل علیه السلام قریان انجیری و مسجد الحسنی زیارت ایله لر حضرت

ایین

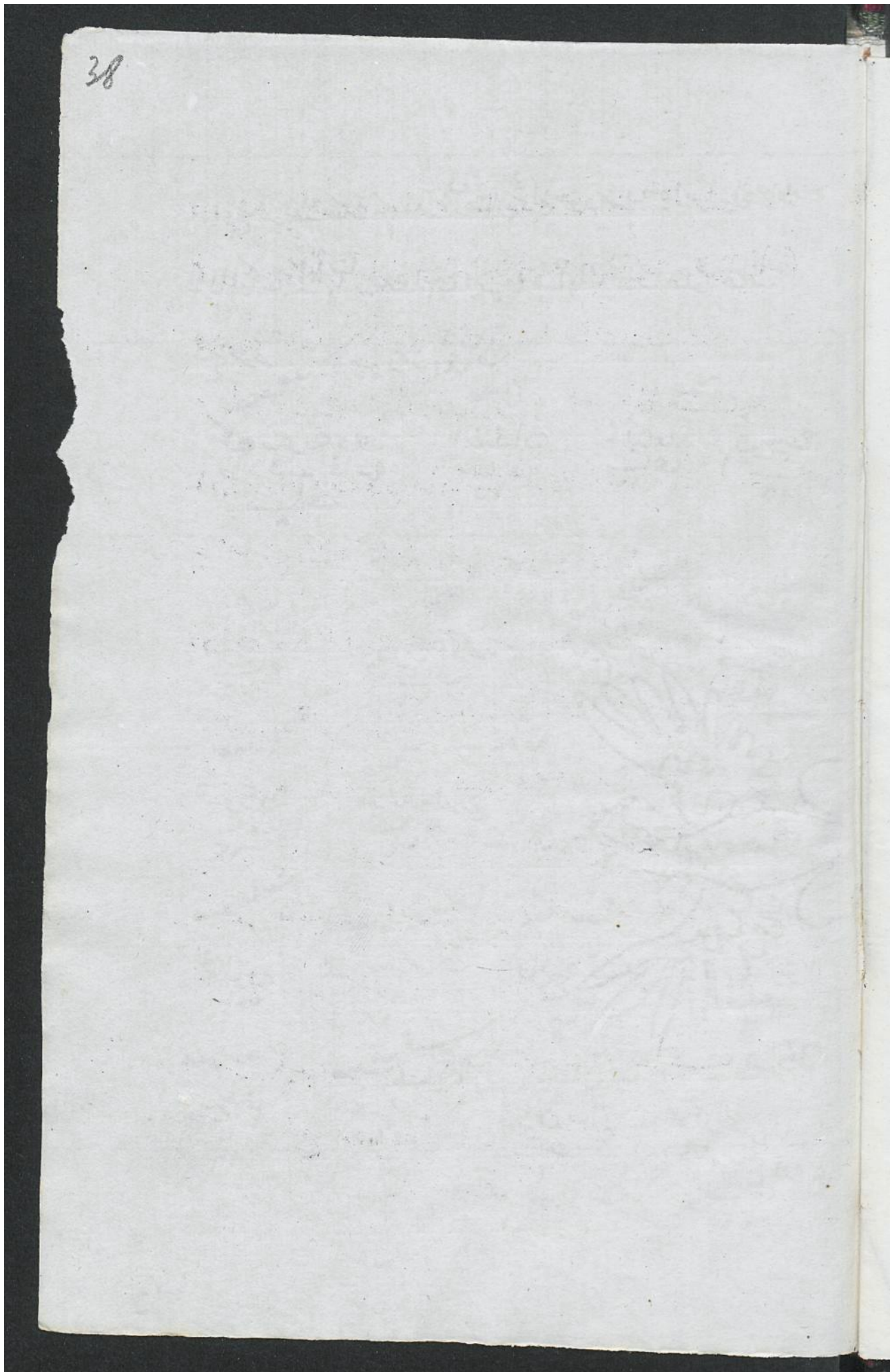
رسوی

37

رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم استه جادر قوروب او نور مشد و كعبه
 مكرمه اون بركه بنا اولشد اول ملائكه لرايكنجي حضرت ادم عليه السلام
 او جنجي ادم او غلي در رنجي حضرت ابراهيم عليه السلام نبيجي عمالبقه قوم النبي
 جرهيم قبيله سي يدنجي قيصر كرتنجي قریش قبيله سي طقوزنجي ابن زبير او نجي
 حجاج ظالم اون بنجي ال عثمانه ^{صفحة} سكون احمد اول بنا سيدر و بيت شريف سنه ده
 كز كره كشاد و لنور ابتدا سي محرم الحرامك او نجي كوني ايكنجي ربيع الاولك
 اون ايكنجي كوني مولد ^{الني دي} نجي اهلور و بكر بستند غل اولنور او جنجي رجب شريفك
 اول جمعه سنه و بكر سي يدنجي كوتنه در رنجي شعبان شريفك اون بشنجي كوني در
 در رمضان شريفك ابتدا سي جمعه كوتنه و اخر صول جمعه سنه در ذي القصدك
 اون بشنجي و بكر بستند غلا اولنور و بكر بستند بيت الحرامك حرام قوردر
 و ذي الحججك بيرام كونه صبا محلاهلور كوه سچون حق سبحانه و تعالى حضرتي
 قصود و كوتوي عضو ايليه اشبو هقير بر تقصير هره قدر سهد و خطا ايلدم
 ايسه ده قرآنت ايليان اخوان يا صقايه فضلك اولوب محال مبارك لرك
 و بارتنه مشناه اولوب جزوايملري تبت حالصا ندر

مدینه منوره نور هاهه تعالی الی شفاعت
 محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم اقدس حضرت نابینا
 و صف عادت برنی و عمر شریفک ارکان و در سیمای
 و سایر محلی برنی مجا و دله برسته کامله اقامت
 اوزره اولون در عادتت قوجه مصطفی باشا
 جامع شریفند زاکیر بانی شکاری زاده حاجی
 اذنی حضرتی مخصوص رساله تألیف
 بیورد در کلرین عبد حقیر اول ذات شریفک
 تألیفته نظیره امله جادف ابد بیوب
 یعد بعد خراست ابد ذات اخوان
 فقد حقیرک الذن کلدی قدر مکرمه
 شوقها الله تعالی ده اولون او صافی
 خیر ابدوب مدینه منور فیک او صافی
 شیخ سیمایک تألیفند
 معلوم اولور

38

ادایج شریفه صکره مکرمه در شام شریفه عود تمزده جزا ز با میرو اولوب

وکل ایلیک های کما با و صره ایسی اینتیغا غنایک اولوب صنوی طارله

شام محمود *صد بیدون*
 عود تمز ^{۱۲۱۸} *صد بیدون*
 مکرمه مکرمه *صد بیدون*
 وادی قاطره *صد بیدون*
 ساعت ۸

صد بیدون
 رابع *صد بیدون*
 بیون اووه *صد بیدون*
 ساعت ۱۶

صد بیدون
 قینوردها *صد بیدون*
 مدینه منوره *صد بیدون*
 ساعت ۱۶

صد بیدون
 قحلاتین *صد بیدون*
 هریه اشرفی *صد بیدون*
 ساعت ۱۸

صد بیدون
 بیغتم *صد بیدون*
 حولا *صد بیدون*
 ساعت ۶

صد بیدون
 دار الحویه نام *صد بیدون*
 ویکو بزنج اروه *صد بیدون*
 ساعت ۲۲

صد بیدون
 بو تملده بیر

39

صواب اولیٰ او نورانی بودار
میرا ایچ مو طار کینار
اشنانه بیغفار

صواب اولیٰ

صواب

برکت المعظم
ساعه ۱۶

جید رقلمی
ساعه ۱۹

عاجی
خورما
ساعه ۲۴

صواب
قاز و طوغاز
نام دیگر بیغیر
اشمه سی
ساعه ۲۶

صواب اولیٰ
او نورانی بودار
نار بیغار

اجری

صواب

مدوره نام
دیگر جویجیان
ساعه ۸

عظمه
ساعه ۱۶

سغان
ساعه ۱۶

صواب
عنزه
ساعه ۸

صواب

صواب

صواب

حصان نام دیگر
تابوت نوروسی
ساعه ۱۶

قطران قلمی
ساعه ۱۶

بالقه
ساعه ۱۶

صواب
طینقه بیغار
معدود نامی
بیدارده بیغار

عین زارقه
ساعه ۱۶

فغرق
ساعه ۱۰

منزرب
ساعه ۱۶

صواب
جنت نام
شام شراف
ساعه ۲۶

۶۷۶
۵۵

نام نینه و فغیم
۱۶۱

ایک قیوی	نیک	قدینہ	شام شریفہ
ساعہ ۹	ساعہ ۸	ساعہ ۶	قصیر ساعہ ۴

اوزان

شعور	مدتوقلمک	ہما	صیر
ساعہ ۱۱	ساعہ ۱۲	ساعہ ۱۰	ساعہ ۸

اوزان

بیلم	نیلون	انظاکتہ	زنیاقیہ
ساعہ ۹	ساعہ ۱۰	ساعہ ۱۰	ساعہ ۶

اوزان

جا فرمانی	ادزہ	میس	بودتاسی
ساعہ ۹	ساعہ ۶	ساعہ ۹	توریسی ساعہ ۶

اوزان

دار بک	اولونزل	صفتہ بنت	یلو
ساعہ ۹	ساعہ ۷	ساعہ ۷	ساعہ ۹

لور بک	قونہ	اسملادک	قرہ پیکار
ساعہ ۹	ساعہ ۹	ساعہ ۹	ساعہ ۹

بود واپس	اسحاقلی	اقشر	ایلیغز
ساعہ ۶	ساعہ ۵	ساعہ ۹	ساعہ ۹

سیدی غازی
ساعت ۹

خروباشا
ساعت ۶

بیاط
ساعت ۷

روزنامه

ایزینجا
ساعت ۶

بقله
ساعت ۱۲

کود
ساعت ۹

الکمشیر
ساعت ۹

کلبوزه
ساعت ۵

هرسک
ساعت ۵

قیزدرندی
ساعت ۶

اسکدار
ساعت ۹

قارتاک
ساعت ۵

~~مکرکرم ایستان
ساعت ۱۲
ساعت ۷
ساعت ۶
ساعت ۳~~

وصول استان: حارث
۱۲۲ تا ۱۱۹

ÖZGEÇMİŞ

- Adı Soyadı** : Adem AYVALI
- Doğum Yeri ve Tarihi** : Amasya, 22.05.1984
- Eğitim Durumu** :
- Lisans Öğrenimi** : Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tarih Bölümü
- Yüksek Lisans Öğrenimi** : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tarih ABD,
Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı (Okuyor)
- Yabancı Dili** : İngilizce
- İletişim** : 05443088764
- E-Posta Adresi** : adem_8405@hotmail.com